

ΚΑΡΤΕΛΕΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΟΙ ΧΑΡΤΕΣ

Η χαρτογράφηση σε παλαιότερες εποχές

- Ψάξε να το βρεις στο χάρτη
  - Πού είναι ο χάρτης;
  - Για να δούμε στο χάρτη πήμε οριστά;
  - Είμαι βέβαιος. Το είδα στο χάρτη!
- Αυτές οι κουβέντες είναι πολύ συνηθισμένες όταν κάποιος ετοιμάζονται να ταξιδέψουν.

Από την αρχαιότητα οι άνθρωποι έκαναν σχέδια, χάρτες δηλαδή διαφόρων τόπων, και σημείων πάνω τους κάποια στοιχεία που μπορεί να ενδείκνυαν τους ταξιδιώτες, που μπορεί να ενδείκνυαν τους ταξιδιώτες, είτε ταξίδευαν στη θάλασσα, είτε στη στεριά.

- * Οι ναυτικοί και οι καπετάνιοι είχαν ανάγκη από χάρτες που να δείχνουν τη γεωγραφία των ακτών, τις ζέρες, την απόσταση ανάμεσα στα νησιά,

- * Οι στρατιωτικοί χρειάζονταν σημειωμένα τα γεωγραφικά βουνά, τα ποτάμια, οι λίμνες τα έλη, οι πεδιάδες.

- * Οι αστρονόμοι σχεδίαζαν ουρανό με τους ηλιόλητες ασπεριμούς, για να κάνουν υπολογισμούς.

Στην αρχαιότητα και σ...

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Το βασίλειο της Μακεδονίας

δυνατό βασίλειο. Πρώτα υπέταξε τους γειτονικούς λαούς της ανατολής, τους Παιόνες στα βόρεια, τους Ιλλυριούς στα δυτικά, Αργότερα, άλλοτε με μάχες κι άλλοτε με τη διπλωματία, κατόρθωσε μέσα σε είκοσι χρόνια να ενώσει κάτω από την εξουσία του όλες τις ελληνικές πόλεις-κράτη. Σχεδόν όλες οι πόλεις, εκτός από τη Σπάρτη, συμμάχησαν με το Φίλιππο και συμφώνησαν να εκστρατεύσουν εναντίον του περσικού κράτους για να εκδιωχθούν για όσα έπαθαν στους Περσικούς Πολέμους. Το 336 π.Χ. ο Φίλιππος δολοφονήθηκε. Στο θρόνο της Μακεδονίας ανέβηκε ο γιος του, ο Αλέξανδρος, που πραγματοποίησε αυτή την εκστρατεία.

Η ΜΙΝΩΙΚΗ ΚΡΗΤΗ

Μύθοι για τη μινωική Κρήτη

Ο λαβύρινθος
Ο μύθος αναφέρει ότι στα υπόγεια του παλατιού της Κνωσού υπήρχε ο λαβύρινθος, ένα περίπλοκο κτίριο. Αν κάποιος έμπαινε μέσα κανόναν και δεν μπορούσε να βρει τον έξοδο, τότε τον είχε στείλει ο αρχιτέκτονας Δαίδαλος και ότι εκεί ζούσε ένα τέρας με κεφάλι ταύρου και σώμα ανθρώπου, ο Μινώταυρος.
Ο Θησέας, ένα βασιλόπουλο από την Αθήνα, μπήκε στο λαβύρινθο και σκότωσε το Μινώταυρο. Όταν ο Θησέας μπήκε στο λαβύρινθο, είδε κάπου στην άκρη από ένα κουβάρι μαλλί που του είχε δώσει η βασίλισσα Αριάδνη. Για να βγει, τύλιξε το κουβάρι κι έφτασε στην έξοδο.

Στις εικόνες βλέπεις πώς ζωγράρισαν το λαβύρινθο και το Μινώταυρο καλλιτέχνες σε άλλες εποχές.

Αλλά, λες να υπήρχε πραγματικά ο λαβύρινθος; Να παρατηρήσεις προσεκτικά το σχέδιο του ανακτόρου της Κνωσού. Με τη ματιά; Γιατί νομίζεις ότι οι άνθρωποι επινόησαν αυτό το μύθο;

ΟΙ ΘΕΟΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ

Η πρώτη θεϊκή οικογένεια και τα παιδιά της

Όλοι οι αρχαίοι λαοί είχαν πλάσει μύθους για τον κόσμο. Η μυθολογία είναι ένα μεγάλο παραμύθι που συμβαίνουν πράγματα που συμβαίνουν στον κόσμο μας.

Οι αρχαίοι Έλληνες έλεγαν ότι η Γη ήταν η θεά Γαία. Στην αρχή η Γη έπαιξε σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη του κόσμου.

σε κάθε σκηνή, λακούβα και κοιλάδα που υπήρχε πάνω της.

- Οι ποταμοί και τα ρυάκια κλήσαν, οι λίμνες και οι θάλασσες γέμισαν νερό.
- Παιδιά της Μητέρας Γης ήταν καθέτι που υπήρχε στον κόσμο. Πρώτα βίαια τα λουλούδια και τα δέντρα, τα πουλιά, τα ζώα, τα ψάρια.
- Τρεις δυνατούς γίγαντες, τους Κόκκυβες.
- Τρία πλάσματα που είχαν πενήντα κεφάλια και εκατό χέρια, τους Εκατόχωφους.
- Έξι κορίτσια, τις Τιτανίδες, και έξι αγόρια, τους Τίτνες, που είχαν για αρχηγό τον Κρόνο.

Επειδή ο Ουρανός φοβόταν ότι κάποιο από τα παιδιά του θα τον έδιωχνε από το θρόνο για να γίνει βασιλιάς, τα έριχνε, όταν ήταν μωρά, στα βόθρα της γης. Ο Κρόνος όμως, με τη βοήθεια της μητέρας του, τον πήγαινε βάρια και τον έδιωξε από το θρόνο.

ΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Μείναι!

Μία με φωτογραφία...
...είχε ο παππούς μου...
...είχε ο παππούς, ο πόλεμος ήταν παγκόσμιος, ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος και δεν ήταν ο μόνος που έληξε ο κόσμος στον 20ό αιώνα. Είχε γίνει κι άλλος ένας μεγάλος πόλεμος, ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος, το 1914 που κράτησε μέχρι το 1918. Μάλιστα ότι το 1939 οι Γερμανοί Ναζί άρρισαν να παλαμπάνουν πολλές ευρωπαϊκές χώρες, την Πολωνία, τη Γαλλία, την Ολλανδία, το Βέλγιο, τη Δανία, τη Γιουγκοσλαβία, την Ελλάδα. Επέθεσαν στη Σοβιετική Ένωση, κατέλαβαν τη Λατινική Αμερική. Επείθεσαν τους Ιταλούς και τους Γερμανούς να πολεμήσουν στην Αφρική και τους Ιάπωνες στην Ασία. Από την άλλη πλευρά ήταν οι Σύμμαχοι, οι Άγγλοι, οι Αμερικανοί και άλλοι λαοί που αντιστάθηκαν στην επιθετικότητα της Γερμανίας και της Ιαπωνίας. Ο πόλεμος τελείωσε τον Αύγουστο του 1945, οι Αμερικανοί έριξαν ατομικές βόμβες στη Χιόσσιμα και στο Ναγκασάκι, στην Ιαπωνία.

Ο πόλεμος τελείωσε, αλλά εμείς θα τον θυμόμαστε για πάντα. -Να φανταστούμε συνέχισε ο παππούς, ότι όσο είχαμε ραδιόφωνο ακούγαμε κρυφά στα σπίτια μας απομηνές που μιλούσαν για την εξέλιξη του πολέμου και σημειώσεις στο χάρτη τη θέση των στρατιωμάτων.

ΚΑΡΤΕΛΕΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Περιεχόμενα

Η μινωική Κρήτη

Μύθοι για τη μινωική Κρήτη
Η ζωή
Τα ανάκτορα
Το εμπόριο
Η γραφή

Οι Μυκηναίοι

Ο μυκηναϊκός πολιτισμός
Στην Πύλη των Λεόντων
Στην Ακρόπολη των Μυκηνών
Ο Ερρίκος Σλίμαν
Οι ανασκαφές του Ερρίκου Σλίμαν
Η γραφή

Οι θεοί των αρχαίων Ελλήνων

Η πρώτη θεϊκή οικογένεια
Οι γονείς των Ολύμπιων θεών
Τα ιερά των θεών του Ολύμπου
Οι δώδεκα θεοί (αναλυτικά)

Η μυθολογία της Θράκης

Η οικογένεια του Στρυμόνα
Ο Ορφέας, ο μουσικός
Η οικογένεια του θεού Άρη
Ο Φινέας, ο τυφλός μάντης
Η Φυλλίδα, η αμυγδαλιά

Ο αποικισμός

Μασσαλία, μια πόλη με ελληνικές ρίζες
Το ημερολόγιο μιας ανασκαφής
Αποικίες στα νησιά του Αιγαίου και
τη Μικρά Ασία
Αποικίες στα παράλια της Μεσογείου

Οι Περσικοί πόλεμοι

Ιστορίες από τον Ηρόδοτο
Η μάχη στο Μαραθώνα
Η μάχη στις Θερμοπύλες
Η ναυμαχία στη Σαλαμίνα

Ο Μέγας Αλέξανδρος

Το βασίλειο της Μακεδονίας
Βιογραφικό σημείωμα
Οι πηγές, η προσωπικότητα
Μύθοι
Η εκστρατεία

ΚΑΡΤΕΛΕΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

	Η πορεία του μακεδονικού στρατού Μετά τον Αλέξανδρο Ένας Πέρσης ποιητής έγραψε για τον Αλέξανδρο
Οι Ρωμαίοι	Η ίδρυση της Ρώμης Το κράτος των Ρωμαίων Οι Ρωμαίοι στην Ελλάδα
Η Βυζαντινή αυτοκρατορία	Η βυζαντινή εποχή Περιήγηση στη βυζαντινή Θράκη Ποιοι ήταν οι Βυζαντινοί Η ακμή της αυτοκρατορίας: οι άνθρωποι αφηγούνται Η αυτοκρατορία αρχίζει να χάνει τη δύναμή της: οι άνθρωποι αφηγούνται Η αυτοκρατορία καταρρέει: οι άνθρωποι αφηγούνται Οι Σταυροφορίες Η εμφάνιση των νέων λαών Οι περίοδοι της Βυζαντινής Ιστορίας
Οι Οθωμανοί	Η δημιουργία της Οθωμανικής αυτοκρατορίας Το Ισλάμ
Οι χάρτες	Η χαρτογράφηση σε παλαιότερες εποχές Ταξιδεύοντας τότε και τώρα
Ο Ρήγας Φεραίος	Η Χάρτα Η ζωή είναι ένα μεγάλο ταξίδι Ο Διαφωτισμός Ο κόσμος την εποχή του Ρήγα Φεραίου Η Οθωμανική αυτοκρατορία στο τέλος του 18ου αιώνα Οι μεγάλες επαναστάσεις
Ο 19ος αιώνας: Επανάστασεις	Η δημιουργία των εθνικών κρατών Το νέο ελληνικό κράτος Η βιομηχανική επανάσταση Μακριά από την Ευρώπη Οι Ευρωπαίοι σε άλλες ηπείρους Οι επιστημονικές ανακαλύψεις
Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος	Ένα παιδί διηγείται Η ιταλική επίθεση στην Ελλάδα Η γερμανική κατοχή Η αντίσταση Πράξεις αντίστασης Το Έπος του '40

Η ΜΙΝΩΙΚΗ ΚΡΗΤΗ

Μύθοι για τη μινωική Κρήτη

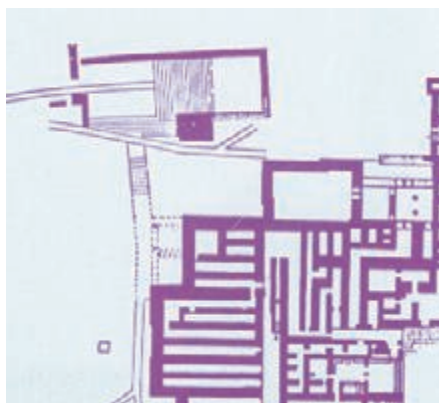
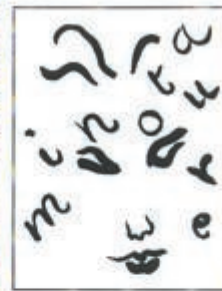
Ο λαβύρινθος

Ο μύθος αναφέρει ότι στα υπόγεια του παλατιού της Κνωσού υπήρχε ο λαβύρινθος, ένα περίπλοκο κτίριο. Αν κάποιος έμπαινε μέσα χανόταν και δεν μπορούσε να ξαναβγει. Έλεγαν ότι τον είχε σχεδιάσει ο αρχιτέκτονας Δαίδαλος και ότι εκεί ζούσε ένα τέρας με κεφάλι ταύρου και σώμα ανθρώπου, ο Μινώταυρος.

Ο Θησέας, ένα βασιλόπουλο από την Αθήνα, μπήκε στο λαβύρινθο και σκότωσε το Μινώταυρο. Όταν ο Θησέας μπήκε στο λαβύρινθο, έδεσε κάπου την άκρη από ένα κουβάρι μαλλί που του είχε δώσει η βασιλοπούλα Αριάδνη. Για να βγει, τύλιξε το κουβάρι κι έφτασε στην έξοδο.

Στις εικόνες βλέπεις πώς ζωγράφισαν το λαβύρινθο και το Μινώταυρο καλλιτέχνες σε άλλες εποχές.

Αλήθεια, λες να υπήρχε πραγματικά ο λαβύρινθος;

Να παρατηρήσεις προσεκτικά το σχέδιο του ανακτόρου της Κνωσού.

Με τι μοιάζει; Γιατί νομίζεις ότι οι άνθρωποι επινόησαν αυτό το μύθο;

Η ΜΙΝΩΙΚΗ ΚΡΗΤΗ

Διασταυρώσεις

- * Μινωικός πολιτισμός, Χρονολόγιο, σελ. 11.
- * Μινωική Κρήτη, Ένα μήνυμα σου στέλνω, σελ. 23, 40.
- * Λαβύρινθος, Στο παζάρι, σελ. 35, Ένα μήνυμα σου στέλνω, σελ. 40.
- * Κρήτη, Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες, σελ. 45.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν κι άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Λήδα Κροντηρά, Πρώτη γνωριμία με την Κρήτη του Μίνωα, Εκδοτική Αθηνών, 1987.

Αικ. Τσοτάκου-Καρβέλη, Λεξικό της ελληνικής μυθολογίας για παιδιά, εκδ. Πατάκη, 2002.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 1, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

Η ΜΙΝΩΙΚΗ ΚΡΗΤΗ

Η ζωή

Πληροφορίες για τη ζωή στη μινωική Κρήτη παίρνουμε από τα αρχαιολογικά ευρήματα.

Μελετώντας τα ερείπια των ανακτόρων και τα πήλινα ομοιώματα των σπιτιών μαθαίνουμε για την αρχιτεκτονική.

Να ένα πήλινο ομοίωμα σπιτιού. Έτσι πιστεύουν οι αρχαιολόγοι ότι έμοιαζε το ανάκτορο προτού καταστραφεί.

Τα ρούχα των Μινωιτών ήταν πολύχρωμα: κόκκινα, γαλάζια, κίτρινα, πράσινα... Άντρες και γυναίκες είχαν μακριά μαλλιά και φορούσαν πολλά κοσμήματα. Αυτά τα ξέρουμε γιατί οι μορφές τους σώθηκαν σε πολλές τοιχογραφίες.

Στις ανασκαφές βρέθηκαν εργαλεία, αντικείμενα καθημερινής χρήσης, κοσμήματα, σφραγίδες που τις κρεμούσαν σαν φυλαχτά ή που σφράγιζαν μ' αυτές τα αγγεία με τα προϊόντα που έστελναν σε άλλες χώρες.

Η ΜΙΝΩΙΚΗ ΚΡΗΤΗ

Διασταυρώσεις

- * Μινωικός πολιτισμός, Χρονολόγιο, σελ. 11.
- * Μινωική Κρήτη, Ένα μήνυμα σου στέλνω, σελ. 13.
- * Κρήτη, Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες, σελ. 45.
- * Πώς δουλεύουν οι αρχαιολόγοι, Ένα μήνυμα σου στέλνω, σελ. 61.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν κι άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Λήδα Κροντηρά, *Πρώτη γνωριμία με την Κρήτη του Μίνωα*, Εκδοτική Αθηνών, 1987.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 1, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

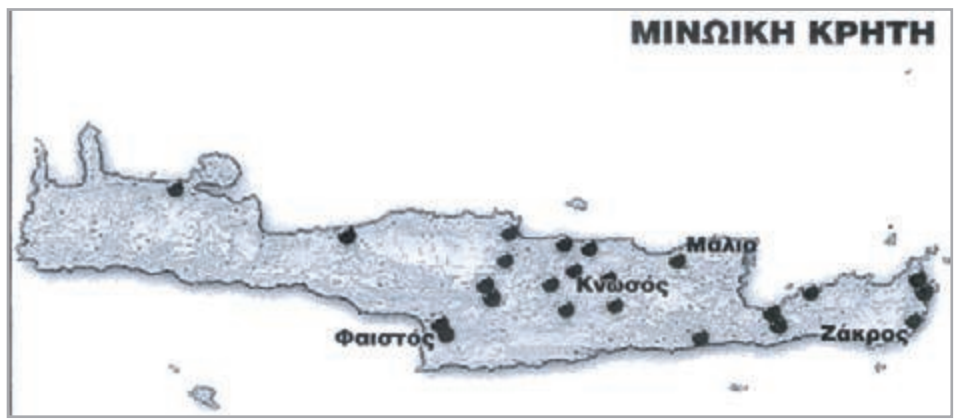
Μινωικός πολιτισμός, Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ, ΥΠΕΠΘ, 1998.

Η ΜΙΝΩΙΚΗ ΚΡΗΤΗ

Τα ανάκτορα

Ο μινωικός πολιτισμός αναπτύχθηκε τη 2η χιλιετία, δηλαδή από το 2000 έως το 1000 περίπου πριν από τη γέννηση του Χριστού. Οι αρχαιολόγοι ονόμασαν τον πολιτισμό της Κρήτης μινωικό από το όνομα του βασιλιά Μίνωα, που ίσως είχε κάποτε βασιλεύσει εκεί. Ο μύθος λέει ότι ο Μίνωας ήταν γιος του Δία και της Ευρώπης. Εκείνη την εποχή η Κρήτη ήταν χωρισμένη σε πολλές επαρχίες. Σε κάθε επαρχία υπήρχε ένα ανάκτορο, δηλαδή το παλάτι κάποιου άρχοντα, που ήταν διοικητής, αρχιερέας και δικαστής.

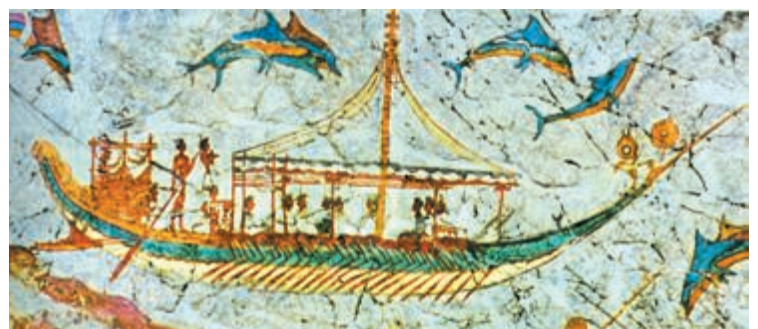
Στο χάρτη της Κρήτης βλέπεις πού υπήρχαν ανάκτορα. Οι Μινωίτες ήταν καλοί μηχανικοί.

Τα ανάκτορα ήταν μεγάλα και περίπλοκα κτίρια με δύο ή τρία πατώματα, πολλά δωμάτια, αυλές, αποθήκες κι εργαστήρια. Στα λουτρά των ανακτόρων υπήρχαν πήλινοι σωλήνες που μετέφεραν το νερό. Κοντά στο ανάκτορο ζούσαν έμποροι, τεχνίτες, γεωργοί και κτηνοτρόφοι. Οι γραφείς ήταν οι ειδικοί υπάλληλοι που ήξεραν να γράφουν και σημείωναν σε

πήλινες πινακίδες τι προϊόντα έβγαζε κάθε περιοχή. Πολλά από τα προϊόντα αποθηκεύονταν σε μεγάλα πιθάρια στις αποθήκες του ανακτόρου. Άλλα ταξίδευαν σε μακρινές αγορές.

Γύρω στα 1400 π.Χ. πολλά από τα ανάκτορα καταστράφηκαν είτε από σεισμούς, είτε από την τρομακτική έκρηξη του ηφαιστείου της Σαντορίνης, του κυκλαδικού νησιού που βρίσκεται στα βόρεια της Κρήτης.

Η ΜΙΝΩΙΚΗ ΚΡΗΤΗ

Διασταυρώσεις

- * Μινωικός πολιτισμός, Χρονολόγιο, σελ. 11.
- * Μινωική Κρήτη, Ένα μήνυμα σου στέλνω, σελ. 13.
- * Σαντορίνη, Κρήτη, Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες, σελ. 44-45.
- * Ηφαίστεια, αναφορές σε αποκόμματα από τον Τύπο και σε βιβλία γεωφυσικού περιεχομένου.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν κι άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Λήδα Κροντηρά, Πρώτη γνωριμία με την Κρήτη του Μίνωα, Εκδοτική Αθηνών, 1987.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 1, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

Μινωικός πολιτισμός, Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ, ΥΠΕΠΘ, 1998.

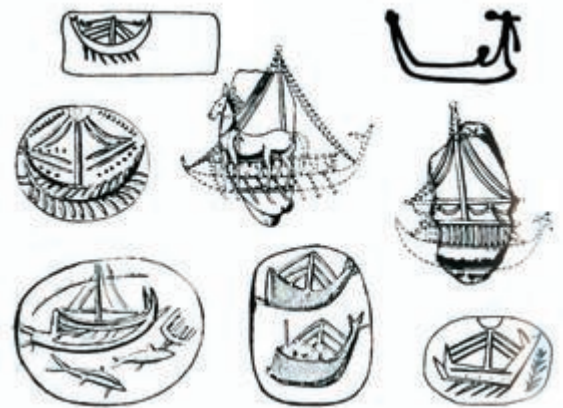
Η ΜΙΝΩΙΚΗ ΚΡΗΤΗ

Το εμπόριο

Οι Μινωίτες είχαν πολλά πλοία και ήταν καλοί έμποροι. Ταξίδευαν με τα πλοία τους στη Μεσόγειο θάλασσα και έκαναν εμπόριο σε πολλές περιοχές. Αυτό το ξέρουμε γιατί σε πολλά μέρη, μακριά από την Κρήτη, βρέθηκαν σε ανασκαφές μινωικά αντικείμενα.

Οι Μινωίτες έκαναν εμπόριο και με την Αίγυπτο. Από εκεί έπαιρναν πολλά πράγματα που τους έλειπαν: ελεφαντόδοντο, χρυσάφι, ημιπολύτιμες πέτρες, τον έβενο, που είναι πολύ γερό ξύλο, αγγεία από αλάβαστρο, αυγά από στρουθοκάμηλο. Εκείνοι έστελναν στους Αιγύπτιους λάδι, υφάσματα, φαρμακευτικά βότανα, πήλινα και μεταλλικά αγγεία, φασόλια και πολλά άλλα.

Οι Μινωίτες δεν λάτρευαν τους θεούς τους σε ναούς. Τους λάτρευαν σε σπηλιές, στις κορυφές των βουνών ή σε δωμάτια στα σπίτια και στα ανάκτορα. Τα ιερά αντικείμενα ήταν ο διπλός πέλεκυς και τα ιερά κέρατα που μοιάζουν με κέρατα ταύρου. Θυσίαζαν ζώα, έκαναν αθλητικούς αγώνες, τους αφιέρωναν διάφορα πήλινα αντικείμενα.

Τα Ταυροκαθάψια ήταν μια γιορτή όπου αγόρια και κορίτσια έκαναν ακροβατικά στην πλάτη ενός ταύρου. Στην εικόνα βλέπεις μια τοιχογραφία που δείχνει τα Ταυροκαθάψια.

Η ΜΙΝΩΙΚΗ ΚΡΗΤΗ

Διασταυρώσεις

- * Μινωικός πολιτισμός, Χρονολόγιο, σελ. 11.
- * Μινωική Κρήτη, Ένα μήνυμα σου στέλνω, σελ. 13.
- * Κρήτη, Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες, σελ. 45.
- * Εμπόριο, Εμπορικοί δρόμοι, σελ. 42, 46.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν κι άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Λήδα Κροντηρά, *Πρώτη γνωριμία με την Κρήτη του Μίνωα*, Εκδοτική Αθηνών, 1987.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 1, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

Μινωικός πολιτισμός, Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ, ΥΠΕΠΘ, 1998.

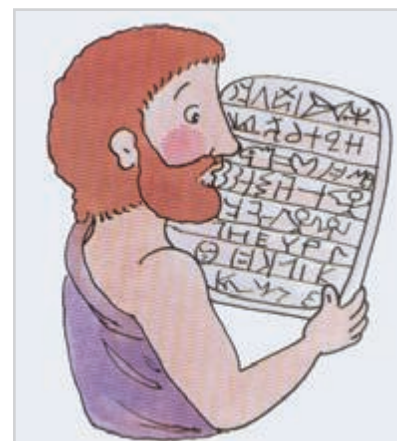

Η ΜΙΝΩΙΚΗ ΚΡΗΤΗ

Η γραφή

Στην εικόνα βλέπεις μια πήλινη πινακίδα που έχει πάνω της χαραγμένα διάφορα σχέδια που αποτελούνται από γραμμές. Στην πραγματικότητα αυτά τα σχέδια ήταν τα γράμματα που χρησιμοποιούσαν οι Μινωίτες. Ήταν έμποροι και έπρεπε να βρουν έναν τρόπο για να κρατούν τους λογαριασμούς τους.

Πρώτοι ανακάλυψαν τη γραφή οι Σουμερίοι, που κατοικούσαν στη Μεσοποταμία. Να μια πινακίδα με τη σουμεριακή γραφή.

Αργότερα, οι Αιγύπτιοι έγραφαν χρησιμοποιώντας την ιερογλυφική γραφή. Την ονόμασαν έτσι γιατί στην αρχή όταν τη χρησιμοποιούσαν έγραφαν τα ιερά τους κείμενα, δηλαδή

- άλοι
- πρόβα
- κατσι
- γουρού
- αγελά
- ελι
- σιτά
- φρού
- λάι

προσευχές για τους θεούς. Στη Φαιστό οι αρχαιολόγοι βρήκαν έναν πήλινο δίσκο με σύμβολα πατημένα πάνω του. Μοιάζουν σαν να τυπώθηκαν στον πηλό με μικρές σφραγίδες. Είναι ο Δίσκος της Φαιστού. Οι αρχαιολόγοι δεν έχουν ακόμα μπορέσει να διαβάσουν τι γράφει ο Δίσκος της Φαιστού.

Η μινωική γραφή πέρασε από πολλά στάδια μέχρι να διαμορφωθεί. Οι Μινωίτες χρησιμοποίησαν τρεις γραφές: τα ιερογλυφικά, τη Γραμμική Α και τη Γραμμική Β.

Από τις μινωικές γραφές οι αρχαιολόγοι αποκρυπτογράφησαν τη Γραμμική Β, που αποτελείται από συλλαβές.

Να μερικά συλλαβογράμματα αυτής της γραφής.

A	𐀀	E	𐀁	I	𐀂
NTA	𐀃	NTE	𐀄	NTI	𐀅
ΓΙΑ	𐀆	ΓΙΕ	𐀇		
ΚΑ	𐀈	ΚΕ	𐀉	ΚΙ	𐀊
ΜΑ	𐀋	ΜΕ	𐀌	ΜΙ	𐀍
ΝΑ	𐀎	ΝΕ	𐀏	ΝΙ	𐀐
ΠΑ	𐀑	ΠΕ	𐀒	ΠΙ	𐀓
ΚΟΥΑ	𐀔	ΚΟΥΕ	𐀕	ΚΟΥΙ	𐀖
ΡΑ	𐀗	ΡΕ	𐀘	ΡΙ	𐀙
ΣΑ	𐀚	ΣΕ	𐀛	ΣΙ	𐀜
ΤΑ	𐀝	ΤΕ	𐀞	ΤΙ	𐀟
ΒΑ	𐀠	ΒΕ	𐀡	ΒΙ	𐀢
ΖΑ	𐀣	ΖΕ	𐀤		

Διασταυρώσεις

- * Μινωικός πολιτισμός, Χρονολόγιο, σελ. 11.
- * Γραφή, Ένα μήνυμα σου στέλνω, σελ. 11-15, Το παζάρι και ο κόσμος του, σελ. 17.
- * Κρήτη, Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες, σελ. 45.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

- Διονύσης Βαλάσης, *Η γραφή, μια περιπέτεια χωρίς τέλος*, εκδ. Κέδρος, 1985.
- Μπίλη Βέμη, *Το κουτί της γραφής*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1999.
- Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τ. 1, Εκδοτική Αθηνών, 1976.
- Η ιστορία της γραφής*, εκδ. Ερευνητές, 1996.
- Μινωικός πολιτισμός*, Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ, ΥΠΕΠΘ, 1998.

Μυκηναϊκός πολιτισμός

Εμείς και ο δάσκαλός μας κάναμε μια μεγάλη εκδρομή, το γύρο της Ελλάδας σε 15 ημέρες. Την ένατη ημέρα φτάσαμε στην Πελοπόννησο. Προχωρώντας, είδαμε από μακριά ψηλά τείχη στην κορυφή ενός λόφου. Μαντέψαμε αμέσως ότι είναι αρχαία. Ήταν η Ακρόπολη των Μυκηνών, δηλαδή μια πόλη στην κορυφή του λόφου.

Στην πραγματικότητα η ακρόπολη ήταν ένα κάστρο που προστάτευε τους ανθρώπους που κατοικούσαν εκεί κοντά και τα αγαθά τους όταν γινόταν πόλεμος. Γιατί οι Μυκηναίοι είχαν χτίσει το κάστρο τους εκεί ψηλά; Είναι φανερό!

Από εκεί έβλεπαν μακριά, όλο τον κάμπο γύρω και τα περάσματα απ' όπου θα μπορούσαν να έρθουν εχθροί.

Όλοι οι αρχαίοι λαοί έχτιζαν τα κάστρα τους στις κορυφές των λόφων.

Κουβεντιάζοντας, καθώς πλησιάζαμε, θυμηθήκαμε το βασιλιά Αγαμέμνονα που ήταν ο αρχιστράτηγος στην εκστρατεία εναντίον της Τροίας, όπως λέει ο Όμηρος στην Ιλιάδα.

Οι Μυκηναίοι έφτασαν στον ελλαδικό χώρο από το Βορρά, την εποχή που τα όπλα και τα εργαλεία των ανθρώπων ήταν φτιαγμένα από χαλκό. Την εποχή αυτή την ονομάζουμε εποχή του Χαλκού. Αρχίζει περίπου το 3000 π.Χ. και τελειώνει γύρω στο 1100 π.Χ.

Διασταυρώσεις

- * Η ενότητα μπορεί να διδαχθεί με αφορμή το ταξίδι που περιγράφεται στο βιβλίο *Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες* ή απλά να συνδεθεί μ' αυτό.
- * Γεωγραφία του μυκηναϊκού κόσμου: Χρήση του χάρτη που υπάρχει στην καρτέλα και αναφορά στις σύγχρονες πόλεις που βρίσκονται κοντά στα αρχαία κέντρα με τη βοήθεια των διαδρομών που υπάρχουν στο βιβλίο *Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες*.
- * Αρχαίες ακροπόλεις: Ακρόπολη των Αθηνών, μεσαιωνικές ακροπόλεις, ακροπόλεις στη Θράκη; Μαρώνεια, Κομοτηνή, Ξάνθη. *Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες*.
- * Αναφορά στην Ιλιάδα του Ομήρου: Αγαμέμνονας, Νέστορας, Μενέλαος, Ωραία Ελένη, Τροία. *Ένα μήνυμα σου στέλνω*, σελ. 45 και 47.
- * Σύστημα χρονολόγησης με βάση τα υλικά κατασκευής των όπλων και των εργαλείων: Εποχή του Λίθου, εποχή του Χαλκού, εποχή του Σιδήρου. *Χρονολόγιο*, σελ. 3-8.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 1, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

Π. Βαλαβάνης, *Ο λόφος με τα κρυμμένα μυστικά*, εκδ. Ακρίτας, 1998.

Σέμνη Καρούζου, *Οδηγός του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου*, 1978.

Μαρίζα Ντεκάστρο - Πάνος Βαλαβάνης, *Μικρές ιστορίες του μουσείου*, εκδ. Κάστωρ, 2004.

Ειρήνη Νάκου, *Ταξίδια στην προϊστορική Ελλάδα*, εκδ. Κέδρος, 1987.

Στην Πύλη των Λεόντων

Φτάσαμε μπροστά στη μεγάλη είσοδο της ακρόπολης. Την ονομάζουν Πύλη των Λεόντων, δηλαδή πύλη των λιονταριών, από τα δυο λιοντάρια που είναι σκαλισμένα μέσα σ' ένα πέτρινο τρίγωνο πάνω από την πύλη. Βγάλαμε μια φωτογραφία μπροστά από την πύλη. Πόσο ψηλή είναι!

Οι πέτρες που χρησιμοποίησαν οι χτίστες είναι τεράστιες. «Τα έχτισαν οι Κύκλωπες, τα γιγάντια παιδιά της θεάς Γης. Μόνο αυτοί θα μπορούσαν να μεταφέρουν τις πέτρες», μας είπε ο φύλακας του αρχαιολογικού χώρου.

Εμείς όμως ξέρουμε ότι δεν είναι αλήθεια. Οι αρχαιολόγοι δοκίμασαν να σύρουν μεγάλες πέτρες χωρίς να χρησιμοποιήσουν μηχανήματα. Να τι έκαναν: έσυραν, δεμένες με σκοιινιά, τις πέτρες πάνω σε στρογγυλούς κορμούς δέντρων. Έτσι έφτιαξαν μια σειρά. Μετά έβαλαν χώμα, έφτιαξαν μια ανηφόρα κι έσυραν πάνω σε κορμούς άλλες πέτρες. Έτσι έφτιαξαν τη δεύτερη σειρά. Μ' αυτό τον τρόπο έχτισαν τα τείχη όσο ψηλά ήθελαν. Έπειτα έβγαλαν τα χώματα. Τα τείχη ήταν πανύψηλα κι έτοιμα να τους προφυλάξουν.

Πριν περάσουμε την Πύλη των Λεόντων, ο φύλακας μας είπε ακόμα κάτι:

«Παιδιά, δε σας φαίνεται περίεργο που οι Μυκηναίοι γνώριζαν τα λιοντάρια; Σήμερα στην Ελλάδα δεν υπάρχουν λιοντάρια. Θυμάστε όμως το μύθο του Ηρακλή που σκότωσε το λιοντάρι της Νεμέας και το λιοντάρι του Κιθαιρώνα; Φαίνεται ότι εκείνα τα χρόνια υπήρχαν λιοντάρια στην περιοχή!»

Διασταυρώσεις

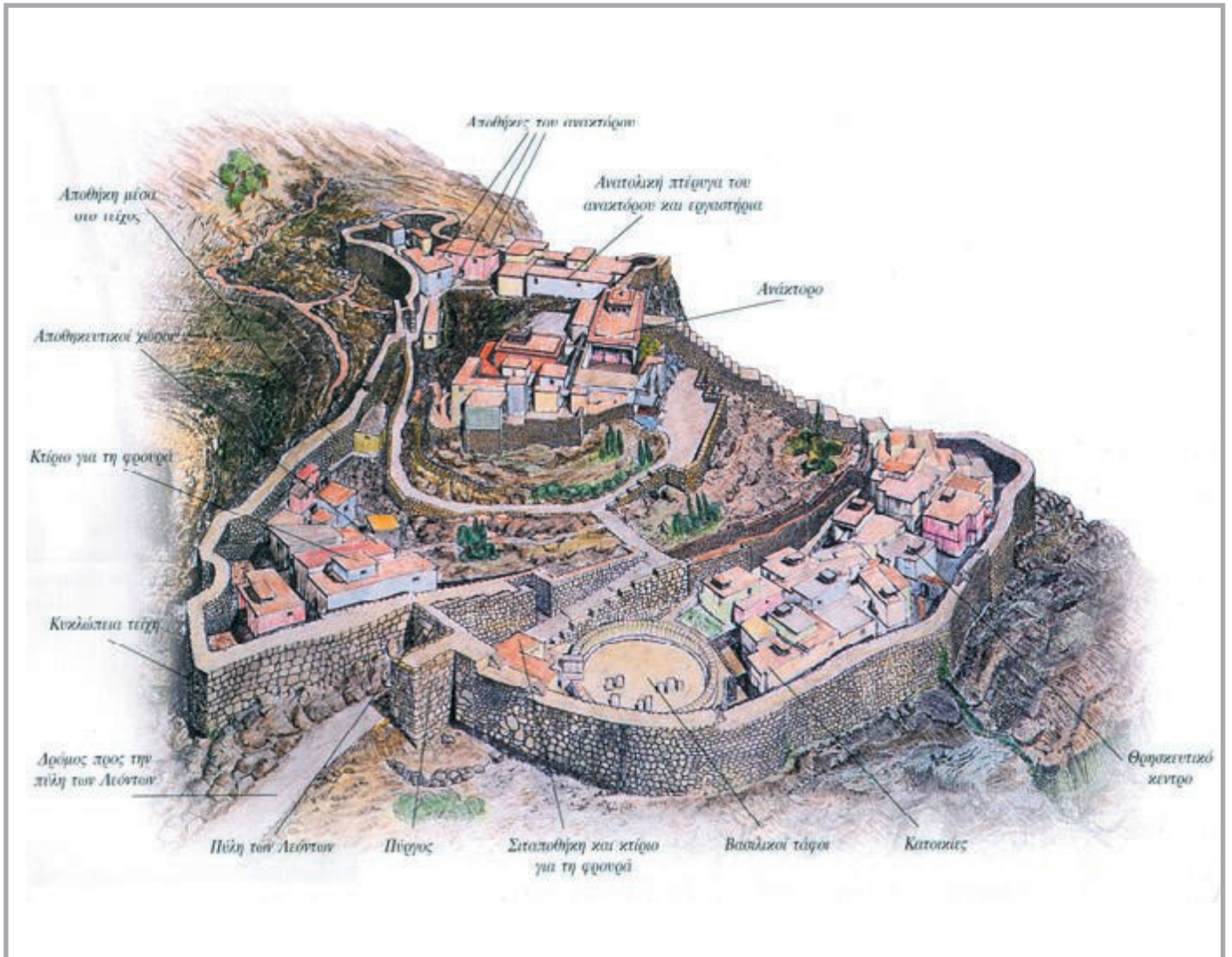
- * Μυκηναϊκός πολιτισμός, Χρονολόγιο, σελ. 11.
- * Μυκήνες, Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες, σελ. 37.
- * Κύκλωπες, τα παιδιά της θεάς γης, Ηρακλής. Οι μύθοι είναι σύνθετες αφηγήσεις. Φτιάχνονται από διαφορετικές ιστορίες, που οι ήρωές τους υπάρχουν και σε άλλους μύθους. Όπου υπάρχουν τέτοιες συνδέσεις, ο εκπαιδευτικός μπορεί να αναφερθεί στη βιβλιογραφία.
- * Μυθολογία: Γιατί οι αρχαίοι λαοί έπλαθαν μύθους. Τι ήθελαν να εξηγήσουν μ' αυτούς.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

- Π. Βαλαβάνης, Ο λόφος με τα κρυμμένα μυστικά, εκδ. Ακρίτας, 1998.
Ειρήνη Νάκου, Ταξίδια στην προϊστορική Ελλάδα, εκδ. Κέδρος, 1987.
Μαρίζα Ντεκάστρο-Πάνος Βαλαβάνης, Μικρές ιστορίες του μουσείου, εκδ. Κάστωρ, 2004.
Αικ. Τσοτάκου-Καρβέλη, Λεξικό της ελληνικής μυθολογίας για παιδιά, εκδ. Πατάκη, 2002.
Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 1, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

Στην Ακρόπολη των Μυκηνών

Μπαίνοντας στην Ακρόπολη είδαμε ερείπια από πολλά κτίρια.
Είδαμε σπίτια, αποθήκες, εργαστήρια,
κτίρια για τους φρουρούς,
χώρους για θρησκευτικές τελετές.
Πάνω σ' ένα πλάτωμα, στο πιο ψηλό σημείο της Ακρόπολης,
ήταν το ανάκτορο, το παλάτι του βασιλιά,
με την αίθουσα του θρόνου.
Ο βασιλιάς κυβερνούσε το λαό του.
Κοντά του είχε πλούσιους άρχοντες και στρατιωτικούς.
Οι άνθρωποι του λαού ήταν τεχνίτες, αγρότες,
βοσκοί, έμποροι, ναυτικοί, στρατιώτες

Διασταυρώσεις

- * Μυκηναϊκός πολιτισμός, Χρονολόγιο, σελ. 11.
- * Μυκήνες, Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες, σελ. 37.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

- Πάνος Βαλαβάνης, *Ο λόφος με τα κρυμμένα μυστικά*, εκδ. Ακρίτας, 1998.
- Ειρήνη Νάκου, *Ταξίδια στην προϊστορική Ελλάδα*, εκδ. Κέδρος, 1992.
- Μαρίζα Ντεκάστρο-Πάνος Βαλαβάνης, *Μικρές ιστορίες του μουσείου*, εκδ. Κάστωρ, 2004.
- Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τ. 1, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 1976.

Ερρίκος Σλίμαν

Ο αρχαιολόγος Ερρίκος Σλίμαν ήταν εκείνος που, δουλεύοντας με πείσμα και διαβάζοντας τον Όμηρο, ανακάλυψε όχι μόνο την Τροία αλλά και τις Μυκήνες του βασιλιά Αγαμέμνονα.

Γεννήθηκε στη Γερμανία το 1822. Όταν ήταν μικρός του άρεσε να διαβάζει βιβλία με μυθολογία. Μια φορά είπε στους γονείς του:

-Όταν μεγαλώσω, θα βρω την Τροία, το παλάτι του Αγαμέμνονα και τους θησαυρούς του.

Πραγματικά, όταν μεγάλωσε έγινε έμπορος κι έβγαλε πολλά λεφτά. Πήγε στο πανεπιστήμιο, σπούδασε κι αποφάσισε να πραγματοποιήσει το παιδικό του όνειρο. Μαζί με τη γυναίκα του, τη Σοφία, που ήταν Ελληνίδα, έκανε ανασκαφές στην Τροία, στις Μυκήνες και σε άλλα μέρη της Ελλάδας.

Να τι έγραψε ο Ερρίκος Σλίμαν στο ημερολόγιό του όταν έκανε ανασκαφές στις Μυκήνες:

*«Μυκήνες, 6
Αυγούστου 1876*

Αύριο είναι η μεγάλη ημέρα. Έχω αγωνία... Είμαι σίγουρος ότι όταν φεράσω τα τείχη θα βρω τους τάφους των Μυκηναίων βασιλιάδων, με όλα τα χρυσαφικά που λέει ο Όμηρος ότι είχαν.»

*«Μυκήνες, 7
Αυγούστου 1876*

Οι εργάτες φρέσει να ανοίξουν ένα φέρασμα για να μισούμε στην ακρόπολη από την Πύλη των Λεόντων.

Τα χώματα είναι πολύ σκληρά κι έχει τεράστιες φέρες φεσμένες εδώ κι εκεί!».

Διασταυρώσεις

- * Μυκηναϊκός πολιτισμός, Χρονολόγιο, σελ. 11.
- * Μυκήνες, Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες, σελ. 37.
- * Οι ανασκαφές, Ένα μήνυμα σου στέλνω, σελ. 61.
- * Όμηρος, Τρωικός πόλεμος, Ένα μήνυμα σου στέλνω, σελ. 45, 47, και Το παζάρι και ο κόσμος του, σελ. 9.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

- Ειρήνη Νάκου, Ταξίδια στην προϊστορική Ελλάδα, εκδ. Κέδρος, 1987.
- Μαρίζα Ντεκάστρο-Πάνος Βαλαβάνης, Μικρές ιστορίες του μουσείου, εκδ. Κάστωρ, 2004.
- Μαρίζα Ντεκάστρο, Αρχαιολογία, ένα ταξίδι στο παρελθόν, εκδ. Κέδρος, 1988.
- Αρχαιολογία, εκδ. Ερευνητές, 1997.
- Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 1, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

Οι ανασκαφές του Ερρίκου Σλίμαν

Να τι έγραψε ο Ερρίκος Σλίμαν στο ημερολόγιό του όταν έκανε ανασκαφές στις Μυκήνες:

«Μυκήνες, 24 Σεπτεμβρίου 1876

Ανοίξαμε τους βασιλικούς τάφους. Εκείνη την εωσχή έθαβαν τους νεκρούς με τα αγαπημένα τους αντικείμενα. Έτσι, βρήκαμε χρυσά κοσμήματα, χρυσά στολίδια για τα ρούχα, πολύτιμα όπλα και χρυσές ιερσωνίδες. Είμαι σίγουρος ότι η καλύτερη είναι του Αγαμέμνονα, του αρχιστράτηγου στον πόλεμο της Τροίας. Πώς την έφτιαξαν; Φαίνεται ότι ο τεχνίτης χτύπησε ένα λεωτό φύλλο χρυσού πάνω σε ένα καλούπι από το ιερσωνίδο του βασιλιά. Έχει πολλές λεωτομέρειες: τα μάτια, τα φρύδια, το λεωτό μουστάκι, η μύτη, τα χείλια, τα αφτιά.»

«Μυκήνες, 15 Οκτωβρίου 1876

Βρήκα κράνη από δόντια αγριογούρουνου και ιανωθλίες φτιαγμένες από μωροντίνιες ιλάκες ραμμένες πάνω σε δερμάτινους ιιτίνες.

Βρήκα μεγάλα αβγά στρουθοκαμήλου που τα είχαν μετατρέψει σε αγγεία. Πού τα βρήκαν; Μάλλον τα έφεραν έμποροι με τα καράβια τους από την Αίγυπτο.

Βρήκα και πολλά αγγεία. Σ' ένα μεγάλο αγγείο είχαν ζωγραφίσει ιωλεμιστές. Φορούν κράνος και ιανωθλία, κρατούν ασπίδα, έχουν σπαθί ιερασμένο στη ζώνη τους και από το κοντάρι τους κρέμεται ένα σακουλάκι με τρόφιμα. Μιθωρεί να τους δείχνει να φεύγουν για τον πόλεμο.»

Διασταυρώσεις

- * Μυκηναϊκός πολιτισμός, *Χρονολόγιο*, σελ. 11.
- * Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες, σελ. 37.
- * Το εμπόριο στην αρχαιότητα, *Εμπορικοί δρόμοι*, σελ. 38-40.
- * Ταφικές συνήθειες; Οι θολωτοί τάφοι, τα κτερίσματα.
- * Οπλισμός των στρατιωτών. Τα αμυντικά όπλα: η ασπίδα, το κράνος, η πανοπλία, οι περικνημίδες. Τα επιθετικά όπλα: το ξίφος, το δόρυ.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Σέμνη Καρούζου, *Οδηγός του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου*, Εκδοτική Αθηνών, 1978.

Ειρήνη Νάκου, *Ταξίδια στην προϊστορική Ελλάδα*, εκδ. Κέδρος, 1987.

Μαρίζα Ντεκάστρο, *Αρχαιολογία, ένα ταξίδι στο παρελθόν*, εκδ. Κέδρος, 1988.

Αρχαιολογία, εκδ. Ερευνητές, 1997.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 1, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

Η γραφή

Ο Ερρίκος Σλίμαν έγραψε στο ημερολόγιό του:

« Μικήνες, 17 Νοεμβρίου 1876

Ανάμεσα στα χίματα βρήκαμε πολλά σπασμένα
πυλινά αγγεία. Κολλήσαμε τα κομμάτια τους. Σε
ένα είδαμε κάτι σχέδια χαραγμένα γύρω από το
λαιμό. Μήπως είναι γράμματα;»

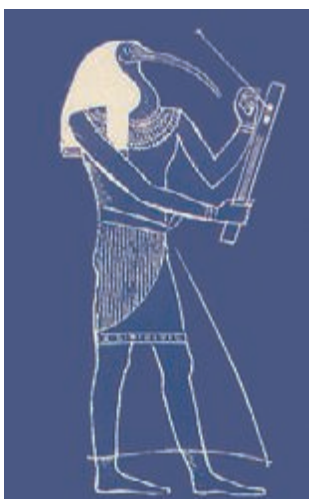
Ο Σλίμαν δεν μπορούσε να ξέρει ότι τα
σχέδια που είδε πάνω στο αγγείο ήταν στ' αλήθεια
γράμματα! Παρόμοια γράμματα βρήκαν οι αρχαιολόγοι 40 χρόνια μετά στην
Πύλο, μια μυκηναϊκή πόλη στη νότια Πελοπόννησο.

Ήταν χαραγμένα πάνω σε πήλινες πινακίδες, σαν κι αυτές που είχαν παλιά
τα παιδιά για να γράφουν ή να ζωγραφίζουν. Οι πινακίδες ήταν κατάμαυρες!
Μια φωτιά έκαψε το κτίριο όπου ήταν φυλαγμένες. Έτσι οι πινακίδες ψήθηκαν
και διατηρήθηκαν μέχρι σήμερα.

Ένας επιστήμονας διάβασε τι έλεγαν οι πινακίδες. Ήταν γραμμένες στα
ελληνικά και έγραφαν λέξεις όπως ελιές, κρασί, μέλι, ονόματα θεών.

Ξέρεις ότι πολλοί αρχαίοι λαοί είχαν
θεούς που προστάτευαν τη γραφή;

Στην Ινδία ήταν ο θεός Γκανέσα,
με κεφάλι ελέφαντα και ανθρώπινο
σώμα.

Στην Αίγυπτο
ο θεός Θωθ,
με κεφάλι πουλιού ίβιδας
και ανθρώπινο σώμα.

Στην Ελλάδα ο θεός Ερμής
ήταν προστάτης της επικοινωνίας
και των γραμμάτων.

Διασταυρώσεις

- * Στοιχεία για τη γραφή: Ένα μήνυμα σου στέλνω, Το παζάρι και ο κόσμος του, Εμπορικοί δρόμοι.
- * Οι τρόποι επικοινωνίας των ανθρώπων πριν από την ανακάλυψη της γραφής.
- * Οι λόγοι που οδήγησαν τους ανθρώπους στην ανακάλυψη της γραφής.
- * Άλλοι κώδικες επικοινωνίας: τα σήματα Μορς, τα σήματα οδικής κυκλοφορίας, τα σήματα πάνω σε προϊόντα κ.ά.
- * Οι θεοί και οι ιδιότητές τους (Ερμής, προστάτης της επικοινωνίας και των γραμμάτων).
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Η ιστορία της γραφής, εκδ. Ερευνητές, 1996.

Διονύσης Βαλάσης, *Η γραφή, μια περιπέτεια χωρίς τέλος*, εκδ.

Κέδρος, 1985.

Μπίλη Βέμη, *Το κουτί της γραφής*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1999.

Μαρίζα Ντεκάστρο-Πάνος Βαλαβάνης, *Μικρές ιστορίες του μουσείου*, εκδ. Κάστωρ, 2004.

Αικ. Τσοτάκου-Καρβέλη, *Λεξικό της ελληνικής μυθολογίας για παιδιά*, εκδ. Πατάκη, 2002.

Η πρώτη θεϊκή οικογένεια: η θεά Γη και τα παιδιά της

Όλοι οι αρχαίοι λαοί είχαν πλάσει μύθους για να εξηγήσουν πώς έγινε ο κόσμος.

Η μυθολογία είναι ένα μεγάλο παραμύθι. Όπως στα παραμύθια, έτσι και στη μυθολογία, συμβαίνουν πράγματα παράξενα και διαφορετικά από αυτά που συμβαίνουν στον κόσμο μας.

Οι αρχαίοι Έλληνες έλεγαν ότι πρώτη θεά απ' όλους ήταν η θεά Γαία, δηλαδή η θεά Γη, η μητέρα όλων των πλασμάτων που υπήρχαν στον κόσμο.

Στην αρχή του κόσμου, σ' εκείνη τη μακρινή εποχή, η Γη περιπλανιόταν μαζί με το γιό της τον Ουρανό στο Χάος...

Κι εκείνος για να την ευχαριστήσει της έριξε πλούσια και γόνιμη βροχή

σε κάθε σχισμή, λακκούβα και κοιλότητα που υπήρχε πάνω της...

Οι ποταμοί και τα ρυάκια κύλησαν, οι λίμνες και οι θάλασσες γέμισαν νερό. Η Μητέρα Γη ήταν έτοιμη πια να γεννήσει κι άλλα παιδιά.

Παιδιά της Μητέρας Γης ήταν καθετί που υπήρχε στον κόσμο.

Πρώτα έκανε τα λουλούδια και τα δέντρα, τα πουλιά, τα ζώα, τα ψάρια.

Κι αργότερα, γέννησε πλάσματα παράξενα:

- * Τρεις δυνατούς γίγαντες, τους Κύκλωπες.
- * Τρία πλάσματα που είχαν πενήντα κεφάλια και εκατό χέρια, τους Εκατόγχειρες.
- * Έξι κορίτσια, τις Τιτανίδες, και έξι αγόρια, τους Τιτάνες, που είχαν για αρχηγό τον Κρόνο.

Επειδή ο Ουρανός φοβόταν ότι κάποιο από τα παιδιά του θα τον έδιωχνε από το θρόνο για να γίνει βασιλιάς, τα έριχνε, όταν ήταν μωρά, στα βάθη της γης. Ο Κρόνος όμως, με τη βοήθεια της μητέρας του, τον πλήγωσε βαριά και τον έδιωξε από το θρόνο.

Διασταυρώσεις

- * Οι πλανήτες, *Εδώ, εκεί κι αλλού*, σελ. 6.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Ζωή Βαλάση, *Μυθολογία*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1999.

Γιώργος Γεραλής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 2, εκδ. Καστανιώτη, 2000.

Ι. Θ. Κακριδής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 5, Εκδοτική Αθηνών, 1986.

Αικ. Τσοτάκου-Καρβέλη, *Λεξικό της ελληνικής μυθολογίας για παιδιά*, εκδ. Πατάκη, 2002.

Οι γονείς των Ολύμπιων θεών

Όλοι οι αρχαίοι λαοί είχαν πλάσει μύθους για να εξηγήσουν πώς έγινε ο κόσμος. Η μυθολογία είναι ένα μεγάλο παραμύθι. Όπως στα παραμύθια, έτσι και στη μυθολογία, συμβαίνουν πράγματα παράξενα και διαφορετικά από αυτά που συμβαίνουν στον κόσμο μας.

Οι αρχαίοι Έλληνες έπλασαν θεούς και θεές για να τους βοηθούν και τους φαντάζονταν σαν μια μεγάλη οικογένεια. Πίστευαν ότι οι θεοί τους έμοιαζαν πολύ με τους ανθρώπους. Η δεύτερη θεϊκή οικογένεια της ελληνικής μυθολογίας ήταν ο Κρόνος, η Ρέα και τα παιδιά τους.

Ο Τιτάνας Κρόνος και η Τιτανίδα Ρέα παντρεύτηκαν και έκαναν έξι παιδιά. Τρία κορίτσια, την Εστία, τη Δήμητρα και την Ήρα, και τρία αγόρια, τον Άδη, τον Ποσειδώνα και το Δία.

Ο Ουρανός είχε κάποτε πει στον Κρόνο ότι κάποιο από τα παιδιά του θα του έπαιρνε το θρόνο. Έτσι, μόλις η Ρέα γεννούσε ένα παιδί, ο Κρόνος το κατάπινε.

Ο μόνος που γλίτωσε ήταν ο Δίας και να πώς:

Η Ρέα στενοχωριόταν που έχανε τα παιδιά της. Έτσι ζήτησε τη βοήθεια της Μητέρας Γης κι εκείνη της είπε να κρύψει το πιο μικρό της παιδί, το Δία, σε μια σπηλιά στην Κρήτη. Αυτό έκανε η Ρέα: ξεγέλασε τον Κρόνο και του

έδωσε να φάει, αντί για το μωρό, μια πέτρα τυλιγμένη με πάνες.

Ο Δίας μεγάλωνε στην Κρήτη. Εκεί τον φρόντιζαν οι Νύμφες, η θεϊκή κατσίκα, η Αμάλθεια, του έδινε το γάλα της και οι Κουρήτες, οι πολεμιστές, σκέπαζαν τις φωνές και τα κλάματά του χτυπώντας τα σπαθιά πάνω στις ασπίδες τους. Ο Κρόνος δεν κατάλαβε τίποτα. Όταν ο Δίας μεγάλωσε αποφάσισε να ελευθερώσει τα αδέρφια του και να τα βγάλει από την κοιλιά του Κρόνου. Έδωσε λοιπόν στον Κρόνο να πει ένα φάρμακο που του έφερε εμετό και έβγαλε τα παιδιά που είχε καταπιεί.

Διασταυρώσεις

- * Γεωγραφία, τα ιερά των θεών, Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες.
- * Δίας και Ευρώπη, Το παζάρι και ο κόσμος του, σελ. 25.
- * Οι πλανήτες, Εδώ, εκεί κι αλλού, σελ. 6.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Ζωή Βαλάση, *Μυθολογία*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1999.

Γιώργος Γεραλής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 2, εκδ. Καστανιώτη, 2000.

Ι. Θ. Κακριδής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 5, Εκδοτική Αθηνών, 1986.

Μυθολογία Larousse, εκδ. Μεταίχμιο, 2003.

Αικ. Τσοτάκου-Καρβέλη, *Λεξικό της ελληνικής μυθολογίας για παιδιά*, εκδ. Πατάκη, 2002.

Τα ιερά των θεών του Ολύμπου

Οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν ότι οι θεοί τους έμοιαζαν πολύ με τους ανθρώπους.

Θεωρούσαν ότι, όπως οι άνθρωποι, έτσι και οι θεοί αγαπούσαν, θύμωσαν, στενοχωριόνταν, χαίρονταν, παντρεύονταν, ερωτεύονταν, γεννούσαν παιδιά, πολεμούσαν.

Ήταν όμως αθάνατοι. Κατοικούσαν στον Όλυμπο, το ψηλότερο βουνό της Ελλάδας. Δεν έτρωγαν τα ανθρώπινα φαγητά, αλλά αμβροσία κι έπιναν νέκταρ, ένα γλυκό ποτό.

Οι αρχαίοι Έλληνες ζωγράφιζαν τους θεούς πάνω στα αγγεία. Έφτιαχναν αγάλματα των θεών και τα έστηναν μέσα στους ναούς. Θυσίαζαν ζώα για να τους τιμήσουν και τους πρόσφεραν διάφορα αγαθά: καρπούς, κρασί, μέλι, γάλα. Σ' όλο τον ελλαδικό χώρο λάτρευαν τους Ολύμπιους θεούς. Σε πολλά μέρη υπήρχαν μεγάλοι ναοί.

Διασταυρώσεις

- * Γεωγραφία, τα ιερά των θεών, Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες.
- * Τα αγγεία, Φτιάχνουμε μια συλλογή, σελ. 16-17.
- * Γεωγραφία, Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Ζωή Βαλάση, *Μυθολογία*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1999.

Γιώργος Γεραλής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 2, εκδ. Καστανιώτη, 2000.

Ι. Θ. Κακριδής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 5, Εκδοτική Αθηνών, 1986.

Μυθολογία Larousse, εκδ. Μεταίχμιο, 2003.

Αικ. Τσοτάκου-Καρβέλη, *Λεξικό της ελληνικής μυθολογίας για παιδιά*, εκδ. Πατάκη, 2002.

Ο Δίας ή Ζευς

Γονείς: Κρόνος + Ρέα.

Αδελφία: Ποσειδώνας, Άδης, Ήρα, Δήμητρα, Εστία.

Σύζυγος: Ήρα.

Παιδιά: Αθηνά, Απόλλωνας, Άρτεμη, Ήφαιστος, Άρης, Ερμής, Διόνυσος.

Εξουσία: βασιλιάς των θεών και των ανθρώπων.

Όπλα: η βροντή, η αστραπή, ο κεραυνός.

Προστάττει: τους αδικημένους, τους φιλοξενούμενους, τους βασιλιάδες και όλους εκείνους που έδιναν όρκο.

Ιερά: στη Δωδώνη, στην Ολυμπία και αλλού.

Αγώνες προς τιμήν του: τα Νέμεα στη Νεμέα, οι Ολυμπιακοί Αγώνες στην Ολυμπία.

Σύμβολα: ο κεραυνός, ο αετός.

Αγαπημένα δέντρα: η βελανιδιά, το πλατάνι.

Ένας μύθος λέει...

<<Μια φορά, ο Δίας, ερωτεύτηκε τη Μήτιδα, την κόρη του Ωκεανού. Για να ξεφύγει από το θεό, η κοπέλα άλλαξε πολλές μορφές. Μάταια όμως. Ο Δίας την παντρεύτηκε και σε λίγο καιρό η Μήτιδα ήταν έτοιμη να γεννήσει. Η Γαία είχε πει στο Δία ότι η Μήτιδα θα γεννούσε πρώτα ένα κορίτσι και μετά ένα αγόρι που θα έπαιρνε το θρόνο του πατέρα του. Έτσι, ο Δίας κατάπιε τη Μήτιδα με το μωρό. Όταν ήρθε η ώρα της γέννας, ο Ήφαιστος άνοιξε με μια τσεκουριά το κεφάλι του Δία και από μέσα βγήκε η Αθηνά.>>

Διασταυρώσεις

- * Γεωγραφία, τα ιερά των θεών, Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες.
- * Ολυμπία, Ολυμπιακοί αγώνες, Το παζάρι και ο κόσμος του, σελ. 9.
- * Οι πλανήτες, Εδώ, εκεί κι αλλού, σελ. 6.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Ζωή Βαλάση, *Μυθολογία*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1999.

Γιώργος Γεραλής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 2, εκδ. Καστανιώτη, 2000.

Ι. Θ. Κακριδής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 5, Εκδοτική Αθηνών, 1986.

Μυθολογία Larousse, εκδ. Μεταίχμιο, 2003.

Αικ. Τσοτάκου-Καρβέλη, *Λεξικό της ελληνικής μυθολογίας για παιδιά*, εκδ. Πατάκη, 2002.

Η Ήρα

Γονείς: Κρόνος + Ρέα.

Αδέλφια: Δίας, Άδης, Ποσειδώνας, Δήμητρα, Εστία.

Σύζυγος: Δίας.

Παιδιά: Ήφαιστος, Άρης.

Εξουσία: βασίλισσα των θεών και των ανθρώπων.

Προστάττει: το γάμο και την οικογένεια.

Ιερά: στο Άργος, στη Σάμο και αλλού.

Αγώνες προς τιμήν της: τα Ηραία στο Άργος.

Σύμβολο: το ρόδι.

Αγαπημένα ζώα: το παγόνι και η αγελάδα.

Ένας μύθος λέει...

<<Ο τόπος που γιορτάστηκε ο γάμος της Ήρας με το Δία ήταν ο κήπος των Εσπερίδων, εκεί όπου βασιλευε πάντα η άνοιξη.

Η γιαγιά της, η Γαία, της χάρισε χρυσά μήλα, τα Μήλα των Εσπερίδων.

Η Ήρα τα φύτεψε στον κήπο της, στην άκρη του Ωκεανού.>>

Διασταυρώσεις

- * Γεωγραφία, τα ιερά των θεών, Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες.
- * Ολυμπία, Ολυμπιακοί αγώνες, Το παζάρι και ο κόσμος του, σελ. 9.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Ζωή Βαλάση, *Μυθολογία*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1999.

Γιώργος Γεραλής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 2, εκδ. Καστανιώτη, 2000.

Ι. Θ. Κακριδής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 5, Εκδοτική Αθηνών, 1986.

Μυθολογία Larousse, εκδ. Μεταίχμιο, 2003.

Αικ. Τσοτάκου-Καρβέλη, *Λεξικό της ελληνικής μυθολογίας για παιδιά*, εκδ. Πατάκη, 2002.

Ο Άδης ή Πλούτωνα

Γονείς: Κρόνος + Ρέα.

Αδέλφια: Δίας, Ποσειδώνας, Ήρα, Δήμητρα, Εστία.

Σύζυγος: Περσεφόνη.

Εξουσία: άρχοντας του Κάτω Κόσμου, δικαστής των ψυχών.

Αγαπημένο αντικείμενο: ένα σκουφί που τον κάνει αόρατο.

Αγαπημένα φυτά: το κυπαρίσσι, ο νάρκισσος.

Αγαπημένο ζώο: ο Κέρβερος, το σκυλί με τα τρία κεφάλια που φύλαγε την είσοδο του Κάτω Κόσμου.

Ένας μύθος λέει...

<<Όταν ο Ηρακλής κατέβηκε στον Κάτω Κόσμο, ο Άδης δεν του επέτρεψε να περάσει στο βασίλειό του. Ο ήρωας θυμώσε και τον πλήγωσε μ' ένα βέλος στον ώμο. Ο θεός μεταφέρθηκε αμέσως στον Όλυμπο όπου τον γιάτρεψε ο Παιάνας, ο γιατρός των θεών.>>

Διασταυρώσεις

- * Γεωγραφία, τα ιερά των θεών, Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες.
- * Πλούτωνας, Στο παζάρι, σελ. 47.
- * Οι πλανήτες, Εδώ, εκεί κι αλλού, σελ. 6.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Ζωή Βαλάση, *Μυθολογία*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1999.

Γιώργος Γεραλής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 2, εκδ. Καστανιώτη, 2000.

Ι. Θ. Κακριδής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 5, Εκδοτική Αθηνών, 1986.

Μυθολογία Larousse, εκδ. Μεταίχμιο, 2003.

Αικ. Τσοτάκου-Καρβέλη, *Λεξικό της ελληνικής μυθολογίας για παιδιά*, εκδ. Πατάκη, 2002.

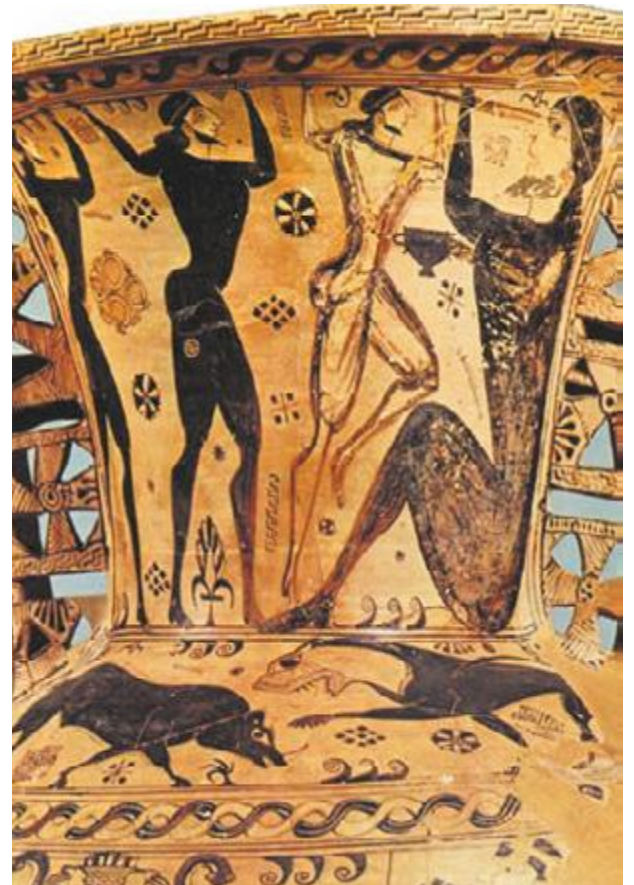
Ο Ποσειδώνας

Γονείς: Κρόνος + Ρέα.
Αδέλφια: Δίας, Άδης, Ήρα, Δήμητρα, Εστία.
Σύζυγος: Αμφιτρίτη.
Παιδιά: Τρίτωνας.
Εξουσία: άρχοντας της θάλασσας.
Όπλο: η τρίαινα.
Προστάττει: τους ναυτικούς, τους ψαράδες.
Ιερά: σε παραθαλάσσιες περιοχές.
Αγώνες προς τιμήν του: τα Ίσθμια στον Ισθμό της Κορίνθου.
Σύμβολα: το δελφίνι, το άλογο, η τρίαινα.
Αγαπημένο δέντρο: το πεύκο.

Ένας μύθος λέει...

<<Ο Ποσειδώνας παντρεύτηκε πολλές γυναίκες και απέκτησε πολλά παιδιά που έμοιαζαν με τέρατα: τον Κύκλωπα Πολύφημο, που είχε μόνο ένα μάτι στη μέση του μετώπου του και τον τύφλωσε ο Οδυσσέας επιστρέφοντας από την Τροία, το Γίγαντα Χρυσάορα που κρατούσε ένα χρυσό σπαθί, τον Πήγασο, το φτερωτό άλογο, το ληστή Σκίρωνα που πετούσε τους ταξιδιώτες στη θάλασσα και τους έτρωγε μια θαλάσσια χελώνα, τον Τρίτωνα που είχε σώμα ανθρώπου και ουρά ψαριού, ένα γίγαντα, τον Ανταίο, που τον σκότωσε ο Ηρακλής.>>

Διασταυρώσεις

- * Γεωγραφία, τα ιερά των θεών, Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες.
- * Ολυμπία, Ολυμπιακοί αγώνες, Το παζάρι και ο κόσμος του, σελ. 9.
- * Οι πλανήτες, Εδώ, εκεί κι αλλού, σελ. 6.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Ζωή Βαλάση, *Μυθολογία*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1999.

Γιώργος Γεραλής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 2, εκδ. Καστανιώτη, 2000.

Ι. Θ. Κακριδής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 5, Εκδοτική Αθηνών, 1986.

Μυθολογία Larousse, εκδ. Μεταίχμιο, 2003.

Αικ. Τσοτάκου-Καρβέλη, *Λεξικό της ελληνικής μυθολογίας για παιδιά*, εκδ. Πατάκη, 2002..

Η Δήμητρα

Γονείς: Κρόνος + Ρέα.

Αδέλφια: Δίας, Άδης, Ποσειδώνας, Εστία, Ήρα.

Παιδί: Περσεφόνη.

Προστάττει: τη γεωργία.

Ιερά: στην Ελευσίνα και αλλού.

Σύμβολο: το στάχυ.

Ένας μύθος λέει...

<<Μια φορά, η Περσεφόνη είχε πάει σ' ένα λιβάδι για να μαζέψει λουλούδια. Ξαφνικά η γη άνοιξε μπροστά στα πόδια της και από μέσα ξεπετάχτηκε ο θεός Πλούτωνας. Αμέσως την πήρε στο άρμα του και τη μετέφερε στο βασίλειό του, στον Κάτω Κόσμο, για να την παντρευτεί.

Όταν η Δήμητρα έχασε την κόρη της, τριγυρνούσε δυστυχισμένη και αγέλαστη πάνω στη γη. Μεταμορφώθηκε σε γερόντισσα και πήγε στο παλάτι του Κελεού, του βασιλιά της Ελευσίνας. Εκεί ανέλαβε να φροντίζει τον Τριπτόλεμο, το μικρό αγόρι του βασιλιά.

Μια μέρα η Δήμητρα αποφάσισε να κάνει το παιδί αθάνατο. Η μητέρα του τρόμαξε με τα μαγικά της θεάς. Τότε, η Δήμητρα τους είπε ποια πραγματικά ήταν και δίδαξε στον Τριπτόλεμο πώς να καλλιεργεί το σιτάρι.>>

Η Εστία

Γονείς: Κρόνος + Ρέα.

Αδέλφια: Δίας, Ποσειδώνας, Άδης, Δήμητρα, Ήρα.

Προστάττει: την οικογένεια, τη φιλοξενία.

Ιερό: τη λάτρευαν σε κάθε σπίτι.

Ένας μύθος λέει...

<<Όταν ο Δίας έγινε βασιλιάς των θεών τίμησε πολύ τη μεγάλη του αδελφή, την Εστία. Αποφάσισε ότι η Εστία θα έμενε πάντοτε στον Όλυμπο και θα λατρευόταν σε όλα τα σπίτια των ανθρώπων και σε όλους τους ναούς των θεών.>>

Διασταυρώσεις

- * Γεωγραφία, τα ιερά των θεών, Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες.
- * Δήμητρα, Στο παζάρι, σελ. 47, Τι ωραία που μυρίζει, σελ. 14, Μ' ένα λεωφορείο τριγυρνάμε όλοι μέσα στην πόλη, σελ. 57.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Ζωή Βαλάση, *Μυθολογία*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1999.

Γιώργος Γεραλής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 2, εκδ. Καστανιώτη, 2000.

Ι. Θ. Κακριδής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 5, Εκδοτική Αθηνών, 1986.

Μυθολογία Larousse, εκδ. Μεταίχμιο, 2003.

Αικ. Τσοτάκου-Καρβέλη, *Λεξικό της ελληνικής μυθολογίας για παιδιά*, εκδ. Πατάκη, 2002.

Η Αθηνά

Γονείς: Δίας + Μήτιδα.

Προστάττει: τα γράμματα, τις τέχνες, την εργασία.

Ιερά: στην Αθήνα και αλλού.

Αγώνες προς τιμήν της: τα Παναθήναια στην Αθήνα.

Αγαπημένο δέντρο: η ελιά.

Αγαπημένο ζώο: η κουκουβάγια.

Ένας μύθος λέει...

<<Όταν οι άνθρωποι έφτιαξαν τις πόλεις τους, οι θεοί αποφάσισαν να έχουν από μια πόλη που θα τους τιμούσε περισσότερο. Ο Ποσειδώνας και η Αθηνά ήθελαν την ίδια πόλη. Έκαναν στους κατοίκους δώρα και τους άφησαν να αποφασίσουν

να αποφασίσουν. Ο Ποσειδώνας τους χάρισε μια θάλασσα αλμυρό νερό.

Η Αθηνά τους χάρισε μια ελιά. Οι κάτοικοι προτίμησαν την ελιά, και η πόλη πήρε το όνομα της θεάς.>>

Η Αφροδίτη

Γονείς: Δίας + Διώνη.

Σύζυγος: ο Ήφαιστος.

Παιδί: ο φτερωτός Έρωτας.

Προστάττει: τον έρωτα και την ομορφιά.

Ιερά: στην Κύπρο και αλλού.

Αγαπημένο πουλί: το περιστέρι.

Αγαπημένα φυτά: η μυρτιά και το τριαντάφυλλο.

Ένας μύθος λέει...

<<Κάποτε μάλωσαν η Ήρα, η Αθηνά και η Αφροδίτη για το ποια ήταν η ομορφότερη.

Κάλεσαν τον Πάρι, το βασιλόπουλο της Τροίας, και του είπαν να δώσει ένα χρυσό μήλο στην πιο όμορφη.

Ο Πάρις το έδωσε στην Αφροδίτη, που του υποσχέθηκε ότι θα παντρευόταν την ομορφότερη κοπέλα του κόσμου.>>

Διασταυρώσεις

- * Γεωγραφία, τα ιερά των θεών, Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες.
- * Οι πλανήτες, Εδώ, εκεί κι αλλού, σελ. 6.
- * Αθηνά, Μ' ένα λεωφορείο τριγυρνάμε όλοι μέσα στην πόλη, σελ. 49.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν κι άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Ζωή Βαλάση, *Μυθολογία*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1999.

Γιώργος Γεραλής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 2, εκδ. Καστανιώτη, 2000.

Ι. Θ. Κακριδής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 5, Εκδοτική Αθηνών, 1986.

Αικ. Τσοτάκου-Καρβέλη, *Λεξικό της ελληνικής μυθολογίας για παιδιά*, εκδ. Πατάκη, 2002.

Ο Ήφαιστος

Γονείς: Δίας + Ήρα.

Σύζυγος: η Αφροδίτη.

Εξουσία : θεός της φωτιάς και των μετάλλων.

Προστάττει: τους μεταλλουργούς.

Ιερά: στην Αθήνα και αλλού.

Εργαστήριο: στα ηφαίστεια.

Βοηθοί: οι κύκλωπες.

Ένας μύθος λέει...

<<Ο Ήφαιστος ήταν κουτσός. Μια φορά, όταν η Ήρα έμαθε ότι η Αλκμήνη γέννησε τον Ηρακλή, το γιο του Δία, θύμωσε πολύ.

Στον τσακωμό, ο Ήφαιστος πήρε το μέρος

της μητέρας του. Ο Δίας για να τον τιμωρήσει τον άρπαξε από το ένα πόδι και τον πέταξε κάτω από τον Όλυμπο. Ο Ήφαιστος έπεφτε μια ολόκληρη μέρα. Το βράδυ προσγειώθηκε στη Λήμνο. Όμως είχε χτυπήσει το πόδι του κι από τότε έμεινε κουτσός.>>

Ο Άρης

Γονείς: Δίας + Ήρα.

Παιδιά: ο Φόβος, ο Τρόμος και οι Αμαζόνες.

Εξουσία: θεός του πολέμου.

Ιερά: στη Θράκη και αλλού.

Αγαπημένο ζώο: ο σκύλος.

Αγαπημένο πουλί: το γεράκι.

Ένας μύθος λέει...

<<Κόρες του θεού Άρη ήταν οι Αμαζόνες.

Έλεγαν ότι οι Αμαζόνες ζούσαν στη Θράκη, μόνες τους χωρίς άντρες.

Σε έναν άθλο του, ο Ηρακλής πήγε στο βασίλειο των Αμαζόνων για να ζητήσει την πολύτιμη ζώνη της βασίλισσάς τους, της Ιππολύτης. Η Ιππολύτη συμφώνησε να του τη δώσει.

Η θεά Ήρα, που ζήλευε τον ήρωα, έσπειρε τη διχόνοια ανάμεσά τους και ο Ηρακλής αναγκάστηκε να σκοτώσει όχι μόνο τις Αμαζόνες, αλλά και την ίδια την Ιππολύτη.>>

Διασταυρώσεις

- * Γεωγραφία, τα ιερά των θεών, Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες.
- * Οι πλανήτες, Εδώ, εκεί κι αλλού, σελ. 6.
- * Ήφαιστος, Μ' ένα λεωφορείο τριγυρνάμε όλοι μέσα στην πόλη, σελ. 50.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Ζωή Βαλάση, *Μυθολογία*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1999.

Γιώργος Γεραλής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 2, εκδ. Καστανιώτη, 2000.

Ι. Θ. Κακριδής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 5, Εκδοτική Αθηνών, 1986.

Αικ. Τσοτάκου-Καρβέλη, *Λεξικό της ελληνικής μυθολογίας για παιδιά*, εκδ. Πατάκη, 2002.

Ο Απόλλωνας

Γονείς: Δίας + Λητώ.

Αδελφή: η Άρτεμη.

Εξουσία: θεός του φωτός, της μουσικής και της μαντικής.

Ιερά: στους Δελφούς και αλλού.

Αγαπημένο φυτό: η δάφνη.

Αγαπημένο πουλί: το κοράκι.

Ένας μύθος λέει...

<<Η Ήρα, όταν έμαθε ότι η Λητώ ήταν έτοιμη να γεννήσει τα παιδιά του Δία, την κυνήγησε πολύ. Και κανένας τόπος στη γη δεν τη δεχόταν για να γεννήσει. Μόνο ένα νησί που έπλεε στη θάλασσα, η Δήλος, τη δέχτηκε. Η Λητώ γέννησε στη ρίζα μιας φοινικιάς πρώτα την Άρτεμη και μετά, με τη βοήθειά της, τον Απόλλωνα. Όταν ο θεός μεγάλωσε σκότωσε τον Πύθωνα, ένα δράκο που με εντολή της Ήρας τρομοκρατούσε τη μητέρα του.>>

Η Άρτεμη

Γονείς: Δίας + Λητώ.

Αδελφός: ο Απόλλωνας.

Εξουσία: θεά του κυνηγιού και της Σελήνης.

Ιερά: στην Έφεσο και αλλού.

Αγαπημένο ζώο: το ελάφι.

Ένας μύθος λέει...

<<Την εποχή που οι Αχαιοί μαζεύτηκαν στην Αυλίδα για να πάνε να πολεμήσουν στην Τροία, ο Αγαμέμνονας, ο βασιλιάς των Μυκηνών, σκότωσε στο κυνήγι ένα ελάφι προσβάλλοντας τη θεά. Οι άνεμοι έπεσαν και τα πλοία δεν μπορούσαν να σαλπάρουν. Τότε, ο μάντης Κάλχας ζήτησε από το βασιλιά να θυσιάσει την κόρη του, την Ιφιγένεια. Η Άρτεμη δε δέχτηκε τη

θυσία. Την τελευταία στιγμή έβαλε πάνω στο βωμό ένα ελάφι και πήρε μέσα σ' ένα σύννεφο την κοπέλα μακριά.>>

Διασταυρώσεις

- * Γεωγραφία, τα ιερά των θεών, Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Ζωή Βαλάση, *Μυθολογία*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1999.

Γιώργος Γεραλής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 2, εκδ. Καστανιώτη, 2000.

Ι. Θ. Κακριδής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 5, Εκδοτική Αθηνών, 1986.

Αικ. Τσοτάκου-Καρβέλη, *Λεξικό της ελληνικής μυθολογίας για παιδιά*, εκδ. Πατάκη, 2002.

Ο Διόνυσος

Γονείς: Δίας + Σεμέλη.

Εξουσία: θεός του κρασιού, του αμπελιού και του θεάτρου.

Ιερά: στη Νάξο και αλλού.

Αγαπημένα φυτά: ο κισσός και το αμπέλι.

Ένας μύθος λέει...

<<Μια φορά, ο Διόνυσος μπάρκαρε σε ένα πειρατικό πλοίο για να πάει στη Νάξο.

Στη μέση της διαδρομής, οι πειρατές

όρμησαν στο Διόνυσο για να τον πιάσουν δούλο. Ο θεός μεταμόρφωσε τα κουπιά σε φίδια κι έδεσε το πλοίο στα κύματα με κισσούς. Οι πειρατές τρομαγμένοι έπεσαν στη θάλασσα και μεταμορφώθηκαν σε δελφίνια. Από τότε, οι μετανιωμένοι πειρατές-δελφίνια ακολουθούν τα πλοία.>>

Ο Ερμής

Γονείς: Δίας + Μαία.

Εξουσία: θεός του εμπορίου, προστάτης των ταξιδιωτών, αγγελιοφόρος των θεών.

Σύμβολα: τα φτερωτά πέδιλα, το καπέλο και το σκήπτρο που κρατούσαν οι κήρυκες.

Ιερά: στη Μεγαλόπολη και αλλού.

Ένας μύθος λέει...

<<Ο Ερμής γεννήθηκε στην Αρκαδία. Από μωρό φάνηκε ότι ήταν πολύ πονηρός.

Όταν ήταν νεογέννητος, έκλεψε πενήντα αγελάδες του Απόλλωνα από την Πιερία. Ο Απόλλωνας θύμωσε και ο Ερμής, για να τον καλοπιάσει, έφτιαξε μια λύρα, ένα μουσικό όργανο και του τη χάρισε.>>

Διασταυρώσεις

- * Γεωγραφία, τα ιερά των θεών, Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες.
- * Οι πλανήτες, Εδώ, εκεί κι αλλού, σελ. 6.
- * Διόνυσος, Μ' ένα λεωφορείο τριγυρνάμε όλοι μέσα στην πόλη, σελ. 50.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Ζωή Βαλάση, *Μυθολογία*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1999.

Γιώργος Γεραλής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 2, εκδ. Καστανιώτη, 2000.

Ι. Θ. Κακριδής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 5, Εκδοτική Αθηνών, 1986.

Αικ. Τσοτάκου-Καρβέλη, *Λεξικό της ελληνικής μυθολογίας για παιδιά*, εκδ. Πατάκη, 2002..

Η ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Η Θράκη ήταν για τους αρχαίους Έλληνες ο τόπος του μακρινού Βορρά. Από τη Θράκη ξεκινούσε ο ορμητικός άνεμος Βορέας. Εκεί ζούσαν τα σαρκοφάγα άλογα του βασιλιά Διομήδη. Εκεί κατοικούσε ο θεός του πολέμου, ο Άρης. Εκεί ζούσαν η βασιλοπούλα Φυλλίδα και ο μουσικός Ορφέας. Όλοι αυτοί έμεναν στην περιοχή που πήρε το όνομά της από τη Θράκη, που ήταν κόρη του θεού Ωκεανού και αδελφή της Ευρώπης.

Οι μυθικοί ήρωες και οι μυθικές ηρωίδες της Θράκης κατάγονταν από δύο μεγάλες μυθικές οικογένειες: την οικογένεια του Στρυμόνα και την οικογένεια του θεού Άρη.

Η οικογένεια του Στρυμόνα

Ένας μύθος λέει πως ο Στρυμόνας ήταν βασιλιάς της Θράκης και γιος του θεού Άρη. Παντρεύτηκε την Ευτέρπη, τη μούσα της μουσικής, και έκανε δύο γιους. Όταν ο ένας γιος του, ο Ρήσος, σκοτώθηκε στον Τρωικό Πόλεμο, ο Στρυμόνας ρίχτηκε απελπισμένος σ' ένα ποτάμι και πνίγηκε.

Από τότε το ποτάμι αυτό, που χωρίζει την Μακεδονία από τη Θράκη, ονομάστηκε Στρυμόνας.

Φτερωτοί θεοί

Ο Βορέας ήταν ο δεύτερος γιος του Στρυμόνα. Έλεγαν πως ήταν ο θεός του Ανέμου του Βορρά. Τον φαντάζονταν σαν δυνατό φτερωτό δαίμονα με γένια.

Οι δίδυμοι γιοι του, ο Ζήτης και ο Κάλας, φτερωτοί κι αυτοί, ήταν πνεύματα των ανέμων όπως ο πατέρας τους.

Διασταυρώσεις

- * Οι μύθοι είναι σύνθετες αφηγήσεις. Φτιάχνονται από διαφορετικές ιστορίες, που οι ήρωές τους υπάρχουν και σε άλλους μύθους. Για παράδειγμα, ο μάντης Φινέας είναι ένα πρόσωπο από τους μύθους της Θράκης, αλλά υπάρχει στον κύκλο του Ιάσονα και της Αργοναυτικής Εκστρατείας. Όπου υπάρχουν τέτοιες συνδέσεις, ο εκπαιδευτικός μπορεί να αναφερθεί στη βιβλιογραφία.
- * Ο μύθος της Ευρώπης, *Το παζάρι και ο κόσμος του*, σελ. 25.
- * Γενεαλογικά δέντρα, *Ο κόσμος του παππού και της γιαγιάς*, σελ. 22-23, 25.
- * Μαντεία, *Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες*, σελ. 30.
- * Φυτά, *Μια μέρα δρόμος*, σελ. 30-31, *Τα προϊόντα στην αγορά*, σελ. 13-15.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Γιώργος Γεραλής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 2, εκδ. Καστανιώτη, 2000.
Ι. Θ. Κακριδής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 5, Εκδοτική Αθηνών, 1986.
Αικ. Τσοτάκου-Καρβέλη, *Λεξικό της ελληνικής μυθολογίας για παιδιά*, εκδ. Πατάκη, 2002.

Ορφέας, ο μουσικός

Συχνά υπάρχουν πολλοί μύθοι γύρω από την καταγωγή ενός μυθικού προσώπου. Ένας μύθος έλεγε, λοιπόν, ότι ο Ορφέας ήταν γιος της Καλλιόπης, μιας από τις Εννέα Μούσες. Όπως και η μητέρα του, ο Ορφέας ήταν μουσικός, ποιητής και τραγουδιστής.

Τραγουδούσε τόσο γλυκά που τα θηρία τον ακολουθούσαν όπου κι αν πήγαινε, τα δέντρα τον αγκάλιαζαν με τα κλαδιά τους και οι άνθρωποι μαλάκωναν όταν έπαιζε τη λύρα του.

Ο Ορφέας πήρε μέρος στην Αργοναυτική εκστρατεία, αλλά δεν τραβούσε κουπί όπως οι άλλοι Αργοναύτες γιατί δεν ήταν πολύ δυνατός. Έδινε όμως με τη μουσική του το ρυθμό στους κωπηλάτες. Μια φορά μάλιστα μέσα στη θύελλα ηρέμησε τους συντρόφους του αλλά και τα κύματα με το τραγούδι του.

Ο Ορφέας αγάπησε και παντρεύτηκε την Ευρυδίκη. Μια μέρα ένα φίδι δάγκωσε την κοπέλα και εκείνη πέθανε. Ο Ορφέας απαρηγόρητος κατέβηκε στον Κάτω Κόσμο για να τη βρει. Το τραγούδι του ήταν τόσο συγκινητικό που ακόμα και ο Κέρβερος, το σκυλί με τα τρία κεφάλια που φύλαγε την είσοδο του Άδη, ημέρεψε.

Ο Πλούτωνας και η Περσεφόνη, οι θεοί του Κάτω Κόσμου, αποφάσισαν να δώσουν πίσω την Ευρυδίκη στον άντρα της, όμως με έναν όρο: ότι ο Ορφέας θα ανέβει πάλι στη γη, η κοπέλα θα τον ακολουθήσει, αλλά εκείνος δε θα γυρίσει πίσω να την κοιτάξει.

Ήταν τόση η αγωνία του Ορφέα που δεν άντεξε και κοίταξε πίσω.

Έτσι η Ευρυδίκη πέθανε για δεύτερη φορά κι ο Ορφέας γύρισε μόνος πάνω στη γη.

Διασταυρώσεις

- * Οι μύθοι είναι σύνθετες αφηγήσεις. Φτιάχνονται από διαφορετικές ιστορίες, που οι ήρωές τους υπάρχουν και σε άλλους μύθους. Για παράδειγμα, ο Ορφέας είναι ένα πρόσωπο από τους μύθους της Θράκης, αλλά υπάρχει στον κύκλο του Ιάσονα και της Αργοναυτικής εκστρατείας. Όπου υπάρχουν τέτοιες συνδέσεις ο εκπαιδευτικός μπορεί να αναφερθεί στη βιβλιογραφία.
- * Ο μύθος της Ευρώπης, *Το παζάρι και ο κόσμος του*, σελ. 25.
- * Περσεφόνη, *Στο παζάρι*, σελ. 47.
- * Μουσική, *Φτιάχνουμε μια συλλογή*, σελ. 26-27.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

- Γιώργος Γεραλής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 2, εκδ. Καστανιώτη, 2000.
Άννα Γκέρτσου-Σαρρή, *Ορφέας*, εκδ. Κέδρος, 1977.
Ι. Θ. Κακριδής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 5, Εκδοτική Αθηνών, 1988.
Αικ. Τσοτάκου-Καρβέλη, *Λεξικό της ελληνικής μυθολογίας για παιδιά*, εκδ. Πατάκη, 2002.

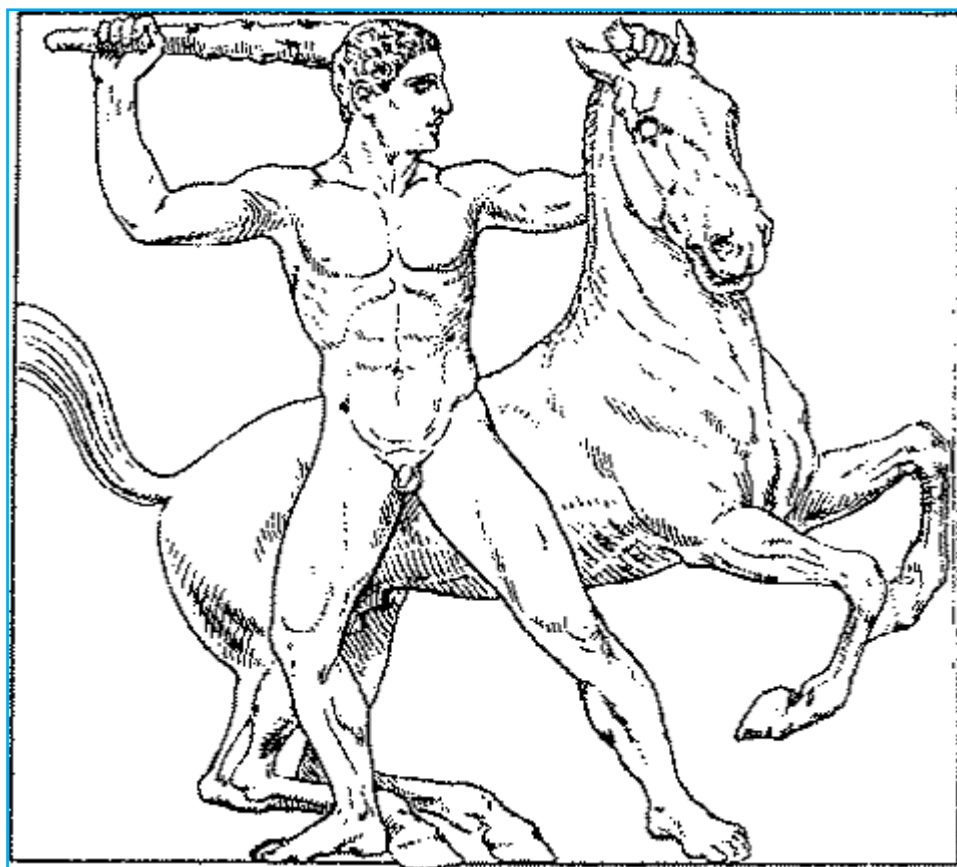

Η ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Η περιοχή της Θράκης ήταν για τους αρχαίους Έλληνες ο τόπος του μακρινού Βορρά. Από εκεί ξεκινούσε ο ορμητικός άνεμος Βορέας. Εκεί ζούσαν τα σαρκοφάγα άλογα του βασιλιά Διομήδη. Εκεί κατοικούσε ο θεός του πολέμου, ο Άρης. Εκεί ζούσαν η βασιλοπούλα Φυλλίδα και ο μουσικός Ορφείας. Όλοι αυτοί έμεναν στην περιοχή που πήρε το όνομά της από τη Θράκη, που ήταν κόρη του θεού Ωκεανού και αδελφή της Ευρώπης.

Οι μυθικοί ήρωες και οι μυθικές ηρωίδες της Θράκης κατάγονταν από δυο μεγάλες μυθικές οικογένειες: την οικογένεια του Στρυμόνα και την οικογένεια του θεού Άρη.

Η οικογένεια του θεού Άρη

Ο θεός Άρης ήταν γιος του Δία και της Ήρας. Οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν πως κατοικούσε στη Θράκη, σ' έναν τόπο άγριο, με μεγάλες πεδιάδες που έβοσκαν άλογα. Ο βασιλιάς Διομήδης, ένας από τους γιους του θεού Άρη, είχε στους στάβλους του ένα κοπάδι άγρια άλογα που έτρωγαν ανθρώπους. Μια μέρα ήρθε στο

παλάτι του Διομήδη ο Ηρακλής. Είχε έρθει μέχρι τη Θράκη για να κάνει έναν άθλο: να πάρει τα άγρια άλογα και να τα οδηγήσει στο Άργος, στο βασιλιά Ευρυσθέα.

Ο Ηρακλής πρώτα σκότωσε το Διομήδη και μετά τον έδωσε στα άλογά του να τον φάνε. Έπειτα, χορτασμένα καθώς ήταν, τα οδήγησε στο Άργος.

Η ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Διασταυρώσεις

- * Οι μύθοι είναι σύνθετες αφηγήσεις. Φτιάχνονται από διαφορετικές ιστορίες, που οι ήρωές τους υπάρχουν και σε άλλους μύθους. Για παράδειγμα, ο Ηρακλής είναι ένα πρόσωπο που αναφέρεται και στους μύθους της Θράκης. Όπου υπάρχουν τέτοιες συνδέσεις, ο εκπαιδευτικός μπορεί να αναφερθεί στη βιβλιογραφία.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

- Γιώργος Γεραλής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 2, εκδ. Καστανιώτη, 2000.
Ι. Θ. Κακριδής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 5, Εκδοτική Αθηνών, 1988.
Αικ. Τσοτάκου-Καρβέλη, *Λεξικό της ελληνικής μυθολογίας για παιδιά*, εκδ. Πατάκη, 2002.

Η ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Η Θράκη ήταν για τους αρχαίους Έλληνες ο τόπος του μακρινού Βορρά. Από τη Θράκη ξεκινούσε ο ορμητικός άνεμος Βορέας. Εκεί ζούσαν τα σαρκοφάγα άλογα του βασιλιά Διομήδη. Εκεί κατοικούσε ο θεός του πολέμου, ο Άρης. Εκεί ζούσαν η βασιλοπούλα Φυλλίδα και ο μουσικός Ορφείας. Όλοι αυτοί έμεναν στην περιοχή που πήρε το όνομά της από τη Θράκη, που ήταν κόρη του θεού Ωκεανού και αδελφή της Ευρώπης. Ο Φινέας και η Φυλλίδα κατάγονταν από την οικογένεια του Στρυμόνα.

Ο Φινέας, ο τυφλός μάντης

Ένας μύθος λέει ότι τον τύφλωσε ο θεός Δίας, γιατί με τη μαντική του τέχνη μαρτύρησε στους ανθρώπους θεϊκά μυστικά. Οι Άρπυιες, τα άγρια πουλιά με το γυναικείο κεφάλι, δεν τον άφηναν να φάει και να χαρεί το φαγητό του.

Όταν έφτασε στη χώρα του ο Ιάσονας και οι Αργοναύτες, ο Φινέας τούς είπε πώς θα περνούσε το καράβι τους, η Αργώ, από τις

Συμπληγάδες. Για να τον ευχαριστήσουν, ο Ζήτης και ο Κάλας σκότωσαν τις Άρπυιες.

Φυλλίδα, η αμυγδαλιά

Η βασιλοπούλα Φυλλίδα αγάπησε το γιο του Θησέα, το Δημοφώντα. Ο μύθος λέει ότι ο Δημοφώντας της ζήτησε να τον περιμένει μέχρι να πάει στην πατρίδα του για να μιλήσει στον πατέρα του. Όταν θα γύριζε θα παντρεύονταν. Ο καιρός περνούσε... Ήρθε ο χειμώνας.

Η Φυλλίδα, απελπισμένη που ο αγαπημένος της δεν ερχόταν, θέλησε να πεθάνει. Η θεά Γη τη μεταμόρφωσε σε δέντρο, σε αμυγδαλιά, που όμως δεν είχε φύλλα. Όταν ο Δημοφώντας γύρισε, αγκάλιασε την αμυγδαλιά κι εκείνη πρασίνισε κι έβγαλε λουλούδια. Έτσι εξηγούσαν οι αρχαίοι την παραξενιά της αμυγδαλιάς να ανθίζει μέσα στο χειμώνα.

Η ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Διασταυρώσεις

- * Οι μύθοι είναι σύνθετες αφηγήσεις. Φτιάχνονται από διαφορετικές ιστορίες, που οι ήρωές τους υπάρχουν και σε άλλους μύθους. Όπου υπάρχουν τέτοιες συνδέσεις ο εκπαιδευτικός μπορεί να αναφερθεί στη βιβλιογραφία.
- * Μαντεία, *Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες*, σελ. 30.
- * Φυτά, *Μια μέρα δρόμος*, σελ. 30-31, *Τα προϊόντα στην αγορά*, σελ. 13-15.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Γιώργος Γεραλής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 2, εκδ. Καστανιώτη, 2000.
Ι. Θ. Κακριδής, *Ελληνική μυθολογία*, τ. 5, Εκδοτική Αθηνών, 1986.
Αικ. Τσοτάκου-Καρβέλη, *Λεξικό της ελληνικής μυθολογίας για παιδιά*, εκδ. Πατάκη, 2002.

Μασσαλία, μια πόλη με ελληνικές ρίζες

Ο Μπερνάρ από τη Μασσαλία είναι μαθητής της Ε' δημοτικού. Στο μάθημα της Ιστορίας έκανε μία εργασία με θέμα: **Μασσαλία, μια πόλη με ελληνικές ρίζες.**

«Η πόλη μας είναι πολύ παλιά. Ιδρύθηκε στην αρχαιότητα. Οι κάτοικοι της Φώκαιας, μιας πόλης από την Ιωνία, που ήταν μια περιοχή στα παράλια της Μικράς Ασίας, έφτασαν εδώ με τα καράβια τους γιατί ήθελαν να βρουν μέταλλα.

Αποφάσισαν να ιδρύσουν σ' αυτή την περιοχή μια αποικία, δηλαδή έναν εμπορικό σταθμό, γιατί είχε καλό κλίμα, γόνιμο έδαφος και ασφαλές λιμάνι. Από εδώ μπορούσαν να φτάσουν εύκολα στη βόρεια Αφρική, στην Ισπανία, στην Ιταλία για να αρμεψεντούν σιτάρι, σίδηρο και άλλα προϊόντα.

Περνώντας από το Γιβραλτάρ, τις Ηράκλειες Στήλες όπως έλεγαν το μέρος τότε, έφταναν μέχρι τη σημερινή Αγγλία για να πάρουν κασσίτερο.

Όταν έφυγαν οι άποικοι από τη Φώκαια, τη μητρόπολη (έτσι ονομαζόταν η πόλη που ίδρυνε μια αποικία), και ήρθαν να μείνουν εδώ, έφεραν μαζί τους την ιερή φωτιά από το βίβλο του θεού που προστάτευε την πόλη τους για να ανάψουν το βίβλο στο ναό της νέας τους πατρίδας.

Η Φώκαια και η Μασσαλία, η μητέρα-πόλη και η αποικία δηλαδή, είχαν καλές σχέσεις και η μια βοηθούσε την άλλη όταν είχε ανάγκη.

Στο Μουσείο Ιστορίας της Μασσαλίας αγοράσα φωτογραφίες από αρχαία ελληνικά αντικείμενα που δείχνουν την εγκατάσταση των Ιώνων εδώ».

Ο ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΣ

Διασταυρώσεις

- * Αποικισμός, Χρονολόγιο, σελ. 12, Το παζάρι και ο κόσμος του, σελ. 18, καθώς και οι καρτέλες Ο αποικισμός - Το ημερολόγιο μιας ανασκαφής, Ο αποικισμός - Αποικίες στα νησιά του Αιγαίου και τη Μικρά Ασία, Ο αποικισμός - Αποικίες στα παράλια της Μεσογείου.
- * Το εμπόριο στην ελληνική αρχαιότητα, Οι εμπορικοί δρόμοι, σελ. 38-40.
- * Περιοχές που αναφέρονται στο κείμενο, Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες.
- * Ηρακλής, αναφορά στη βιβλιογραφία.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 2, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

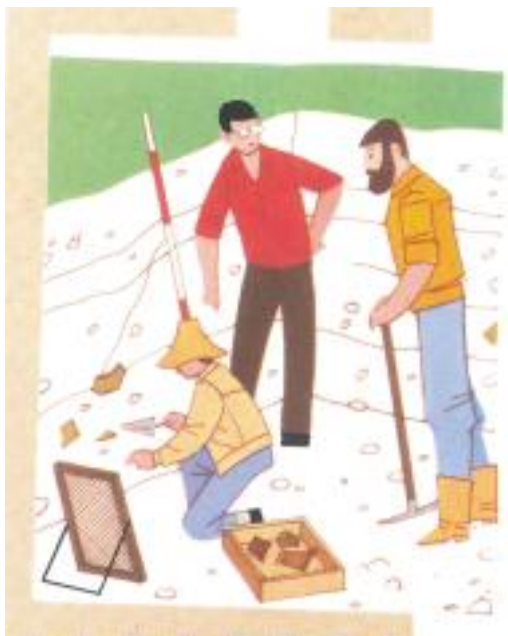
Ειρήνη Νάκου, *Ταξίδι στα αρχαία χρόνια*, εκδ. Κέδρος, 1990.

Αικ. Τσοτάκου-Καρβέλη, *Λεξικό της ελληνικής μυθολογίας για παιδιά*, εκδ. Πατάκη, 2002.

Ο ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΣ

Το ημερολόγιο μιας ανασκαφής

«7 Αυγούστου 200...

Η δουλειά μας στην αρχαία Σινύπη προχωράει καλά. Στην ανασκαφή συμμετέχουν Έλληνες και Τούρκοι αρχαιολόγοι. Πρωτού ξεκινήσουμε την ανασκαφή μελετήσαμε αυτά που έχουμε για την περιοχή ο Στράβωνας, ο αρχαίος γεωγράφος.

Διαβάσαμε ότι η Σινύπη ήταν μια σπουδαία αποικία που είχαν ιδρύσει οι Ίωνες στα παράλια της Μαύρης Θάλασσας.

Οι κάτοικοι της Σινύπης έκαναν εμπόριο με τις κοντινές παραθαλάσσιες πόλεις. Αγοράζαν και πουλούσαν σιτάρι, δέρματα, ξυλεία και χρυσό. Κάναμε ανασκαφές σε ένα αρχαίο νεκροταφείο.

Τα αντικείμενα που βρήκαμε είναι πολύ παλιά. Φτιάχτηκαν δύο χιλιάδες εξακόσια χρόνια πριν

πριν από την εσχάτη μας. Για την περιοχή της Σινύπης μιλάει και η μυθολογία. Ένας μύθος λέει ότι εκεί άραζαν για λίγο οι Αργοναύτες με τον Ιάσονα, ψηγαίνοντας για την Κολχίδα.»

Οχτακόσια χρόνια πριν από τη γέννηση του Χριστού πολλές ελληνικές πόλεις είχαν ιδρύσει αποικίες στα παράλια της δυτικής Μεσογείου! Οι Μεσσήνιοι, οι Κορίνθιοι από την Πελοπόννησο και οι Μεγαρείς από την Αττική, είχαν ιδρύσει αποικίες στη Σικελία. Οι Σπαρτιάτες από την Πελοπόννησο και οι Σαντορινιοί από τη Θήρα είχαν ιδρύσει αποικίες στη Νότια Ιταλία. Πολλές αποικίες είχαν ιδρυθεί στον Εύξεινο Πόντο και στην Προποντίδα.

Ο ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΣ

Διασταυρώσεις

- * Αποικισμός, Χρονολόγιο, σελ. 12, και Το παζάρι και ο κόσμος του, σελ. 18, καθώς και οι καρτέλες Ο αποικισμός - Μασσαλία μια πόλη με ελληνικές ρίζες, Ο αποικισμός - Αποικίες στα νησιά του Αιγαίου και τη Μικρά Ασία, Ο αποικισμός - Αποικίες στα παράλια της Μεσογείου.
- * Κώδικες επικοινωνίας, γραπτός λόγος, πληροφορία και επικοινωνία, Ένα μήνυμα σου στέλνω, σελ. 10-11, 18-19, 58.
- * Αρχαιολογία, Ένα μήνυμα σου στέλνω, σελ. 61.
- * Περιοχές που αναφέρονται στο κείμενο Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες.
- * Αργοναυτική εκστρατεία, αναφορά στη βιβλιογραφία.
- * Αυτές οι διασταυρώσεις είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

- Μαριάννα Κορομηλά, *Οι Έλληνες στη μαύρη θάλασσα*, Πολιτιστική Εταιρεία Πανόραμα, 1991.
- Μαρίζα Ντεκάστρο, *Αρχαιολογία, ένα ταξίδι στο παρελθόν*, εκδ. Κέδρος, 1994.
- Αικ. Τσοτάκου-Καρβέλη, *Λεξικό της ελληνικής μυθολογίας για παιδιά*, εκδ. Πατάκη, 2002.
- Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τ. 2, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

Ο ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΣ

Αποικίες στα νησιά του Αιγαίου και τη Μικρά Ασία

Σε όλες τις εποχές της Ιστορίας, οι άνθρωποι μετακινούνταν και ταξίδευαν. Ήθελαν να καλυτερέψουν τη ζωή τους; Ήθελαν να αναπτύξουν το εμπόριο; Είχε συμβεί κάποια φυσική καταστροφή στον τόπο τους; Αναγκάζονταν να φύγουν επειδή γινόταν πόλεμος; Ήθελαν να γνωρίσουν νέους τόπους; Οι μετακινήσεις αυτές κρατούσαν πολλά χρόνια.

Πολλές φορές οι νεοφερμένοι έμεναν στον καινούριο τόπο κι έχτιζαν μια πόλη. Οι καινούριες πόλεις ονομάστηκαν **αποικίες**. Η πόλη απ' όπου προέρχονταν οι άποικοι ονομαζόταν **μητρόπολη**, δηλαδή μητέρα πόλη. Πολύ παλιά, χίλια περίπου χρόνια πριν από τη γέννηση του Χριστού, οι κάτοικοι του ελλαδικού χώρου έζησαν μια περίοδο μεγάλης αναστάτωσης: τα μυκηναϊκά βασίλεια έχασαν τη δύναμή τους, η γη έμεινε ακαλλιέργητη. Οι άνθρωποι δεν ταξίδευαν πια για να κάνουν εμπόριο.

Ακόμα, έφτασαν στη χώρα από το Βορρά νέοι κάτοικοι, οι Δωριείς, και έγιναν ταραχές. Γι' αυτούς και άλλους λόγους πολλοί άνθρωποι άφησαν τον τόπο τους, πέρασαν στα νησιά του Αιγαίου και στα παράλια της Μικράς Ασίας και ίδρυσαν αποικίες.

Οι Αιολείς από τη Θεσσαλία και τη Βοιωτία έφτασαν στη Λέσβο κι εγκαταστάθηκαν απέναντι. Η περιοχή τους ονομάστηκε Αιολίδα. Οι Ίωνες από τη Στερεά Ελλάδα και την Πελοπόννησο πέρασαν από τις Κυκλάδες, τη Χίο, τη Σάμο και στις απέναντι ακτές ίδρυσαν πλούσιες πόλεις, τη Μίλητο και την Έφεσο. Η περιοχή τους ονομάστηκε Ιωνία. Οι Δωριείς έφυγαν από την Πελοπόννησο, έφτασαν στην Κρήτη, στη Ρόδο και στα νότια παράλια της Μικράς Ασίας. Η Αλικαρνασσός ήταν η πιο γνωστή πόλη στην περιοχή εκείνη.

Με το πέρασμα του χρόνου, οι αποικίες αναπτύχθηκαν και ίδρυσαν, με τη σειρά τους, νέες αποικίες σε μακρινότερες περιοχές.

Ο ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΣ

Διασταυρώσεις

- * Περιοχές που αναφέρονται στο κείμενο, *Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημερες*.
- * *Αποικισμός, Χρονολόγιο, σελ. 12, και Το παζάρι και ο κόσμος του, σελ. 18, καθώς και οι καρτέλες Ο αποικισμός - Το ημερολόγιο μιας ανασκαφής Ο αποικισμός - Μασσαλία, μια πόλη με ελληνικές ρίζες, Ο αποικισμός- Αποικίες στα παράλια της Μεσογείου.*
- * *Το εμπόριο στην αρχαιότητα, Οι εμπορικοί δρόμοι, σελ. 38-40.*
- * Αυτές οι διασταυρώσεις είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Ειρήνη Νάκου, *Ταξίδι στα αρχαία χρόνια*, εκδ. Κέδρος, 1990.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 2, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

Ο ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΣ

Αποικίες στα παράλια της Μεσογείου

Σ' όλες τις εποχές της ιστορίας, οι άνθρωποι μετακινούνταν και ταξίδευαν, άλλοτε για να γνωρίσουν

νέους τόπους, άλλοτε για να κάνουν εμπόριο ή για άλλους λόγους...

Οι μετακινήσεις αυτές κρατούσαν πολλά χρόνια.

Πολλές φορές οι νεοφερμένοι έμεναν στον καινούριο τόπο και έχτιζαν μια πόλη. Οι καινούριες πόλεις ονομάστηκαν **αποικίες**. Η πόλη απ' όπου προέρχονταν οι άποικοι ονομαζόταν **μητρόπολη**, δηλαδή μητέρα πόλη. Πολύ παλιά, οχτακόσια χρόνια περίπου πριν από τη γέννηση του Χριστού, πολλές ελληνικές πόλεις-κράτη ίδρυσαν αποικίες στα παράλια της δυτικής Μεσογείου.

Οι Μεσσήνιοι, από την Πελοπόννησο, όταν η χώρα τους κατακτήθηκε από τους Σπαρτιάτες πήγαν στη Σικελία όπου ίδρυσαν μια αποικία, τη Μεσσήνη. Οι Κορίνθιοι και οι Μεγαρείς, από την Αττική, ίδρυσαν επίσης αποικίες στη Σικελία.

Κάποιοι Σπαρτιάτες έφυγαν από τη Σπάρτη επειδή έγιναν ταραχές και ίδρυσαν μια αποικία στη νότια ιταλική χερσόνησο, τον Τάραντα. Οι Σαντορινιοί, έφυγαν από το νησί τους τη Θήρα, εξαιτίας μιας μεγάλης ξηρασίας, και ίδρυσαν την Κυρήνη στα παράλια της Λιβύης, στην ακτή της βόρειας Αφρικής.

Πολλές αποικίες ιδρύθηκαν στον Εύξεινο Πόντο και στην Προποντίδα.

Με το πέρασμα του χρόνου, οι αποικίες αναπτύχθηκαν και ίδρυσαν, με τη σειρά τους, νέες αποικίες σε μακρινότερες περιοχές. Για παράδειγμα η Μασσαλία, η αποικία της Φωκίας, ίδρυσε νέες αποικίες στην Ιβηρική χερσόνησο, στη σημερινή Ισπανία.

Ο ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΣ

Διασταυρώσεις

- * Περιοχές που αναφέρονται στο κείμενο, Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες.
- * Αποικισμός, Χρονολόγιο, σελ. 12, Το παζάρι και ο κόσμος του, σελ. 18, καθώς και οι καρτέλες Ο αποικισμός - Το ημερολόγιο μιας ανασκαφής, Ο αποικισμός - Μασσαλία, μια πόλη με ελληνικές ρίζες, Ο αποικισμός - Αποικίες στα νησιά του Αιγαίου και τη Μικρά Ασία.
- * Το εμπόριο στην αρχαιότητα, Οι εμπορικοί δρόμοι, σελ. 38-40.
- * Αυτές οι διασταυρώσεις είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Μαριάννα Κορομηλά, Οι Έλληνες στη Μαύρη Θάλασσα, Πολιτιστική Εταιρεία Πανόραμα, 1991.

Ειρήνη Νάκου, Ταξίδι στα αρχαία χρόνια, εκδ. Κέδρος, 1990.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 2, Εκδοτική αθηνών, 1976.

ΟΙ ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Ιστορίες από τον Ηρόδοτο

Ο Ηρόδοτος, όπως λένε, είναι ο πατέρας της Ιστορίας. Δηλαδή ήταν ο πρώτος που έγραψε όσα ήξερε για τα περασμένα γεγονότα. Γεννήθηκε στην Αλικαρνασσό της Μικράς Ασίας λίγα χρόνια μετά από τη ναυμαχία της Σαλαμίνας. Όταν μεγάλωσε έγραψε την ιστορία των Περσικών πολέμων.

Οι Πέρσες ήταν ένας δυνατός λαός που κατοικούσε στην Ασία. Με τα χρόνια, έφτιαξαν μια μεγάλη αυτοκρατορία, ένα κράτος όπου ζούσαν πολλοί διαφορετικοί λαοί.

Ο βασιλιάς τους, ο Δαρείος, θέλησε να υποτάξει και ελληνικές πόλεις-κράτη για να κυριαρχήσει στο εμπόριο του Αιγαίου.

Ο Πέρσης βασιλιάς έστειλε δυο φορές στρατό για να κατακτήσει τις ελληνικές πόλεις-κράτη. Οι πόλεμοι που έγιναν ονομάστηκαν Περσικοί πόλεμοι.

ΟΙ ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Διασταυρώσεις

- * Ελληνικές αποικίες στις ακτές της Μ. Ασίας: Ποιες ήταν οι αιτίες του αποικισμού (εξάντληση πλουτοπαραγωγικών πόρων, υπερπληθυσμός, φυσικές καταστροφές). *Εμπορικοί δρόμοι*, σελ. 39, και *Το παζάρι και ο κόσμος του*, σελ. 18.
- * Τι είναι η Ιστορία, πώς γράφεται η Ιστορία., *Το παζάρι και ο κόσμος του*, σελ. 49, και *Ο κόσμος του παππού και της γιαγιάς*, σελ. 16.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Άδα Γιαλούρη, *Περσικοί πόλεμοι*, εκδ. Πατάκη, 1999.

Γιάννης Μηλιάδης, *Ιστορίες από τον Ηρόδοτο*, εκδ. Αστήρ-Παπαδημητρίου, 1996.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 2, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

ΟΙ ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Η μάχη στο Μαραθώνα το 490 π.Χ.

Ο Δαρείος, ο βασιλιάς της Περσίας, θέλησε να υποτάξει τις ελληνικές πόλεις-κράτη για να κυριαρχήσει στο εμπόριο του Αιγαίου.

Στο Μαραθώνα, κοντά στην Αθήνα, συναντήθηκαν οι δύο στρατοί: οι Πέρσες, με αρχηγούς το Δάτη και τον Αρταφέρνη, και οι Αθηναίοι, με αρχηγό το Μιλτιάδη και συμμάχους τους Πλαταιείς (από τις Πλαταιές, μια μικρή πόλη της Βοιωτίας).

Ο Αθηναίος Μιλτιάδης ήταν ο αρχιστράτηγος σ' αυτή τη μάχη. Φαντάσου τον να εξηγεί το σχέδιο της μάχης στους αξιωματικούς του:

- Άντρες! Είμαστε εδώ, 11.000 οπλίτες, για να σταματήσουμε το στρατό του Πέρση βασιλιά. Δεν πειράζει που είμαστε τόσο λίγοι! Ήρθαμε για να υπερασπίσουμε τον τόπο μας και θα νικήσουμε! Βλέπετε πώς έστησαν

το στρατό τους οι Πέρσες; Στο κέντρο έχουν βάλει τους περισσότερους στρατιώτες, ενώ στα άκρα δεν είναι πολλοί. Εμείς θα κάνουμε το αντίθετο: λίγοι στο κέντρο και περισσότεροι στα πλάγια. Πρώτα θα επιτεθούμε και θα χτυπήσουμε στα πλάγια. Όταν τους διαλύσουμε, θα κυκλώσουμε αυτούς που βρίσκονται στο κέντρο. Έτσι κυκλωμένοι, δεν θα μπορούν να ξεφύγουν από τα όπλα μας. Ας θυσιάσουμε στους θεούς για να ζητήσουμε τη βοήθειά τους!

Οι Αθηναίοι και οι σύμμαχοί τους ακολούθησαν το σχέδιο του Μιλτιάδη και νίκησαν τον περσικό στρατό. Όταν τελείωσε η μάχη, ο Μιλτιάδης βρήκε ένα στρατιώτη και του είπε:

-Τρέξε όσο πιο γρήγορα μπορείς στην Αθήνα να πεις για τη νίκη. Εμείς στο μεταξύ θα θάψουμε τους σκοτωμένους με τιμές και θα στήσουμε ένα μνημείο για να τους θυμόμαστε.

Ο στρατιώτης έτρεξε τα 42 χιλιόμετρα μέχρι την πόλη. Όταν έφτασε είπε μόνο μία λέξη στους Αθηναίους, «Νενικήκαμεν» (δηλαδή νικήσαμε), και πέθανε.

ΟΙ ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Διασταυρώσεις

- * Γεωγραφία, Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες.
- * Έθιμα - Θυσίες πριν από τη μάχη, επιτύμβια μνημεία.
- * Αθλητισμός: Σύγχρονα αγωνίσματα δρόμου (Μαραθώνιος). Αγώνισμα του οπλίτη δρόμου στις Ολυμπιάδες κατά την αρχαιότητα, *Το παζάρι και ο κόσμος του*, σελ. 9.
- * Σύστημα χρονολόγησης των ετών πριν από τη γέννηση του Χριστού: Η γραμμή του χρόνου (τα έτη προ Χριστού, το έτος 1, η γέννηση του Χριστού, τα έτη μετά Χριστόν), *Χρονολόγιο*, σελ. 3-7.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

- Πάνος Βαλαβάνης, *Άθλα, αθλητές και έπαθλα*, εκδ. Ερευνητές, 1996.
- Άθρα Γιαλούρη, *Περσικοί πόλεμοι*, εκδ. Πατάκη, 1999.
- Γιάννης Μηλιάδης, *Ιστορίες από τον Ηρόδοτο*, εκδ. Αστήρ-Παπαδημητρίου, 1996.
- Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τ. 2, Εκδοτική Αθηνών, 1976.
- Τα ολυμπιακά αθλήματα*, εκδ. ΥΠΕΠΘ - Αθήνα 2004, 2003.
- Ολυμπιακό 2004αδίο*, 6-9 ετών και 10-12 ετών, ΥΠΕΠΘ - Αθήνα 2004, 2003.

ΟΙ ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Η μάχη στις Θερμοπύλες το 480 π.Χ.

Πέρασαν δέκα χρόνια από τη μάχη στο Μαραθώνα. Ο στρατός του Πέρση βασιλιά επιτέθηκε για δεύτερη φορά. Αρχηγός τότε ήταν ο βασιλιάς Ξέρξης. Ο περσικός στρατός κατέβαινε απειλητικός από τη Θεσσαλία προς το Νότο. Οι μόνοι που ήταν έτοιμοι να τους αντιμετωπίσουν ήταν οι Σπαρτιάτες, 300 άντρες με αρχηγό το βασιλιά Λεωνίδα.

Πριν ξεκινήσουν ζήτησαν χρησμό από το μαντείο των Δελφών.

Ο χρησμός έλεγε: «...η Σπάρτη θα κλάψει το θάνατο ενός βασιλιά που η γενιά του κρατάει από τον Ηρακλή...»

Οι Σπαρτιάτες, βαδίζοντας βόρεια, έπαιρναν μαζί τους όσους ήταν έτοιμοι για τον πόλεμο.

Μαζεύτηκαν 3.000 περίπου. Ο Λεωνίδας αποφάσισε να σταματήσει τον περσικό στρατό σ' ένα στενό πέρασμα, τις Θερμοπύλες.

Πραγματικά, εκεί συναντήθηκαν οι αντίπαλοι. Για μερικές ημέρες οι δυο στρατοί πολεμούσαν. Όταν όμως ξεκίνησε η μάχη, οι χιλιάδες Πέρσες δεν μπορούσαν να περάσουν από το στενό.

-Μεγάλε βασιλιά, εγώ μπορώ να σε βγάλω από τη δύσκολη θέση! Ξέρω ένα μονοπάτι που οδηγεί πίσω από το στρατό των Σπαρτιατών! Αν το πάρουν οι στρατιώτες σου, θα τους περικυκλώσεις και θα τους χτυπήσεις από δυο μεριές.

Αυτές περίπου ήταν οι κουβέντες κάποιου ντόπιου που θέλησε να βοηθήσει τον Ξέρξη. Έτσι κι έγινε. Οι Σπαρτιάτες και οι σύμμαχοί τους βρέθηκαν κλεισμένοι μέσα σε μια φάκα. Σκοτώθηκαν όλοι.

Μετά από χρόνια, έστησαν εκεί κοντά ένα μνημείο για να θυμούνται τη μάχη. Ήταν ένα λιοντάρι που συμβόλιζε τη γενναιότητα των Σπαρτιατών και των συμμάχων τους.

ΟΙ ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Διασταυρώσεις

- * Γεωγραφία, *Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες.*
- * Το μαντείο των Δελφών, ο Απόλλωνας και η Πυθία. Οι χρησμοί. Το μαντείο του Δία στη Δωδώνη. *Το παζάρι και ο κόσμος του, σελ. 9, και Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες.*
- * Σπάρτη; Η σπαρτιατική κοινωνία (κατάγονταν από τους Δωριείς, ήταν γενναίοι, ετοιμοπόλεμοι, λιτοδίαιτοι, πειθαρχημένοι κ.ά.). *Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες και Μ' ένα λεωφορείο τριγυρνάμε όλοι μέσα στην πόλη, σελ. 55.*
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Άδα Γιαλούρη, *Περσικοί πόλεμοι*, εκδ. Πατάκη, 1999.

Γιάννης Μηλιάδης, *Ιστορίες από τον Ηρόδοτο*, εκδ. Αστήρ-Παπαδημητρίου, 1996.

Λήδα Κροντηρά, *Πρώτη γνωριμία με τους Δελφούς του Απόλλωνα*, Εκδοτική Αθηνών, 1996.

Αικ. Τσοτάκου-Καρβέλη, *Λεξικό της ελληνικής μυθολογίας για παιδιά*, εκδ. Πατάκη, 2002.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 2, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

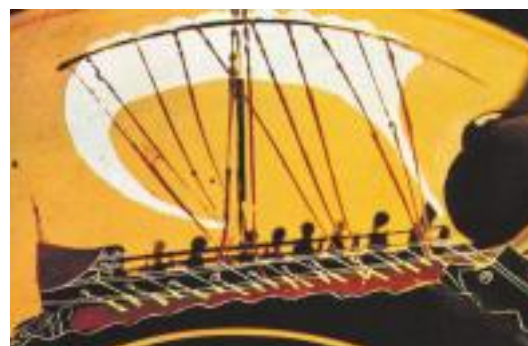
ΟΙ ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Η ναυμαχία στη Σαλαμίνα το 480 π.Χ.

Μετά από τη νίκη του στις Θερμοπύλες, ο περσικός στρατός συνέχισε να κατεβαίνει προς το Νότο. Η επόμενη μεγάλη πόλη που είχαν σκοπό να κατακτήσουν ήταν η Αθήνα. Οι Αθηναίοι είχαν πάρει ένα χρησμό από τους Δελφούς που μιλούσε για «ξύλινα τείχη». Τι να ήταν αυτά τα ξύλινα τείχη; Πολλοί πίστεψαν ότι έπρεπε να χτίσουν ένα ξύλινο τείχος γύρω από την Ακρόπολη, όπως παλιά.

Ο Θεμιστοκλής όμως, ένας νέος πολιτικός, είπε στους Αθηναίους όταν συνεδρίασε η Εκκλησία του Δήμου:

-Το ξύλινο τείχος είναι τα καράβια μας, η δύναμή μας. Όταν φτάσει ο περσικός στρατός, δ' αδειάσουμε την πόλη και όσοι δεν μπορούν να πολεμήσουν θα πάνε στην Αίγινα. Εμείς θα μπορούμε στα καράβια μας και θα τους περιμένουμε στη Σαλαμίνα.

Μερικοί Αθηναίοι δεν συμφώνησαν με το Θεμιστοκλή. Έμειναν στην Αθήνα και την είδαν να καταστρέφεται από τον περσικό στρατό. Αλλά και ανάμεσα στους στρατιωτικούς υπήρχαν διαφορετικές απόψεις. Στο τέλος όμως όλοι δέχτηκαν τη γνώμη του Θεμιστοκλή.

Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΣΑΛΑΜΙΝΑΣ (480 π.Χ.)

Ανάμεσα στο νησί της Σαλαμίνας και στην Αττική το θαλάσσιο πέρασμα είναι πολύ στενό. Εκεί σφήνωσαν τα μεγάλα περσικά πλοία κι έπαθαν μεγάλες ζημιές από τα ελληνικά πολεμικά, τις τριήρεις. Λένε ότι ο βασιλιάς Ξέρξης είχε στήσει το θρόνο του σ' ένα βουνό εκεί κοντά. Από μακριά έβλεπε τη ναυμαχία. Απογοητευμένος διέταξε, όσα πλοία τού έμεναν, να φύγουν γρήγορα και να πάνε στον Ελλήσποντο. Εκεί θα φύλαγαν τη γέφυρα που είχαν φτιάξει για να περάσουν από την Ασία στην Ευρώπη. Οι δυο στρατοί έδωσαν ακόμα μια μάχη, στις Πλαταιές, αλλά οι περσικός στρατός νικήθηκε και εκεί.

ΟΙ ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Διασταυρώσεις

- * Γεωγραφία, *Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες.*
- * Αρχαία Αθήνα, πολίτευμα, καθημερινή ζωή, Ακρόπολη της Αθήνας, *Μ' ένα λεωφορείο τριγυρνάμε όλοι μέσα στην πόλη, σελ. 49-58.*
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

- Βίττω Αγγελοπούλου, *Η Ακρόπολη και η ιστορία της*, εκδ. Κέδρος, 1998.
- Άθα Γιαλούρη, *Περσικοί πόλεμοι*, εκδ. Πατάκη, 1999.
- Γιάννης Μηλιάδης, *Ιστορίες από τον Ηρόδοτο*, εκδ. Αστήρ-Παπαδημητρίου, 1996.
- Μαρίζα Ντεκάστρο, *Η Αθήνα σε 7 διαδρομές*, εκδ. Ακρίτας, 2000.
- Σχολή Χιλ, *Περπατώντας στην Αθήνα*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 2002.
- Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τ. 2, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Το βασίλειο της Μακεδονίας

Τετρακόσια χρόνια πριν από τη γέννηση του Χριστού, το ισχυρότερο βασίλειο στο βορειοελλαδικό χώρο ήταν το βασίλειο της Μακεδονίας. Πρωτεύουσα του βασιλείου ήταν πρώτα οι Αιγές και μετά η Πέλλα. Το 359 π.Χ. βασιλιάς της Μακεδονίας έγινε ο Φίλιππος.

Ο Φίλιππος οργάνωσε ένα

δυνατό βασίλειο. Πρώτα υπέταξε τους γειτονικούς λαούς: τους Θράκες στα ανατολικά, τους Παίονες στα βόρεια, τους Ιλλυριούς στα δυτικά.

Αργότερα, άλλοτε με μάχες κι άλλοτε με τη διπλωματία, κατάφερε μέσα σε είκοσι χρόνια να ενώσει κάτω από την εξουσία του όλες τις ελληνικές πόλεις-κράτη.

Σχεδόν όλες οι πόλεις, εκτός από τη Σπάρτη, συμμαχήσαν με το Φίλιππο και συμφώνησαν να εκστρατεύσουν εναντίον του περσικού κράτος για να εκδικηθούν για όσα έπαθαν στους Περσικούς Πολέμους.

Το 336 π.Χ. ο Φίλιππος δολοφονήθηκε.

Στο θρόνο της Μακεδονίας ανέβηκε ο γιος του, ο Αλέξανδρος, που πραγματοποίησε αυτή την εκστρατεία.

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Διασταυρώσεις

- * Μακεδονία, Θράκη, Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες, σελ. 6-22.
- * Πόλεις-κράτη, Μ' ένα λεωφορείο όλοι τριγυρνάμε μέσα στην πόλη, σελ. 57.
- * Περσικοί πόλεμοι, αναφορά στις σχετικές καρτέλες.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Γεωργία Δεληγιάννη-Αναστασιάδη, *Μέγας Αλέξανδρος*, εκδ. Μίνωας, 1995.

Λουκία Θεοδώρου, *Μακεδονία*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 2001.

Μαρί Τερέζ Ντάβινσον, *Στα ίχνη του Μεγάλου Αλεξάνδρου*, εκδ. Ερευνητές, 2002.

Φρεντερίκ Τελέ - Ολιβιέ Λαμπουρέρ, *Ο Μέγας Αλέξανδρος και η εποχή του*, εκδ. Ερευνητές, 2001.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 4, 5, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Βιογραφικό σημείωμα

Όνομα: Αλέξανδρος Φιλίππου Μακεδόνας.

Χρόνος γέννησης: Ιούλιος του 356 π.Χ.

Τόπος γέννησης: οι Αιγές της Μακεδονίας.

Όνομα πατέρα: Φίλιππος Β', βασιλιάς της Μακεδονίας.

Όνομα μητέρας: Ολυμπιάδα, βασίλισσα της Μακεδονίας.

Η Ολυμπιάδα καταγόταν από την Ήπειρο.

Έγινε βασιλιάς της Μακεδονίας: το 336 π.Χ.

όταν δολοφονήθηκε ο πατέρας του. Ήταν 20 χρονών.

Παντρεύτηκε: τη Ρωξάνη, την κόρη ενός Πέρση ευγενούς, αλλά και άλλες γυναίκες.

Κατακτήσεις: Αίγυπτος, Περσία και πολλές άλλες χώρες της Ασίας.

Ίδρυσε: 70 πόλεις με το όνομα Αλεξάνδρεια.

Σπούδασε: κοντά στο φιλόσοφο Αριστοτέλη.

Φίλοι του και σύντροφοι στην εκστρατεία: ο Πτολεμαίος, ο Περδίκκας, ο Ηφαιστίωνας, ο Φιλώτας, ο Κλείτος, ο Νέαρχος.

Αγαπημένες του ασχολίες: ο αθλητισμός, η ιππασία, να σχεδιάζει στρατιωτικές επιχειρήσεις.

Αγαπημένο ζώο: το άλογό του, ο Βουκεφάλας.

Πέθανε: στη Βαβυλώνα το 323 π.Χ.

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Διασταυρώσεις

- * Μακεδονία, Θράκη, Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες, σελ. 6-22.
- * Πόλεις-κράτη, Μ' ένα λεωφορείο όλοι τριγυρνάμε μέσα στην πόλη, σελ. 57.
- * Περσικοί πόλεμοι, αναφορά στις σχετικές καρτέλες.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Γεωργία Δεληγιάννη-Αναστασιάδη, *Μέγας Αλέξανδρος*, εκδ. Μίνωας, 1995.

Λουκία Θεοδώρου, *Μακεδονία*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 2001.

Μαρί Τερέζ Ντάβινσον, *Στα ίχνη του Μεγάλου Αλεξάνδρου*, εκδ. Ερευνητές, 2002.

Φρεντερίκ Τελέ - Ολιβιέ Λαμπουρέρ, *Ο Μέγας Αλέξανδρος και η εποχή του*, εκδ. Ερευνητές, 2001.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 4, 5, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Οι πηγές, η προσωπικότητα

Για να γράψουν οι ιστορικοί την ιστορία του Μεγάλου Αλεξάνδρου βασίστηκαν σε ιστορικές πηγές: σε αρχαία κείμενα, σε επιγραφές και σε όσα βρέθηκαν σε ανασκαφές. Αρκετοί σύντροφοι του Αλεξάνδρου κατέγραψαν

όσα συνέβησαν στην εκστρατεία. Αργότερα, άλλοι αρχαίοι συγγραφείς έγραψαν τη βιογραφία του από προφορικές διηγήσεις. Από αυτά τα πρώτα κείμενα σώθηκαν πολύ λίγα. Και επειδή στην αρχαιότητα πολλές φορές οι άνθρωποι μπερδευαν την αλήθεια με τη φαντασία, για τον Αλέξανδρο έχουν γραφτεί πολλές παράξενες ιστορίες. Ενώ λοιπόν γνωρίζουμε τα γεγονότα της εκστρατείας, δεν ξέρουμε πολλά για αυτό τον ίδιο. Ο πραγματικός Αλέξανδρος ήταν σίγουρα διαφορετικός από τον Αλέξανδρο των μύθων.

Ποιες από τις παρακάτω προτάσεις νομίζεις ότι βασίζονται στην πραγματικότητα και ποιες είναι φανταστικές; Μπορείς να εξηγήσεις γιατί;

- * Ήταν επίμονος και ήθελε να δημιουργήσει μια μεγάλη αυτοκρατορία.
- * Είχε οργανωτικό μυαλό και βρήκε τρόπους για να κυβερνήσει τα εδάφη που κατέκτησε.
- * Είχε στρατιωτική σκέψη και νίκησε σε πολλές μάχες.
- * Ήταν έξυπνος.
- * Εξερεύνησε το βυθό της θάλασσας κλεισμένος μέσα σε ένα γυάλινο κλουβί.
- * Οργάνωσε καλύτερα τη **μακεδονική φάλαγγα**. Η φάλαγγα ήταν ένας στρατιωτικός σχηματισμός. Οι στρατιώτες ήταν παραταγμένοι σε σειρές και ήταν οπλισμένοι με ελαφριές ασπίδες κι ένα δόρυ 5,50 μέτρα μακρύ. Κινούνταν όλοι μαζί και ήταν δύσκολο για τους αντιπάλους να τους διασπάσουν. Ένας ιστορικός παρομοίασε τη φάλαγγα με σιδερένιο σκαντζόχοιρο.
- * Πέταξε στον ουρανό με ένα αερόστατο που το τραβούσαν οι γρύπες, τα μυθικά φτερωτά ζώα.
- * Δεν δίσταζε μπροστά στα προβλήματα και τιμωρούσε όσους εναντιώνονταν στα σχέδιά του.
- * Ήταν σοφός.

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Διασταυρώσεις

- * Σχετικά με τις πηγές της Ιστορίας, *Μ' ένα λεωφορείο όλοι τριγυρνάμε μέσα στην πόλη, σελ. 48, Ένα μήνυμα σου στέλνω, σελ. 61.*
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Γεωργία Δεληγιάνη-Αναστασιάδη, *Μέγας Αλέξανδρος*, εκδ. Μίνωας, 1995.

Λουκία Θεοδώρου, *Μακεδονία*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 2001.

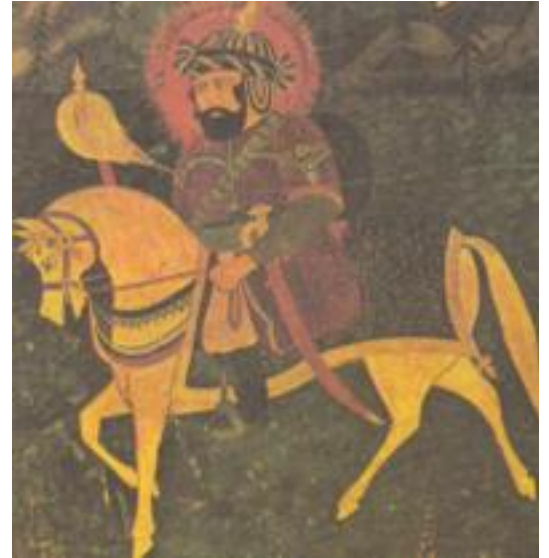
Μαρί Τερέζ Ντάβινσον, *Στα ίχνη του Μεγάλου Αλεξάνδρου*, εκδ. Ερευνητές, 2002.

Φρεντερίκ Τελέ - Ολιβιέ Λαμπουρέρ, *Ο Μέγας Αλέξανδρος και η εποχή του*, εκδ. Ερευνητές, 2001.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 4, 5, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

Μύθοι

Ο Αλέξανδρος ήταν ένα ιστορικό πρόσωπο που το θαύμασαν πολύ οι άνθρωποι. Έτσι, έγραψαν βιβλία, ζωγράρισαν πίνακες, του έκαναν αγάλματα, έπλασαν μύθους γι' αυτόν. Στην αρχαιότητα πολύ συχνά μπέρδευαν την αλήθεια με τη φαντασία και το υπερφυσικό. Έτσι οι αρχαίοι συγγραφείς διηγούνταν φανταστικά περιστατικά, θαύματα και απίθανες καταστάσεις, σαν τους μύθους που θα διαβάσεις παρακάτω.

Η θεική καταγωγή

Έλεγαν ότι ο Αλέξανδρος είχε θεική καταγωγή και τον προστάτευαν οι θεοί. Ο μύθος λέει πως, όταν παντρεύτηκε ο Φίλιππος την Ολυμπιάδα, ονειρεύτηκε ότι σφράγισε τα πέπλα της γυναίκας του με μια σφραγίδα που παρίστανε ένα λιοντάρι κι ότι έπεσε ένας κεραυνός στην κοιλιά της, σημάδι ότι το παιδί που θα γεννιόταν από το γάμο θα ήταν παιδί του Δία. Επίσης, τη μέρα που γεννήθηκε ο Αλέξανδρος, κήκε ο ναός της Άρτεμης στην Έφεσο. Έλεγαν λοιπόν ότι η θεά ήταν τόσο απασχολημένη με τη γέννα του βασιλόπουλου, που δεν είχε καιρό να σώσει το ναό της.

Η εξυπνάδα του Αλεξάνδρου

Όταν ο Αλέξανδρος κυρίευσε την πόλη Γόρδιο της Φρυγίας, άκουσε ότι το άρμα του παλιού βασιλιά Μίδα ήταν δεμένο με έναν κόμπο που κανένας δεν είχε καταφέρει να λύσει. Οι Φρύγες έλεγαν ότι όποιος έλυνε το γόρδιο δεσμό θα γινόταν κύριος της Ασίας. Ο Αλέξανδρος έδωσε μια με το σπαθί του και τον έκοψε.

Η Γοργόνα

- Ζει ο βασιλιάς Αλέξανδρος; ρωτάει η Γοργόνα τους ναυτικούς.
- Ζει και βασιλεύει! της αποκρίνονται.

Παλιά, οι ναυτικοί έλεγαν ότι η Γοργόνα, το θαλασινό στοιχείο με το γυναικείο σώμα και την ψαρίσια ουρά, έφαχνε στα πέρατα του κόσμου τον αδελφό της. Όταν οι ναυτικοί της απαντούσαν ότι ο βασιλιάς ζει, ημέρευε τη θάλασσα και τους βοηθούσε στο ταξίδι. Αλλιώς... σήκωνε φουρτούνα και βύθιζε το καράβι.

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Διασταυρώσεις

- * Τι είναι οι μύθοι, γιατί οι αρχαίοι λαοί έπλαθαν μύθους, τι ήθελαν να εξηγήσουν μ' αυτούς; Οι μύθοι είναι σύνθετες αφηγήσεις. Φτιάχνονται από διαφορετικές ιστορίες, που οι ήρωές τους υπάρχουν και σε άλλους μύθους. Στην περίπτωση του Αλεξάνδρου, οι κατακτήσεις του και ο πρόωρος θάνατός του συνέβαλαν ώστε να πλαστούν μύθοι για να δείξουν την εξαιρετική του προσωπικότητα. Όπου υπάρχουν συνδέσεις, ο εκπαιδευτικός μπορεί να αναφερθεί στη βιβλιογραφία.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Γεωργία Δεληγιάννη-Αναστασιάδη, *Μέγας Αλέξανδρος*, εκδ. Μίνωας, 1995.

Λουκία Θεοδώρου, *Μακεδονία*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 2001.

Μαρί Τερέζ Ντάβινσον, *Στα ίχνη του Μεγάλου Αλεξάνδρου*, εκδ. Ερευνητές, 2002.

Φρεντερίκ Τελέ - Ολιβιέ Λαμπουρέρ, *Ο Μέγας Αλέξανδρος και η εποχή του*, εκδ. Ερευνητές, 2001.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 4, 5, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

Η εκστρατεία

Όταν ο Αλέξανδρος ανέβηκε στο θρόνο της Μακεδονίας έκανε μια μεγάλη εκστρατεία εναντίον των Περσών.

Υπάρχουν πολλές απόψεις που προσπαθούν να εξηγήσουν γιατί έγινε η εκστρατεία. Ήθελε ο Αλέξανδρος να μεγαλώσει το κράτος του; Ήθελε να απελευθερώσει τις ελληνικές πόλεις-κράτη της Μικράς Ασίας από τους Πέρσες; Ή μήπως ήθελε να εκδικηθεί για όσα είχε πάθει η Αθήνα και οι άλλες πόλεις εκατόν πενήντα περίπου χρόνια πριν, στους Περσικούς πολέμους; Υπήρχε κάποιος άλλος λόγος; Δεν μπορούμε να απαντήσουμε με σιγουριά.

Η εκστρατεία σε αριθμούς:

- * Συγκέντρωσε:
  - 12.000 περίπου στρατιώτες από τη Μακεδονία.
  - 12.000 περίπου στρατιώτες από την υπόλοιπη Ελλάδα.
  - 5.000 περίπου ιππείς.
  - 12.000 περίπου μισθοφόρους στρατιώτες.
  - 4.000 περίπου τεχνίτες, μηχανικούς, ξυλουργούς, σιδεράδες, μάγειρους, γιατρούς, ταχυδρόμους, γεωγράφους, καλλιτέχνες, βοηθητικούς.
- * Ναύλωσε:
  - 182 πλοία, πολεμικά, μεταγωγικά, επιβατικά, ψαράδικα.
- * Ο στρατός του διάνυσε:
  - 18.000 χιλιόμετρα πορείας.
- * Οι μεγαλύτερες μάχες της εκστρατείας ήταν:
  - τρεις μάχες εναντίον του Δαρείου, βασιλιά της Περσίας:
    - το 334 π.Χ. στον ποταμό Γρανικό, στη Φρυγία, το 333 π.Χ. στην Ισσό, στα βουνά της Συρίας.
    - το 331 π.Χ. στα Γαυγάμηλα, στο σημερινό Ιράκ.
  - μία μάχη εναντίον του Πώρου, βασιλιά της Ινδίας:
    - το 326 π.Χ. στον ποταμό Υδάσπη, στο σημερινό Πακιστάν.
- * Η έκταση της αυτοκρατορίας:
  - 3.000.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα
- * Ίδρυσε:
  - 70 πόλεις με το όνομα Αλεξάνδρεια σε διάφορες περιοχές της Ασίας και της Αφρικής.

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Διασταυρώσεις

- * Γεωγραφία: τα σύγχρονα κράτη από τα οποία πέρασε ο στρατός του Μεγάλου Αλεξάνδρου.
- * Περσικοί πόλεμοι, αναφορά στις σχετικές καρτέλες.
- * Πόλεις-κράτη, *Οι εμπορικοί δρόμοι*, σελ. 38, *Μ' ένα λεωφορείο όλοι τριγυρνάμε μέσα στην πόλη*, σελ. 49.
- * Μέσα επικοινωνίας, το ηχητικό κέρας, *Ένα μήνυμα σου στέλνω*, σελ. 44.
- * Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου, *Χρονολόγιο*, σελ. 14.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Γεωργία Δεληγιάννη-Αναστασιάδη, *Μέγας Αλέξανδρος*, εκδ. Μίνωας, 1995.

Λουκία Θεοδώρου, *Μακεδονία*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 2001.

Μαρί Τερέζ Ντάβινσον, *Στα ίχνη του Μεγάλου Αλεξάνδρου*, εκδ. Ερευνητές, 2002.

Φρεντερίκ Τελέ - Ολιβιέ Λαμπουρέρ, *Ο Μέγας Αλέξανδρος και η εποχή του*, εκδ. Ερευνητές, 2001.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 4, 5, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Η πορεία του μακεδονικού στρατού

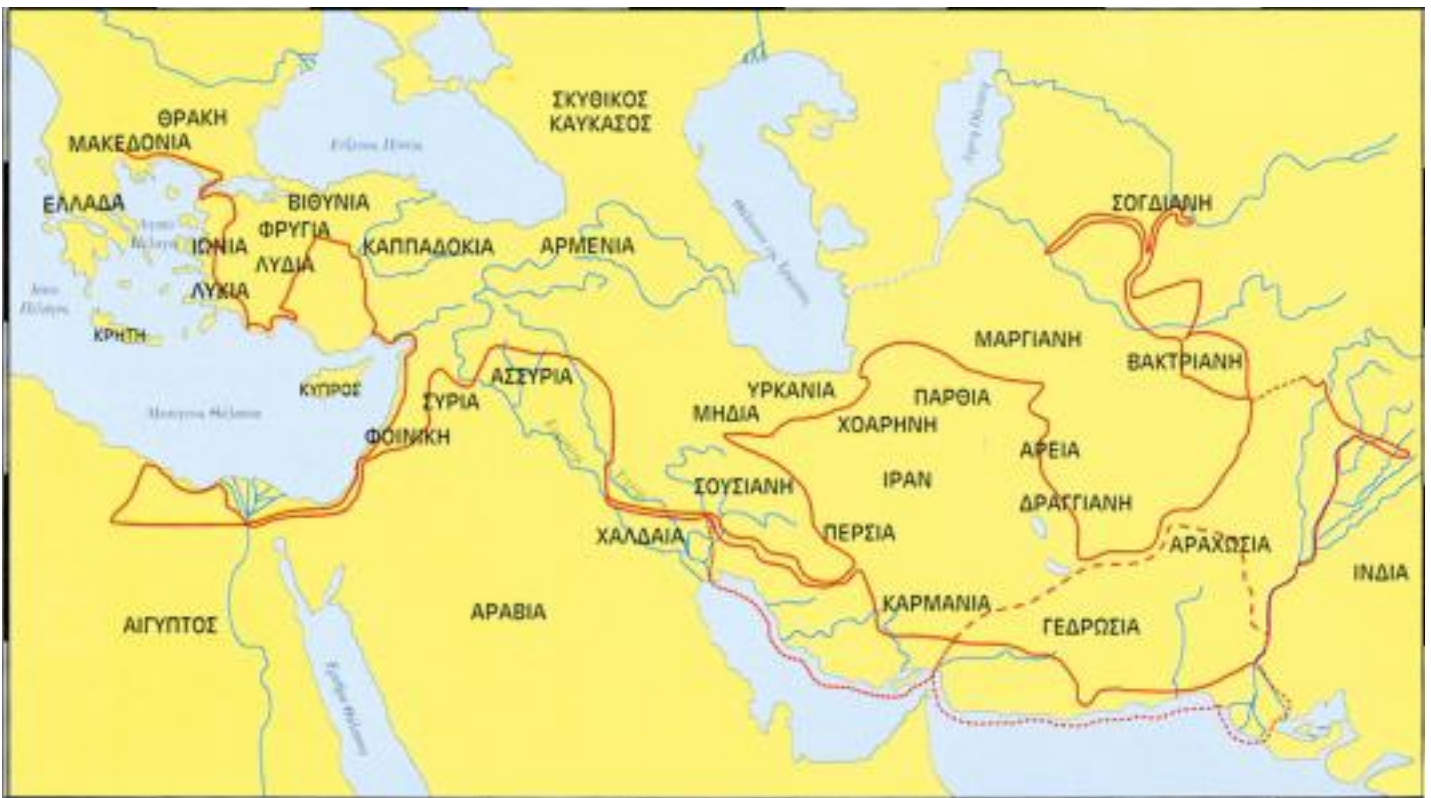
Όταν ο Αλέξανδρος ανέβηκε στο θρόνο της Μακεδονίας έκανε μια μεγάλη εκστρατεία εναντίον των Περσών.

Υπάρχουν πολλές απόψεις που προσπαθούν να εξηγήσουν γιατί έγινε η εκστρατεία. Ήθελε ο Αλέξανδρος να μεγαλώσει το κράτος του;

Ήθελε να απελευθερώσει τις ελληνικές πόλεις-κράτη της Μικράς Ασίας από τους Πέρσες;

Ή μήπως ήθελε να εκδικηθεί για όσα είχαν πάθει οι Έλληνες, εκατόν πενήντα περίπου χρόνια πριν, στους Περσικούς πολέμους;

Υπήρχε κάποιος άλλος λόγος; Δεν μπορούμε να απαντήσουμε με σιγουριά.

Στο χάρτη βλέπεις την πορεία του μακεδονικού στρατού.

Ο στρατός του Αλεξάνδρου διάνυσε 18.000 χιλιόμετρα και έδωσε πολλές μάχες.

Λίγο πριν πεθάνει ο Αλέξανδρος η έκταση της αυτοκρατορίας του ήταν 3.000.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα.

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Διασταυρώσεις

- * Γεωγραφία: τα σύγχρονα κράτη από τα οποία πέρασε ο στρατός του Μεγάλου Αλεξάνδρου.
- * Μεσοποταμία, *Φτιάχνουμε μια συλλογή*, σελ. 18-20.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Γεωργία Δεληγιάννη-Αναστασιάδη, *Μέγας Αλέξανδρος*, εκδ. Μίνωας, 1995.

Λουκία Θεοδώρου, *Μακεδονία*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 2001.

Μαρί Τερέζ Ντάβινσον, *Στα ίχνη του Μεγάλου Αλεξάνδρου*, εκδ. Ερευνητές, 2002.

Φρεντερίκ Τελέ - Ολιβιέ Λαμπουρέρ, *Ο Μέγας Αλέξανδρος και η εποχή του*, εκδ. Ερευνητές, 2001.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 4, 5, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

Μετά τον Αλέξανδρο

Ο Μέγας Αλέξανδρος αρρώστησε και πέθανε το 323 π.Χ. στη Βαβυλώνα. Ήταν 33 χρονών.

Μετά το θάνατό του, οι στρατηγοί του μοιράστηκαν την τεράστια αυτοκρατορία και δημιούργησαν τέσσερα μεγάλα βασίλεια:

- * Της Μακεδονίας, με πρωτεύουσα την Πέλλα.
- * Της Περγάμου, με πρωτεύουσα την Πέργαμο.
- * Της Συρίας, με πρωτεύουσα την Αντιόχεια.
- * Της Αιγύπτου, με πρωτεύουσα την Αλεξάνδρεια.

Στην αυτοκρατορία του Αλεξάνδρου ζούσαν πολλοί λαοί που μιλούσαν διαφορετικές γλώσσες. Στις χώρες που κατέκτησε εγκαταστάθηκαν πολλοί Έλληνες. Παντρεύτηκαν γυναίκες από διάφορες περιοχές, έκαναν οικογένεια και σιγά σιγά, με το πέρασμα του χρόνου, τα παιδιά τους, τα παιδιά

των παιδιών τους, όλο και περισσότεροι έμαθαν να μιλάνε ελληνικά.

Οι Έλληνες διοικούσαν το κράτος, κι έτσι τα ελληνικά έγιναν η γλώσσα της διοίκησης. Το εμπόριο αναπτύχθηκε και οι έμποροι που ταξίδευαν στην αυτοκρατορία μιλούσαν ελληνικά γιατί αυτό έκανε πιο εύκολη τη δουλειά τους. Τα νομίσματα που έκοψε ο Αλέξανδρος και οι διάδοχοί του κυκλοφορούσαν παντού.

Οι εβδομήντα πόλεις με το όνομα Αλεξάνδρεια που ίδρυσε έγιναν κέντρα του ελληνικού πολιτισμού. Η εποχή από το θάνατο του Αλεξάνδρου, το 323 π.Χ., και μέχρι το 146 π.Χ. που οι Ρωμαίοι κατέκτησαν τον ελλαδικό χώρο, ονομάστηκε Ελληνιστική Εποχή.

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Διασταυρώσεις

- * Ελληνιστική Εποχή, Χρονολόγιο, σελ. 13-14.
- * Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου, Χρονολόγιο, σελ. 14.
- * Βαβυλώνα, Φτιάχνουμε μια συλλογή, σελ. 18-20.
- * Νομίσματα και εμπόριο, Οι εμπορικοί δρόμοι, σελ. 37-43, Στο παζάρι, σελ. 50, Το παζάρι και ο κόσμος του, σελ. 6, 48-49.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Γεωργία Δεληγιάννη-Αναστασιάδη, *Μέγας Αλέξανδρος*, εκδ. Μίνωας, 1995.

Λουκία Θεοδώρου, *Μακεδονία*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 2001.

Μαρί Τερέζ Ντάβινσον, *Στα ίχνη του Μεγάλου Αλεξάνδρου*, εκδ. Ερευνητές, 2002.

Φρεντερίκ Τελέ - Ολιβιέ Λαμπουρέρ, *Ο Μέγας Αλέξανδρος και η εποχή του*, εκδ. Ερευνητές, 2001.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 4, 5, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

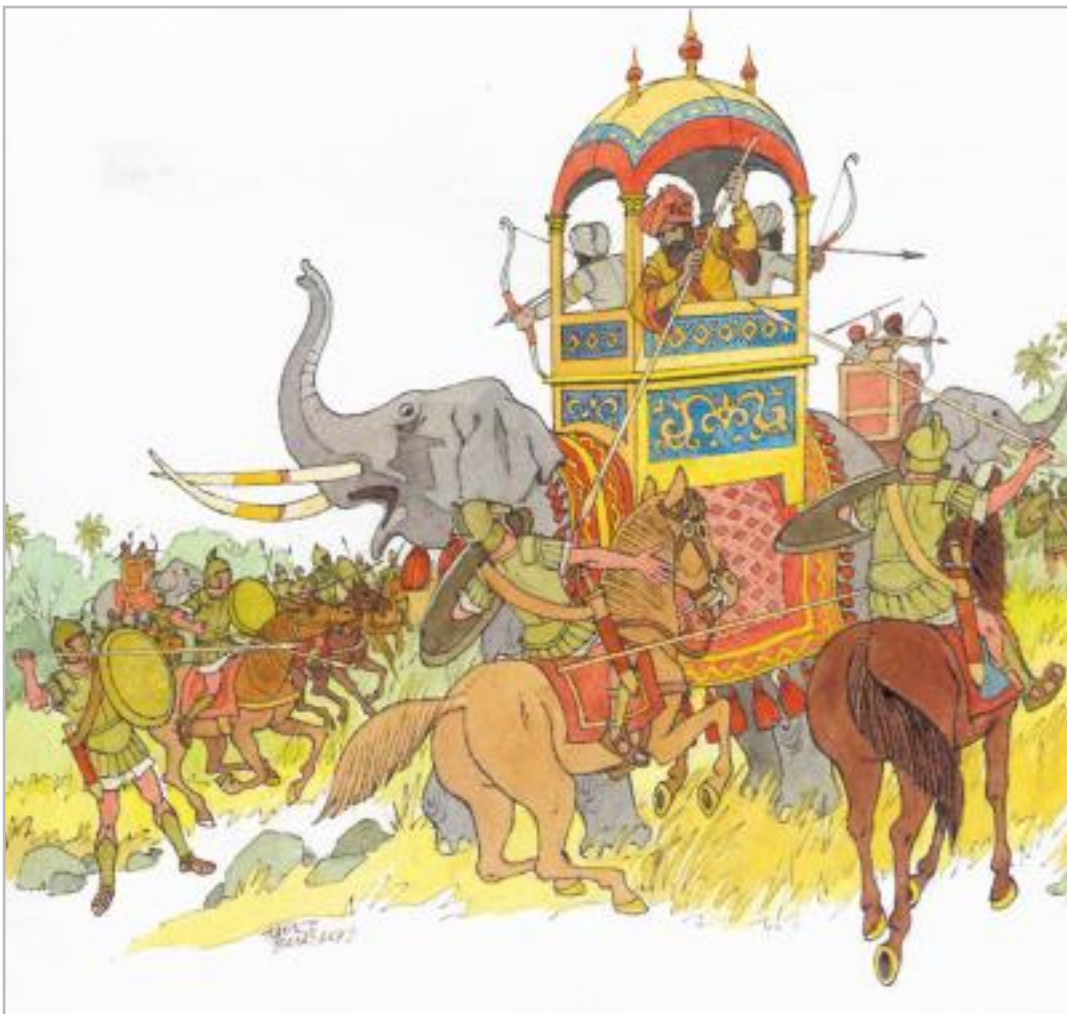
Ένας Πέρσης ποιητής έγραψε για τον Αλέξανδρο

Μύθοι και ιστορίες για το Μέγα Αλέξανδρο πλάστηκαν σε πολλές περιοχές: στην Ινδία, στην Αίγυπτο, στην Αραβία, στη Μέση Ανατολή, στην Περσία.

Ο Φιρντουσί, ένας Πέρσης ποιητής που έζησε το 10ο αιώνα μετά από τη γέννηση του Χριστού, έγραψε για τη μάχη εναντίον του Πώρου, του Ινδού βασιλιά. Σ' αυτή τη μάχη, ο στρατός του Αλεξάνδρου έπρεπε να αντιμετωπίσει τους ελέφαντες που είχε παρατάξει ο Πώρος.

" Ο Αλέξανδρος κάλεσε τους Εφτά Σοφούς της αρχαίας Ελλάδας για να τους ρωτήσει με ποιο τρόπο μπορούσε να αντιμετωπίσει τα θηρία του Πώρου, δηλαδή τους ελέφαντες. Για να τους δώσει να καταλάβουν πώς έμοιαζαν τα θηρία, τους έδειξε το κέρινο άγαλμα ενός ελέφαντα. Εκείνοι πρόσταξαν ένα σιδερά να φτιάξει ένα σιδερένιο ελέφαντα με τον καβαλάρη του. Τα δυο αγάλματα ήταν κούφια. Μετά γέμισαν τα αγάλματα με πετρέλαιο και έβαλαν φωτιά. Από τα ρουθούνια του ελέφαντα και από το στόμα του

καβαλάρη άρχισαν να βγαίνουν καπνός και φλόγες. Αμέσως ο Αλέξανδρος είπε να του φτιάξουν χίλια τέτοια σιδερένια αγάλματα. Όταν ο Αλέξανδρος παρέταξε στη μάχη τα αγάλματα, οι πολεμικοί ελέφαντες του Πώρου τρόμαξαν από τους καπνούς και τις φλόγες και το 'βαλαν στα πόδια".

Διασταυρώσεις

- * Τι είναι οι μύθοι, γιατί οι αρχαίοι λαοί έπλαθαν μύθους, τι ήθελαν να εξηγήσουν μ' αυτούς; Οι μύθοι είναι σύνθετες αφηγήσεις. Φτιάχνονται από διαφορετικές ιστορίες, που οι ήρωές τους υπάρχουν και σε άλλους μύθους. Στην περίπτωση του Αλεξάνδρου, οι κατακτήσεις του και ο πρόωρος θάνατός του συνέβαλαν ώστε να πλαστούν μύθοι για να δείξουν την εξαιρετική του προσωπικότητα. Όπου υπάρχουν συνδέσεις, ο εκπαιδευτικός μπορεί να αναφερθεί στη βιβλιογραφία.
- * Σχετικά με τις πηγές της Ιστορίας, *Μ' ένα λεωφορείο όλοι τριγυρνάμε μέσα στην πόλη*, σελ. 48, *Ένα μήνυμα σου στέλνω*, σελ. 61.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Γεωργία Δεληγιάννη-Αναστασιάδη, *Μέγας Αλέξανδρος*, εκδ. Μίνωας, 1995.

Λουκία Θεοδώρου, *Μακεδονία*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 2001.

Ανδρέας Καρκαβίτσας, *Η Γοργόνα*, εκδ. Παπαδόπουλος, 1999.

Μαρί Τερέζ Ντάβινσον, *Στα ίχνη του Μεγάλου Αλεξάνδρου*, εκδ. Ερευνητές, 2002.

Φρεντερίκ Τελέ - Ολιβιέ Λαμπουρέρ, *Ο Μέγας Αλέξανδρος και η εποχή του*, εκδ. Ερευνητές, 2001.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 4, 5, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

Η ίδρυση της Ρώμης

Όλα αρχίζουν από ένα μύθο...

Πολλοί αρχαίοι λαοί έπλαθαν μύθους για να μιλήσουν για τις πόλεις που είχαν ιδρύσει. Το ίδιο έκαναν και οι Ρωμαίοι, ένας λαός που κατοικούσε στην περιοχή της σημερινής Ιταλίας.

Ας γυρίσουμε πίσω, στα πολύ παλιά χρόνια, τότε που οι Αχαιοί βασιλιάδες κατέκτησαν την Τροία, την πόλη του Πριάμου.

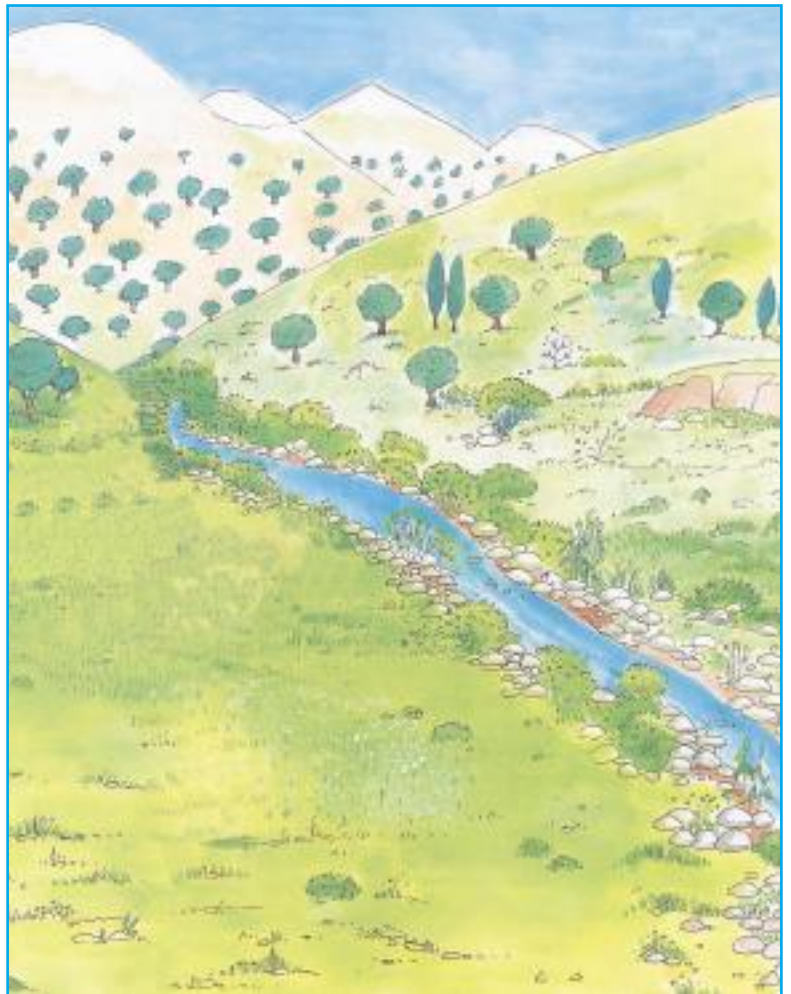
Ο μύθος λέει ότι μερικοί Τρώες μπήκαν στα καράβια μαζί με τους δικούς τους για να σωθούν.

Το ταξίδι ήταν δύσκολο και ο καιρός κακός. Η θαλασσοταραχή και οι άνεμοι έσπρωξαν τα καράβια δυτικά. Κάποτε άραξαν σε μια άγνωστη ακτή. Από μακριά έβλεπαν χαμηλούς λόφους κι ένα ποτάμι με καθαρό νερό.

Όταν βγήκαν στη στεριά, μια γυναίκα, η Ρώμη, μάζεψε τις συντρόφισσές της και τους είπε:

-Για πόσον καιρό θα μείνουμε σ' αυτό το φιλόξενο τόπο; Ξέρω ότι μόλις κοπάσει η θύελλα οι άντρες θα ετοιμάσουν τα καράβια για να σαλπάρουμε πάλι. Ο μόνος τρόπος για να τους σταματήσουμε είναι να βάλουμε φωτιά στα καράβια μας. Έτσι θα ησυχάσουμε και θα φτιάξουμε τη ζωή μας εδώ.

Έτσι κι έγινε. Πέρασαν τα χρόνια... Η μικρή κατασκήνωση έγινε μια δυνατή πόλη, που ονομάστηκε Ρώμη για να θυμούνται όλοι εκείνη τη γυναίκα.

Διασταυρώσεις

- * Τι είναι οι μύθοι. Γιατί οι αρχαίοι λαοί έπλαθαν μύθους. Τι ήθελαν να εξηγήσουν μ' αυτούς.
- * Ρωμαϊκή εποχή στα βιβλία: Χρονολόγιο, σελ. 30, Ένα μήνυμα σου στέλνω, σελ. 5, 9, 30-31, 57.
- * Αποικίες; Οι λόγοι που οδηγούσαν στην ίδρυση αποικιών (υπερπληθυσμός, εξάντληση πλουτοπαραγωγικών πηγών, φυσικές καταστροφές κ.ά.) και οι προϋποθέσεις για να ιδρυθεί μια αποικία (πλουτοπαραγωγικές πηγές, πρόσβαση στη θάλασσα, κλίμα κ.ά.), *Εμπορικοί δρόμοι*, σελ. 39.
- * Δίκτυα συγκοινωνιών. Οι σύγχρονοι δρόμοι, το ρωμαϊκό δίκτυο δρόμων, *Εμπορικοί δρόμοι*, σελ. 5, 6, 7, 42.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 6, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 1976.

Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη, *Μύθοι και θρύλοι της Ρώμης*, εκδ. Καστανιώτη, 1984.

Αικ. Τσοτάκου-Καρβέλη, *Λεξικό της ελληνικής μυθολογίας για παιδιά*, εκδ. Πατάκη, 2002.

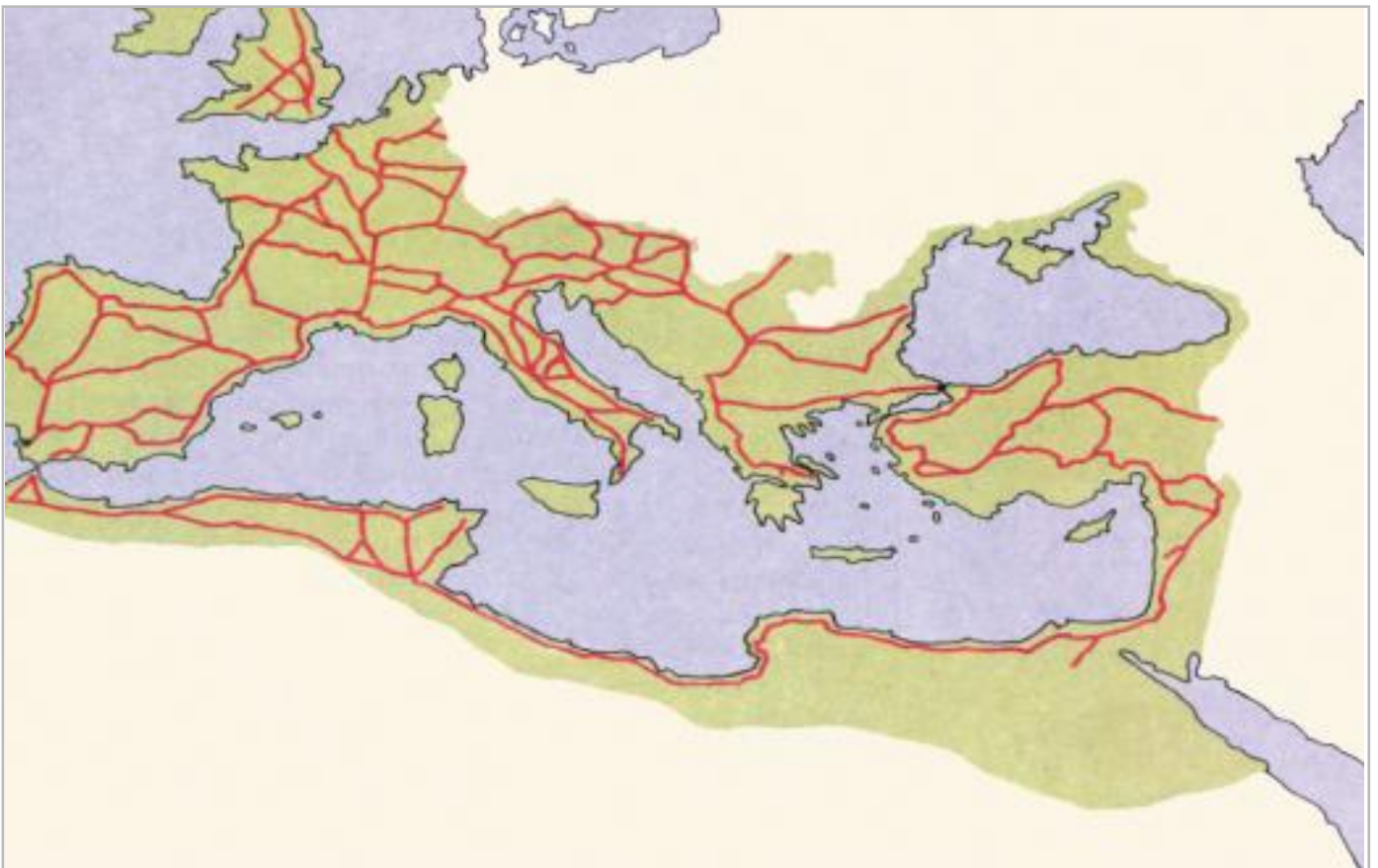
Η ίδρυση της Ρώμης

Να ένας μύθος για την ίδρυση της Ρώμης, της πόλης που άπλωσε τη δύναμή της κι οργάνωσε μια μεγάλη αυτοκρατορία σε ολόκληρη σχεδόν τη σημερινή Ευρώπη.

Κάποτε, στις όχθες του ποταμού Τίβερη, βρέθηκαν εγκαταλειμμένα δυο δίδυμα αγοράκια, ο Ρώμος και ο Ρωμύλος. Τα βρήκε μια λύκαινα και τα βύζαξε με το γάλα της. Όταν μεγάλωσε ο Ρωμύλος, ίδρυσε μια πόλη που πήρε το όνομά του.

Οι Ρωμαίοι ήταν ένας λαός που κατοικούσε στην Ιταλική χερσόνησο. Με το πέρασμα του χρόνου, έκαναν πολέμους και κατέκτησαν πολλές περιοχές.

Στο χάρτη βλέπεις από πού ως πού απλωνόταν η Ρωμαϊκή αυτοκρατορία. Οι γραμμές δείχνουν το δίκτυο των ρωμαϊκών δρόμων που ένωνε τη Ρώμη με τις επαρχίες της.

Διασταυρώσεις

- * Τι είναι οι μύθοι. Γιατί οι αρχαίοι λαοί έπλαθαν μύθους. Τι ήθελαν να εξηγήσουν μ' αυτούς .
- * Ρωμαϊκή εποχή στα βιβλία: Χρονολόγιο, σελ. 15, και Ένα μήνυμα σου στέλνω, σελ. 5, 9, 30-31, 57.
- * Γεωγραφία: Τα σύγχρονα κράτη που αντιστοιχούν στις επαρχίες της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 6, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη, Μύθοι και θρύλοι της Ρώμης, εκδ. Καστανιώτη, 1984.

Αικ. Τσοτάκου-Καρβέλη, Λεξικό της ελληνικής μυθολογίας για παιδιά, εκδ. Πατάκη, 2002.

ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ

Το κράτος των Ρωμαίων

Απο τον 3ο αιώνα μετά τη γέννηση του Χριστού κι έπειτα, οι κάτοικοι της αυτοκρατορίας ήταν Ρωμαίοι πολίτες:

- * Ήταν ελεύθεροι να ζήσουν σε οποιαδήποτε επαρχία.
- * Είχαν κοινό νόμισμα, το ασημένιο δηνάριο. Πάνω στα νομίσματα χάραζαν τη μορφή του αυτοκράτορα που βασιλεύε εκείνη την περίοδο. Έτσι όλοι οι πολίτες ένιωθαν ότι ανήκαν στο ίδιο κράτος.
- * Ίδιοι νόμοι ρύθμιζαν τη ζωή τους.
- * Υπηρετούσαν στον ίδιο στρατό.
- * Μιλούσαν ή καταλάβαιναν την ίδια γλώσσα, τη λατινική. Σύγχρονες ευρωπαϊκές γλώσσες όπως τα γαλλικά, τα ιταλικά και τα ισπανικά έχουν τη ρίζα τους στη λατινική.

Μία μόνο ομάδα ανθρώπων δεν είχε κανένα δικαίωμα: οι δούλοι, που ήταν αιχμάλωτοι πολέμου, άντρες, γυναίκες και παιδιά. Οι δούλοι ζούσαν δύσκολη ζωή. Δούλευαν σε σκληρές δουλειές, στα μεταλλεία, στα καράβια, στην κατασκευή δρόμων, στα χωράφια.

Δεν πληρώνονταν για τη δουλειά τους.

Ένας δούλος από τη Θράκη, ο Σπάρτακος, επειδή δεν μπορούσε να υποφέρει αυτή τη ζωή, επαναστάτησε μαζί τους συντρόφους του.

Ποιος όμως μπορούσε να τα βγάλει πέρα με το ρωμαϊκό στρατό;

Διασταυρώσεις

- * Γεωγραφία: Επισήμανση στο χάρτη των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. *Θυμόμαστε και γιορτάζουμε*, σελ. 13.
- * Παραδείγματα λέξεων με λατινική ρίζα. Π.χ. λατινικά = *lupus*, ιταλικά = *lupo*, γαλλικά = *loup*, λατινικά = *tabula*, ιταλικά = *tavola*, γαλλικά = *table*, αγγλικά = *table*. *Το παζάρι και ο κόσμος του*, σελ. 18.
- * Η δουλεία στην αρχαιότητα: τι εξυπηρετούσε. Ποιες δουλειές έκαναν οι δούλοι. Ποια ήταν τα δικαιώματα και ποιες οι υποχρεώσεις των δούλων. Το δουλεμπόριο, αγοραπωλησίες δούλων στα δουλοπάζαρα. *Μ' ένα λεωφορείο τριγυρνάμε όλοι μέσα στην πόλη*, σελ. 52.
- * Μορφές δουλείας στη σημερινή εποχή: Λαθρομετανάστες. Αιτίες της λαθρομετανάστευσης (φτώχεια, πολιτικά φρονήματα). Οι συνθήκες της ζωής των λαθρομεταναστών, επαγγέλματα. Νόμοι για την προστασία τους. Αφορμές για τη συζήτηση του θέματος μπορούν να δώσουν άρθρα από εφημερίδες και ρεπορτάζ από την τηλεόραση.
- * Στοιχεία για τη ρωμαϊκή περίοδο στα βιβλία: *Ένα μήνυμα σου στέλνω*, σελ. 5, 9, 30-31, 57, και *Χρονολόγιο*, σελ. 15.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Αρχαία Ρώμη, εκδ. Ερευνητές, 1997.

Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, Το ευρώ, ένα νόμισμα για την Ευρώπη, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1999.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 6, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

Τζέιμς Σάιμον, *Αρχαία Ρώμη*, εκδ. Πατάκη, 1994.

Οι Ρωμαίοι στην Ελλάδα

Με τις κατακτήσεις τους οι Ρωμαίοι ήρθαν σ' επαφή με πολλούς διαφορετικούς λαούς και πολιτισμούς. Η ελληνική τέχνη, η φιλοσοφία, το θέατρο, η παιδεία, επηρέασαν τους Ρωμαίους. Οι Ρωμαίοι κατέκτησαν σταδιακά τον ελλαδικό χώρο εκατόν πενήντα χρόνια περίπου πριν από τη γέννηση του Χριστού.

Η περιοχή της ελληνικής σήμερα Θράκης ανήκε στην επαρχία Ροδόπης, με πρωτεύουσα την Αίνο.

Στα ρωμαϊκά χρόνια υπήρχαν στη Θράκη μεγάλες και πλούσιες πόλεις: η Τόπειρος κοντά στο Νέστο, η Μαρώνεια κοντά στην Κομοτηνή, η Τραϊανούπολη κοντά στο Διδυμότειχο. Οι πόλεις της Θράκης συνδέονταν με την Εγνατία Οδό, έναν ασφαλή εμπορικό δρόμο που ένωνε τις δυτικές με τις ανατολικές επαρχίες. Οι Ρωμαίοι ήταν καλοί μηχανικοί. Εκτός από δρόμους έφτιαξαν γέφυρες, υδραγωγεία, λιμάνια, για να κάνουν τη ζωή των ανθρώπων πιο εύκολη.

Διασταυρώσεις

- * Γεωγραφία: Επισήμανση στο χάρτη των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. *Θυμόμαστε και γιορτάζουμε, σελ. 13.*
- * Παραδείγματα λέξεων με λατινική ρίζα. Π.χ. λατινικά = *lupus*, ιταλικά = *lupo*, γαλλικά = *loup*, λατινικά = *tabula*, ιταλικά = *tavola*, γαλλικά = *table*, αγγλικά = *table*. *Το παζάρι και ο κόσμος του, σελ. 18.*
- * Η δουλεία στην αρχαιότητα: Τι εξυπηρετούσε. Ποιες δουλειές έκαναν οι δούλοι. Ποια ήταν τα δικαιώματα και ποιες οι υποχρεώσεις των δούλων. Το δουλεμπόριο, αγοροπωλησίες δούλων στα δουλοπάζαρα. *Μ' ένα λεωφορείο τριγυρνάμε όλοι μέσα στην πόλη, σελ. 52.*
- * Μορφές δουλείας στη σημερινή εποχή: Λαθρομετανάστες. Αιτίες της λαθρομετανάστευσης (φτώχεια, πολιτικά φρονήματα). Οι συνθήκες της ζωής των λαθρομεταναστών, επαγγέλματα. Νόμοι για την προστασία τους. Αφορμές για τη συζήτηση του θέματος μπορούν να δώσουν άρθρα από εφημερίδες και ρεπορτάζ από την τηλεόραση.
- * Στοιχεία για τη ρωμαϊκή περίοδο στα βιβλία: *Ένα μήνυμα σου στέλνω, σελ. 5, 9, 30-31, 57, και Χρονολόγιο, σελ. 15.*
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Αρχαία Ρώμη, εκδ. Ερευνητές, 1997.

Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, Το ευρώ, ένα νόμισμα για την Ευρώπη, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1999.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 6, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

Τζέιμς Σάιμον, *Αρχαία Ρώμη*, εκδ. Πατάκη, 1994.

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Η βυζαντινή εποχή

Τον 4ο αιώνα μετά από

τη γέννηση του Χριστού, έγιναν μεγάλες αλλαγές στη Ρωμαϊκή αυτοκρατορία. Μία απ' αυτές ήταν η μεταφορά της πρωτεύουσάς της στα ανατολικά. Το 324 μ.Χ. αυτοκράτορας στη Ρώμη έγινε ο Κωνσταντίνος.

Ο Κωνσταντίνος ίδρυσε μια νέα πρωτεύουσα στο Βυζάντιο, στο μέρος όπου οι Μεγαρείς είχαν ιδρύσει στην αρχαιότητα τη δική τους αποικία. Η θέση της καινούριας πρωτεύουσας βρισκόταν σε ένα σταυροδρόμι που ένωνε την Ευρώπη με την Ασία. Το όνομα της πόλης ήταν Νέα Ρώμη. Αργότερα όλοι την έλεγαν Κωνσταντινούπολη, δηλαδή πόλη του Κωνσταντίνου. Τα εγκαίνια της πόλης έγιναν το 330 μ.Χ. Για χίλια περίπου χρόνια η Κωνσταντινούπολη ήταν η πρωτεύουσα μιας μεγάλης αυτοκρατορίας, της Βυζαντινής αυτοκρατορίας.

Όλα αυτά τα χρόνια η αυτοκρατορία κατέκτησε εδάφη και δέχτηκε επιθέσεις από διάφορους λαούς. Τους τελευταίους αιώνες, οι επιθέσεις από τα ανατολικά ήταν πολύ επίμονες και η αυτοκρατορία έχασε πολλά εδάφη.

Το 1453 μ.Χ. οι Οθωμανοί κατέλαβαν την Κωνσταντινούπολη και θεμελίωσαν το δικό τους κράτος στην περιοχή. Το διάστημα των χιλίων περίπου χρόνων ανάμεσα στο 330 μ.Χ. και το 1453 μ.Χ. ονομάστηκε *Βυζαντινή Εποχή*.

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Διασταυρώσεις

- * Χρονολόγηση στην ιστορία, Χρονολόγιο, σελ.3-9.
- * Μεσαίωνας, βυζαντινή εποχή, Χρονολόγιο, σελ. 16-19.
- * Κωνσταντινούπολη, Μ' ένα λεωφορείο τριγυρνάμε όλοι μέσα στην πόλη, σελ. 59-63.
- * Βυζαντινή αυτοκρατορία, Εμπορικοί δρόμοι, σελ. 34.
- * Μύθοι και θρύλοι για την ίδρυση των πόλεων, αναφορά στις καρτέλες για τους Ρωμαίους και στη βιβλιογραφία.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν κι άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Η ιστορία και οι μέθοδοί της, τ. 1, εκδ. ΜΙΕΤ, 1979.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 7, 8, 9, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

Γιάννης Καραγιαννόπουλος, *Το βυζαντινό κράτος*, εκδ. Ερμής, 1985.

Ζακ Λε Γκοφ, *Η Ευρώπη, μια αφήγηση για παιδιά και νέους*, εκδ.

Ελληνικά Γράμματα, 1997.

Μαρίζα Ντεκάστρο, *Βυζαντινή Τέχνη, Οδηγός για παιδιά*, εκδ. Κέδρος, 1990.

Ταξίδια στις βυζαντινές θάλασσες, εκδ. ΥΠΠΟ, 1997.

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Περιήγηση στη βυζαντινή Θράκη

Η περιοχή της Θράκης είχε μεγάλη σημασία για τη Βυζαντινή αυτοκρατορία. Η Θράκη ήταν εύφορη, είχε ασφαλή λιμάνια και πολλούς μεγάλους σταθμούς στην Εγνατία οδό. Στο ανατολικό άκρο της Θράκης ήταν η πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας, η Κωνσταντινούπολη.

Διδυμότειχο: τα δίδυμα τείχη κυκλώνουν την πόλη.

Μαρώνεια: σημαντικό εμπορικό κέντρο και λιμάνι.

Κουμουτζηνά (Κομοτηνή): οχυρωμένη πόλη, σταθμός της Εγνατίας οδού.

Ξάνθεια (Ξάνθη): οχυρωμένη πόλη, στρατιωτική βάση.

Περιθεώριον: οχυρωμένη πόλη, σταθμός της Εγνατίας οδού.

Γρατιανού (Γρατινή): οχυρωμένη πόλη.

Μοσυνούπολη: βυζαντινή πόλη, στρατόπεδο.

Μάκρη: οχυρωμένος οικισμός.

Τραϊανούπολη: σταθμός της Εγνατίας οδού που είχε μεγάλο κάνι για τη διανυκτέρευση των ταξιδιωτών.

Φέρες: οχυρωμένος οικισμός στο σταυροδρόμι δύο δρόμων που οδηγούσαν ο ένας στην Κωνσταντινούπολη κι ο άλλος στο Διδυμότειχο και στην Αδριανούπολη.

Κάστρο του Πυθίου: στρατιωτικό φρούριο.

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Διασταυρώσεις

- * Χρονολόγηση στην ιστορία, *Χρονολόγιο*, σελ. 3-9.
- * Μεσαίωνας, βυζαντινή εποχή, *Χρονολόγιο*, σελ. 16-19.
- * Γεωγραφία, *Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες*, σελ. 6-17.
- * Βυζαντινή αυτοκρατορία, *Εμπορικοί δρόμοι*, σελ. 34.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν κι άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Αρχαιολογία, τ. 11, 13.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 7, 8, 9, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

Ταξίδια στις βυζαντινές θάλασσες, εκδ. ΥΠΠΟ, 1997.

Η ιστορία και οι μέθοδοί της, τ. 1, εκδ. ΜΙΕΤ, 1979.

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Ποιοι ήταν οι Βυζαντινοί

Η Βυζαντινή αυτοκρατορία έζησε πάνω από χίλια χρόνια, δηλαδή δέκα αιώνες.

Η λέξη <<βυζαντινός>> είναι ένας όρος που καθιερώθηκε από τους ιστορικούς πολύ αργότερα. Όσο κι αν ψάξουμε στα κείμενα της βυζαντινής εποχής δεν θα συναντήσουμε πουθενά αυτή τη λέξη.

Κανένας κάτοικος της αυτοκρατορίας δεν ονόμαζε τον εαυτό του και το κράτος στο οποίο κατοικούσε <<βυζαντινό>>. Αντίθετα, θεωρούσε τον εαυτό του Ρωμαίο, ονόμαζε την αυτοκρατορία ρωμαϊκή και ο ανώτατος άρχοντας ήταν ο αυτοκράτορας των Ρωμαίων.

Η αυτοκρατορία που σήμερα ονομάζουμε Βυζαντινή γεννήθηκε από τη Ρωμαϊκή αυτοκρατορία. Για τους ανθρώπους εκείνης της εποχής ήταν η συνέχεια της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας.

Στην ακμή της, η Βυζαντινή αυτοκρατορία αγκάλιαζε όλη την ανατολική Μεσόγειο. Μέσα στα σύνορά της έζησαν πολλοί λαοί: Έλληνες, Αρμένιοι, Σύριοι, Αιγύπτιοι, Σλάβοι, Εβραίοι, όλοι Ρωμαίοι, υπήκοοι του αυτοκράτορα και κάτοικοι της αυτοκρατορίας.

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Διασταυρώσεις

- * Χρονολόγηση στην ιστορία, *Χρονολόγιο*, σελ. 3-9.
- * Μεσαίωνας, βυζαντινή εποχή, *Χρονολόγιο*, σελ. 16-19.
- * Γεωγραφία, τα σύγχρονα κράτη που αντιστοιχούσαν στις επαρχίες της αυτοκρατορίας.
- * Ρωμαϊκή εποχή, *Χρονολόγιο*, σελ. 14-15.
- * Γεωγραφία, *Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες*, σελ. 6-17.
- * Βυζαντινή αυτοκρατορία, *Εμπορικοί δρόμοι*, σελ. 34.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν κι άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

- Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, *Ευρώ, ένα νόμισμα για την Ευρώπη*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1999.
- Παρή Καλαμαρά, *Κόκκινη κλωστή δεμένη, το παραμύθι των υφασμάτων*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 2002.
- Ταξιάρχης Κόλιας, *...απ' των κάστρων τις χρυσόπορτες*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1998.
- Θάνος Μαρκόπουλος, *Στο σχολείο με χαρτί και καλαμάρι*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1999.
- Έλσα Μυρογιάννη, *10 μικροί διάλογοι για ένα μουσείο*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 2002.
- Ελένη Σταμπόγλη, *Πρόσκληση σε γεύμα*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1997.
- Γιάννης Καραγιαννόπουλος, *Το βυζαντινό κράτος*, εκδ. Ερμής, 1985.
- Ζακ Λε Γκοφ, *Η Ευρώπη, μια αφήγηση για παιδιά και νέους*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1997.
- Μαρίζα Ντεκάστρο, *Βυζαντινή Τέχνη, Οδηγός για παιδιά*, εκδ. Κέδρος, 1990.
- Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τ. 7, 8, 9, Εκδοτική Αθηνών, 1976.
- Ταξίδια στις βυζαντινές θάλασσες*, εκδ. ΥΠΠΟ, 1997.

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Η ακμή της αυτοκρατορίας: οι άνθρωποι αφηγούνται

Τους πρώτους αιώνες η αυτοκρατορία είναι δυνατή και μεγάλη. Μέσα στα σύνορά της οι λαοί ζουν με ασφάλεια και ευημερούν.

Βρισκόμαστε στον 6ο αιώνα μετά τη γέννηση του Χριστού. Στα παζάρια και στα λιμάνια της αυτοκρατορίας μπορούσες να ακούσεις:

-Είμαι ναυτικός από τη Σικελία. Στις μέρες μας οι θαλασσινοί δρόμοι είναι ασφαλείς και δεν κινδυνεύουμε από τους πειρατές.

-Είμαι έμπορος από την Κύπρο. Το νόμισμά μας, ο χρυσός σόλιδος, έχει πάνω του χαραγμένη τη μορφή του αυτοκράτορα. Οι νόμοι με προστατεύουν.

-Είμαι κτηνοτρόφος από την Ιλλυρία. Όταν θα έρθουν οι έμποροι από τη Θεσσαλονίκη για να αγοράσουν τα ζώα μου, θα τους μιλήσω ελληνικά.

-Είμαι χριστιανός μοναχός από την Αίγυπτο. Όταν πάω για προσκύνημα στα Ιεροσόλυμα δε θα κινδυνέψω στο δρόμο από ληστές.

-Είμαι στρατιώτης από την Καππαδοκία. Θα πολεμήσω με το στρατηγό Βελισάριο στην Αφρική.

-Είμαστε οικοδόμοι από την Αρμενία. Θα πάμε στην Κωνσταντινούπολη να δουλέψουμε κοντά στον Ανθέμιο

και στον Ισίδωρο που χτίζουν την Αγία Σοφία, τη μεγάλη εκκλησία.

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Διασταυρώσεις

- * Χρονολόγηση στην ιστορία, *Χρονολόγιο*, σελ. 3-9.
- * Μεσαίωνας, βυζαντινή εποχή, *Χρονολόγιο*, σελ. 16-19.
- * Γεωγραφία, τα σύγχρονα κράτη που αντιστοιχούσαν στις επαρχίες της αυτοκρατορίας.
- * Ρωμαϊκή εποχή, *Χρονολόγιο*, σελ. 14-15.
- * Γεωγραφία, *Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες*, σελ. 6-17.
- * Βυζαντινή αυτοκρατορία, *Εμπορικοί δρόμοι*, σελ. 34.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν κι άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

- Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, *Ευρώ, ένα νόμισμα για την Ευρώπη*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1999.
- Παρή Καλαμαρά, *Κόκκινη κλωστή δεμένη, το παραμύθι των υφασμάτων*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 2002.
- Ταξίαρχης Κόλιας, *...απ' των κάστρων τις χρυσόπορτες*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1998.
- Θάνος Μαρκόπουλος, *Στο σχολείο με χαρτί και καλαμάρι*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1999.
- Έλσα Μυρογιάννη, *10 μικροί διάλογοι για ένα μουσείο*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 2002.
- Ελένη Σταμπόγλη, *Πρόσκληση σε γεύμα*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1997.
- Γιάννης Καραγιαννόπουλος, *Το βυζαντινό κράτος*, εκδ. Ερμής, 1985.
- Ζακ Λε Γκοφ, *Η Ευρώπη, μια αφήγηση για παιδιά και νέους*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1997.
- Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τ. 7, 8, 9, Εκδοτική Αθηνών, 1976.
- Ταξίδια στις βυζαντινές θάλασσες*, εκδ. ΥΠΠΟ, 1997.

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Η αυτοκρατορία αρχίζει να χάνει τη δύναμή της: οι άνθρωποι αφηγούνται

Από τον 7ο αιώνα μετά τη γέννηση του Χριστού κι έπειτα, διάφοροι λαοί, οι Πέρσες, οι Άβαροι, οι Σλάβοι, οι Βούλγαροι, οι Άραβες, οι Νορμανδοί, οι Σελτζούκοι, εισβάλλουν από τα βόρεια και από τα ανατολικά, στα εδάφη της αυτοκρατορίας. Γίνονται πόλεμοι, το εμπόριο μειώνεται, πολλά χρήματα δίνονται για να εξοπλιστεί ο στρατός, επικρατεί πολιτική αναστάτωση και οι αυτοκράτορες διαδέχονται ο ένας τον άλλο στο θρόνο.

Βρισκόμαστε στο τέλος του 11ου αιώνα μετά τη γέννηση του Χριστού.

Στην αγορά της Κωνσταντινούπολης μπορούσες να ακούσεις:

-Ο στρατός νικήθηκε στο Ματζικέρτ το 1071. Ποιος θα φανταζόταν ότι ο αυτοκράτορας μας, ο Ρωμανός Διογένης, θα πιανόταν αιχμάλωτος από τους Σελτζούκους;

-Το κράτος έχασε την Αρμενία και την Καππαδοκία. Οι Σελτζούκοι ίδρυσαν εκεί το κράτος τους.

-Οι Νορμανδοί κατέλαβαν την ιταλική χερσόνησο και με τα καράβια τους πέρασαν στην Ιλλυρία. Άραγε θα φτάσουν μέχρι εδώ, στη Θεσσαλονίκη;

-Τα οικονομικά του κράτους είναι σε κακή κατάσταση εξαιτίας των πολέμων.

-Ο στρατός μας είναι αδύναμος. Ο αυτοκράτορας Αλέξιος Κομνηνός προσέλαβε ξένους στρατιώτες, μισθοφόρους, για να τα βγάλει πέρα.

-Ο αυτοκράτορας παραχώρησε προνόμια στους Βενετούς με σκοπό να τους κάνει συμμάχους.

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Διασταυρώσεις

- * Χρονολόγηση στην ιστορία, *Χρονολόγιο*, σελ. 3-9.
- * Μεσαίωνας, βυζαντινή εποχή, *Χρονολόγιο*, σελ. 16-19.
- * Γεωγραφία, τα σύγχρονα κράτη που αντιστοιχούσαν στις επαρχίες της αυτοκρατορίας.
- * Ρωμαϊκή εποχή, *Χρονολόγιο*, σελ. 14-15.
- * Γεωγραφία, *Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες*, σελ. 6-17.
- * Βυζαντινή αυτοκρατορία, *Εμπορικοί δρόμοι*, σελ. 34.
- * Καρτέλες σχετικές με τις περιόδους της βυζαντινής ιστορίας.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν κι άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

- Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, *Ευρώ, ένα νόμισμα για την Ευρώπη*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1999.
- Παρή Καλαμαρά, *Κόκκινη κλωστή δεμένη, το παραμύθι των υφασμάτων*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 2002.
- Ταξiάρχης Κόλιας, *...απ' των κάστρων τις χρυσόπορτες*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1998.
- Θάνος Μαρκόπουλος, *Στο σχολείο με χαρτί και καλαμάρι*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1999.
- Έλσα Μυρογιάννη, *10 μικροί διάλογοι για ένα μουσείο*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 2002.
- Ελένη Σταμπόγλη, *Πρόσκληση σε γεύμα*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1997.
- Γιάννης Καραγιαννόπουλος, *Το βυζαντινό κράτος*, εκδ. Ερμής, 1985.
- Ζακ Λε Γκοφ, *Η Ευρώπη, μια αφήγηση για παιδιά και νέους*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1997.
- Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τ. 7, 8, 9, Εκδοτική Αθηνών, 1976.
- Ταξίδια στις βυζαντινές θάλασσες*, εκδ. ΥΠΠΟ, 1997.

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Η αυτοκρατορία καταρρέει: οι άνθρωποι αφηγούνται

Από το 13ο αιώνα μετά τη γέννηση του Χριστού κι έπειτα, η αυτοκρατορία βρίσκεται σε δύσκολη θέση: χάνει τις περισσότερες επαρχίες, η κυριαρχία στη θάλασσα και το εμπόριο περνάνε στα χέρια των Βενετών και των Γενοβέζων, ο στρατός είναι διαλυμένος, η ύπαιθρος ερημώνεται από εχθρικές επιδρομές. Το 1453 μ. Χ. οι Οθωμανοί καταλαμβάνουν την Κωνσταντινούπολη κι αργότερα όλα τα νότια και δυτικά εδάφη.

Βρισκόμαστε στα τέλη του 14ου αιώνα μετά τη γέννηση του Χριστού. Σ' ένα χάνι της Θράκης, πάνω στην Εγνατία οδό, μπορεί να άκουγες:

-Οι Οθωμανοί έφτασαν πολύ

κοντά στην Κωνσταντινούπολη!

-Η Θεσσαλονίκη και ένα κομμάτι της Πελοποννήσου παραμένουν πιστές στον αυτοκράτορα.

-Οι Βενετσιάνοι και οι άλλοι Λατίνοι κατέλαβαν τα νησιά του Αιγαίου και την Κύπρο.

-Στο Πανεπιστήμιο της Κωνσταντινούπολης μελετούν τα αρχαία ελληνικά κείμενα.

-Άκουσα ότι στο Άγιο όρος, στον Άθω, ιδρύθηκαν μεγάλα μοναστήρια. Θα πάω εκεί να γίνω μοναχός.

-Είμαι καλλιτέχνης και πάω στη Θεσσαλονίκη. Εκεί χτίζουν καινούριες εκκλησίες. Θα εργαστώ σε κάποιο συνεργείο που κάνει τοιχογραφίες.

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Διασταυρώσεις

- * Χρονολόγηση στην ιστορία, *Χρονολόγιο*, σελ. 3-9.
- * Μεσαίωνας, βυζαντινή εποχή, *Χρονολόγιο*, σελ. 16-19.
- * Γεωγραφία, τα σύγχρονα κράτη που αντιστοιχούσαν στις επαρχίες της αυτοκρατορίας.
- * Ρωμαϊκή εποχή, *Χρονολόγιο*, σελ. 14-15.
- * Γεωγραφία, *Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες*, σελ. 6-17.
- * Βυζαντινή αυτοκρατορία, *Εμπορικοί δρόμοι*, σελ. 34.
- * Καρτέλες σχετικές με τις περιόδους της βυζαντινής ιστορίας.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν κι άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

- Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, *Ευρώ, ένα νόμισμα για την Ευρώπη*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1999.
- Παρή Καλαμαρά, *Κόκκινη κλωστή δεμένη, το παραμύθι των υφασμάτων*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 2002.
- Ταξiάρχης Κόλιας, *...απ' των κάστρων τις χρυσόπορτες*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1998.
- Θάνος Μαρκόπουλος, *Στο σχολείο με χαρτί και καλαμάρι*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1999.
- Έλσα Μυρογιάννη, *10 μικροί διάλογοι για ένα μουσείο*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 2002.
- Ελένη Σταμπόγλη, *Πρόσκληση σε γεύμα*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1997.
- Γιάννης Καραγιαννόπουλος, *Το βυζαντινό κράτος*, εκδ. Ερμής, 1985.
- Ζακ Λε Γκοφ, *Η Ευρώπη, μια αφήγηση για παιδιά και νέους*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1997.
- Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τ. 7, 8, 9, Εκδοτική Αθηνών, 1976.
- Ταξίδια στις βυζαντινές θάλασσες*, εκδ. ΥΠΠΟ, 1997.

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Οι Σταυροφορίες

Αν κάνουμε... το γύρο της Ελλάδας σε 15 ημέρες θα δούμε δυνατά κάστρα σε κάθε νησί, σε πολλά υψώματα κοντά σε πόλεις και σε στενά θαλάσσια περάσματα. Μαζεύοντας πληροφορίες μάθαμε ότι τα περισσότερα κάστρα χτίστηκαν από τους Λατίνους, όπως ονόμαζαν οι Βυζαντινοί τους κατοίκους των χωρών της δυτικής Ευρώπης.

Πώς έφτασαν οι Λατίνοι στον ελλαδικό χώρο;
Στο τέλος του 12ου αιώνα μετά από τη γέννηση του Χριστού, χιλιάδες στρατιώτες ξεκίνησαν από τις δυτικές χώρες της Ευρώπης, για να κατακτήσουν τους Αγίους Τόπους, την Παλαιστίνη και την Ιερουσαλήμ, που τις είχαν καταλάβει οι Άραβες. Κι επειδή πάνω στη σημαία τους είχαν το σταυρό, ονομάστηκαν Σταυροφόροι.

Το 1204 μ.Χ. οι Σταυροφόροι εισέβαλαν στα εδάφη της αυτοκρατορίας. Κατέλαβαν την Κωνσταντινούπολη καθώς και πολλές από τις επαρχίες της αυτοκρατορίας: την Κύπρο, την Κρήτη, την Πελοπόννησο, τα νησιά του Αιγαίου και άλλα μέρη. Οι Βυζαντινοί ανακατέλαβαν πολλές περιοχές και την Κωνσταντινούπολη το 1261 μ.Χ. Από εκείνη όμως την εποχή και μετά, η αυτοκρατορία δεν μπόρεσε να ξαναβρεί τη δύναμή της.

Δύο δυνατά ναυτικά κράτη εκείνης της εποχής, η Βενετία και η Γένοβα, κυριάρχησαν στη θάλασσα, πήραν το εμπόριο στα χέρια τους και δημιούργησαν σ' εκείνες τις περιοχές τα δικά τους κράτη.

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Διασταυρώσεις

- * Χρονολόγηση στην ιστορία, *Χρονολόγιο*, σελ. 3-9.
- * Μεσαίωνας, βυζαντινή εποχή, *Χρονολόγιο*, σελ. 16-19.
- * Γενοβέζοι, Βενετοί, αναφορά στην καρτέλα *Η αυτοκρατορία καταρρέει*.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν κι άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, *Ευρώ, ένα νόμισμα για την Ευρώπη*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1999.

Ταξίαρχης Κόλιας, *...απ' των κάστρων τις χρυσόπορτες*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1998.

Γιάννης Καραγιαννόπουλος, *Το βυζαντινό κράτος*, εκδ. Ερμής, 1985.

Ζακ Λε Γκοφ, *Η Ευρώπη, μια αφήγηση για παιδιά και νέους*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1997.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 7, 8, 9, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

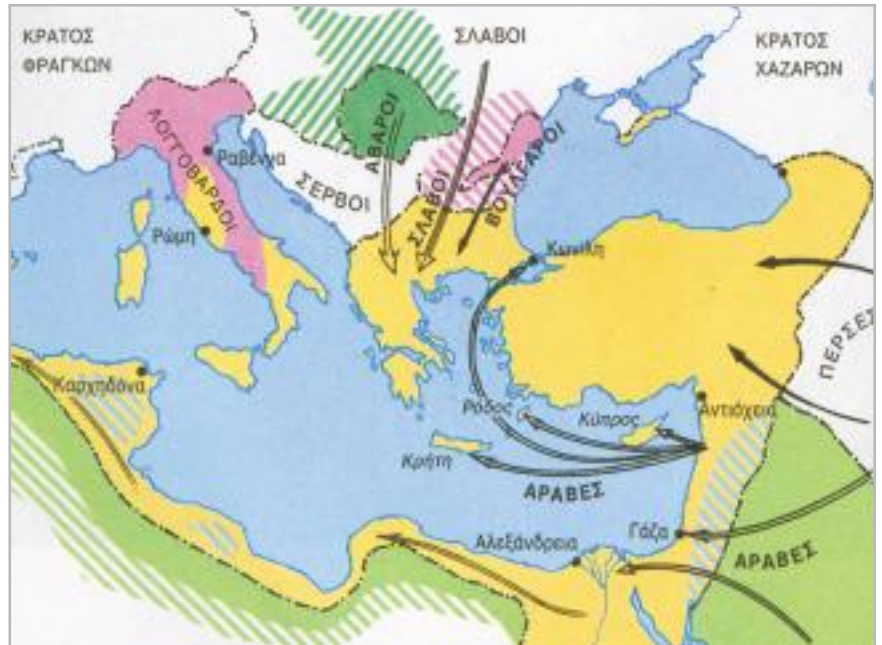
Ταξίδια στις βυζαντινές θάλασσες, εκδ. ΥΠΠΟ, 1997.

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Η εμφάνιση των νέων λαών

Από τον 4ο αιώνα και μετά νέοι λαοί εμφανίζονται στην ευρωπαϊκή ήπειρο από τα βόρεια και τα ανατολικά. Οι νεοφερμένοι άλλοτε αφομοιώθηκαν με τους πληθυσμούς με τους οποίους ήρθαν σ' επαφή κι άλλοτε συγκρούστηκαν.

Η Βυζαντινή αυτοκρατορία δέχτηκε πολλές επιθέσεις. Έγιναν πόλεμοι και δημιουργήθηκαν καινούρια κράτη.

Οι μετακινήσεις των λαών συνεχίστηκαν για πολλούς αιώνες.

Το 15ο αιώνα οι Οθωμανοί, ένας λαός από την Ασία, κατάφεραν να καταλάβουν την Κωνσταντινούπολη και να ιδρύσουν μια τεράστια αυτοκρατορία που έζησε για τέσσερις αιώνες.

Η Οθωμανική αυτοκρατορία περιελάμβανε τη Βαλκανική χερσόνησο, τη Μικρά Ασία, τα παράλια της Μέσης Ανατολής, την Αίγυπτο, την Αραβική χερσόνησο και τα παράλια της βόρειας Αφρικής.

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Διασταυρώσεις

- * Οθωμανοί, Χρονολόγιο, σελ. 18-20.
- * Γεωγραφία, τα σύγχρονα κράτη που αντιστοιχούν στα εδάφη της οθωμανικής αυτοκρατορίας.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 9, Εκδοτική Αθηνών, 1976.
Ζακ Λε Γκοφ, Η Ευρώπη, μια αφήγηση για παιδιά και νέους, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1979.

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Οι περίοδοι της βυζαντινής ιστορίας

Οι ιστορικοί χώρισαν τη χιλιόχρονη ιστορία της βυζαντινής ιστορίας σε μικρότερες χρονικές περιόδους ανάλογα με τα πολιτικά, τα κοινωνικά και τα οικονομικά γεγονότα.

Η περίοδος από το 330 μ.Χ. μέχρι το 641 μ.Χ. περίπου, οπότε οι Άραβες κατέλαβαν τις ανατολικές επαρχίες της, η αυτοκρατορία είναι δυνατή και μεγάλη.

Μέσα στα σύνορά της οι λαοί ζουν με ασφάλεια και ευημερούν.

Η περίοδος από το 641 μ.Χ. μέχρι το 1204 μ.Χ. που οι Σταυροφόροι από τη δυτική Ευρώπη κατέλαβαν την Κωνσταντινούπολη, ήταν πολύ δύσκολη για την αυτοκρατορία. Εχθρικοί λαοί, οι Άβαροι, οι Άραβες, οι Βούλγαροι, οι Φράγκοι, οι Σελτζούκοι εισέβαλαν στα εδάφη της αυτοκρατορίας.

Η αυτοκρατορία βρισκόταν συνεχώς σε πόλεμο, το εμπόριο μειώθηκε, πολλά χρήματα δίνονταν για πολεμικούς εξοπλισμούς, επικρατούσε πολιτική αναστάτωση και αυτοκράτορες διαδέχονταν ο ένας τον άλλο στο θρόνο.

Το 1204 μ.Χ. οι Σταυροφόροι εισέβαλαν στα εδάφη της αυτοκρατορίας και κατέλαβαν την Κωνσταντινούπολη. Οι Βυζαντινοί ανακατέλαβαν την πόλη το 1261 μ.Χ. Από εκείνη όμως την εποχή και μετά, η αυτοκρατορία βρισκόταν σε δύσκολη θέση και δεν μπόρεσε να ξαναβρεί τη δύναμή της. Είχε χάσει τις περισσότερες επαρχίες, η κυριαρχία στη θάλασσα και το εμπόριο ήταν στα χέρια των Βενετών και των Γενοβέζων, ο στρατός ήταν διαλυμένος, η ύπαιθρος είχε ερημωθεί από εχθρικές επιδρομές. Αυτή η δύσκολη κατάσταση οδήγησε σε πολιτικές συγκρούσεις στο εσωτερικό της αυτοκρατορίας. Το 1453 μ.Χ. οι Οθωμανοί Τούρκοι κατέλαβαν την Κωνσταντινούπολη κι αργότερα όλα τα νότια και δυτικά εδάφη.

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Διασταυρώσεις

- * Χρονολόγηση στην ιστορία, *Χρονολόγιο*, σελ. 3-9.
- * Μεσαίωνας, βυζαντινή εποχή, *Χρονολόγιο*, σελ. 16-19.
- * Γεωγραφία, τα σύγχρονα κράτη που αντιστοιχούσαν στις επαρχίες της αυτοκρατορίας.
- * Ρωμαϊκή εποχή, *Χρονολόγιο*, σελ. 14-15.
- * Γεωγραφία, *Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες*, σελ. 6-17.
- * Βυζαντινή αυτοκρατορία, *Εμπορικοί δρόμοι*, σελ. 34.
- * Καρτέλες σχετικές με τις περιόδους της βυζαντινής ιστορίας.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν κι άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

- Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, *Ευρώ, ένα νόμισμα για την Ευρώπη*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1999.
- Παρή Καλαμαρά, *Κόκκινη κλωστή δεμένη, το παραμύθι των υφασμάτων*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 2002.
- Ταξίαρχης Κόλιας, *...απ' των κάστρων τις χρυσόπορτες*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1998.
- Θάνος Μαρκόπουλος, *Στο σχολείο με χαρτί και καλαμάρι*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1999.
- Έλσα Μυρογιάννη, *10 μικροί διάλογοι για ένα μουσείο*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 2002.
- Ελένη Σταμπόγλη, *Πρόσκληση σε γεύμα*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1997.
- Γιάννης Καραγιαννόπουλος, *Το βυζαντινό κράτος*, εκδ. Ερμής, 1985.
- Ζακ Λε Γκοφ, *Η Ευρώπη, μια αφήγηση για παιδιά και νέους*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1997.
- Μαρίζα Ντεκάστρο, *Το τέλος του Βυζαντίου*, εκδ. Ακρίτας, 1985.
- Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τ. 7, 8, 9, Εκδοτική Αθηνών, 1976.
- Ταξίδια στις βυζαντινές θάλασσες*, εκδ. ΥΠΠΟ, 1997.

ΟΙ ΟΘΩΜΑΝΟΙ

Η δημιουργία της Οθωμανικής αυτοκρατορίας

Από τον 11ο αιώνα μετά τη γέννηση του Χριστού κι έπειτα, διάφοροι τουρκικοί λαοί ήρθαν στην ανατολική Μεσόγειο από την κεντρική Ασία. Οι λαοί αυτοί ήταν νομάδες, μετακινούνταν δηλαδή από περιοχή σε περιοχή.

Ήρθαν σ' επαφή με τον αραβοϊσλαμικό πολιτισμό, έγιναν μουσουλμάνοι και με το πέρασμα του χρόνου οργάνωσαν δικά τους κράτη. Οι Οθωμανοί ήταν ένας από αυτούς τους λαούς.

Το 1453 μ.Χ., οι Οθωμανοί, κατέλαβαν την Κωνσταντινούπολη και ίδρυσαν μια αυτοκρατορία που έζησε για πεντακόσια περίπου χρόνια. Η Οθωμανική αυτοκρατορία περιλάμβανε τα Βαλκάνια, τις περιοχές γύρω από τον Εύξεινο Πόντο, τη Μέση Ανατολή, την Αίγυπτο, τη βόρεια Αφρική και την Αραβική χερσόνησο.

Διασταυρώσεις

- * Οθωμανοί, Χρονολόγιο, σελ. 18-20.
- * Βυζαντινή αυτοκρατορία, αναφορά στις σχετικές καρτέλες και στη βιβλιογραφία.
- * Γεωγραφία, τα σύγχρονα κράτη που αντιστοιχούν στα εδάφη της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, *Ευρώ, ένα νόμισμα για την Ευρώπη*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1999.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 9, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

Ζακ Λε Γκοφ, *Η Ευρώπη, μια αφήγηση για παιδιά και νέους*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1997.

ΟΙ ΟΘΩΜΑΝΟΙ

Το Ισλάμ

Στις αρχές του 7ου αιώνα μετά τη γέννηση του Χριστού, μια νέα θρησκεία γεννήθηκε στην Αραβική χερσόνησο, το Ισλάμ.

Η ισλαμική θρησκεία είναι μονοθεϊστική, δηλαδή δέχεται έναν και μοναδικό Θεό.

Ο προφήτης Μωάμεθ είναι αυτός που έστειλε ο Θεός για να φέρει τους ανθρώπους στο σωστό δρόμο.

Το Κοράνι είναι το ιερό βιβλίο του Ισλάμ.

Όσοι πιστεύουν στο Ισλάμ ονομάζονται μουσουλμάνοι.

Οι μουσουλμάνοι ζουν σε πολλές περιοχές του κόσμου, κυρίως στην Ασία και στη βόρεια και την ανατολική Αφρική.

Πολλοί μουσουλμάνοι μετανάστες ζουν στην Ευρώπη, στη Βόρεια Αμερική και στην Ωκεανία.

Στο χάρτη βλέπεις σε ποιες χώρες της Βαλκανικής χερσονήσου ζουν μουσουλμανικές μειονότητες.

Οι μουσουλμάνοι Άραβες ξεκίνησαν από την Αραβική χερσόνησο και με τις κατακτήσεις τους απλώθηκαν σε όλη την περιοχή από την Ισπανία ως την κεντρική Ασία και τις δυτικές Ινδίες.

Με τις κατακτήσεις τους και με το εμπόριο, ήρθαν σ' επαφή με άλλους λαούς.

Πήραν στοιχεία από τον πολιτισμό των άλλων λαών και δημιούργησαν τον αραβοϊσλαμικό πολιτισμό.

Ο αραβοϊσλαμικός πολιτισμός έδωσε με τη σειρά του πολλά σε λαούς της Αφρικής, της Ασίας και της Ευρώπης σχετικά με τα μαθηματικά, την αστρονομία, την ιατρική, την αρχιτεκτονική, την ποίηση.

Διασταυρώσεις

- * Άραβες, Χρονολόγιο, σελ. 16-17, Το παζάρι και ο κόσμος του, σελ. 19.
- * Βυζαντινή αυτοκρατορία, αναφορά στις σχετικές καρτέλες και στη βιβλιογραφία.
- * Γεωγραφία, τα σύγχρονα μουσουλμανικά κράτη.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 9, Εκδοτική Αθηνών, 1976.
Ζακ Λε Γκοφ, Η Ευρώπη, μια αφήγηση για παιδιά και νέους,
εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1997.

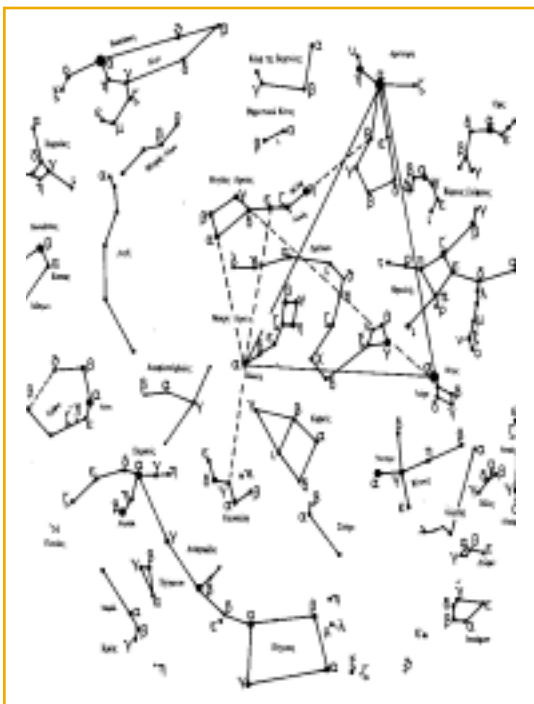
ΟΙ ΧΑΡΤΕΣ

Η χαρτογράφηση σε παλαιότερες εποχές

- Ψάξε να το βρεις στο χάρτη!
  - Πού είναι ο χάρτης;
  - Για να δούμε στο χάρτη! Πάμε σωστά;
  - Είμαι βέβαιος. Το είδα στο χάρτη!
- Αυτές οι κουβέντες είναι πολύ συνηθισμένες όταν κάποιος ετοιμάζεται να ταξιδέψουν.

Από την αρχαιότητα οι άνθρωποι έκαναν σχέδια, χάρτες δηλαδή διαφόρων τόπων, και σημείωναν πάνω τους κάποια στοιχεία που μπορεί να ενδιέφεραν τους ταξιδιώτες, είτε ταξίδευαν στη θάλασσα, είτε στη στεριά.

* Οι ναυτικοί και οι καπετάνιοι είχαν ανάγκη από χάρτες που να δείχνουν τη γεωγραφία των ακτών, τις ξέρες, την απόσταση ανάμεσα στα νησιά, τα λιμάνια.

* Οι στρατιωτικοί χρειάζονταν χάρτες με σημειωμένα τα γεωγραφικά στοιχεία όπως τα βουνά, τα ποτάμια, οι λίμνες, τα περάσματα, τα έλη, οι πεδιάδες.

* Οι αστρονόμοι σχεδίαζαν χάρτες του ουρανού με τους πλανήτες και τους αστερισμούς, για να κάνουν μελέτες και υπολογισμούς.

Στην αρχαιότητα και στο μεσαίωνα, ο σχεδιασμός των χαρτών βασιζόταν στην εμπειρία, στην παρατήρηση και σε μαθηματικούς υπολογισμούς.

Στην πραγματικότητα, οι χάρτες εκείνης της εποχής δεν είχαν πολύ μεγάλη γεωγραφική ακρίβεια. Όμως παρ' όλα αυτά βοηθούσαν αυτόν που τους χρησιμοποιούσε γιατί του έδιναν μια ιδέα για αυτά που επρόκειτο να συναντήσει στο δρόμο του.

ΟΙ ΧΑΡΤΕΣ

Διασταυρώσεις

- * Αφετηρία για τη συζήτηση περί χαρτών μπορούν να αποτελέσουν όλοι οι χάρτες που υπάρχουν στα διδακτικά εγχειρίδια.
- * Ειδικότερα, στα εγχειρίδια: *Εδώ, εκεί κι αλλού* (χάρτες του ουρανού και της γης, κλιματολογικοί χάρτες κ.ά.), *Μια μέρα δρόμος* (γεωφυσικοί χάρτες, χάρτης αποδημίας των πουλιών κ.ά.), *Ένα μήνυμα σου στέλνω* (μέσα μεταφοράς, το δίκτυο των μεταφορών, μέσα επικοινωνίας κ.ά.), *Εμπορικοί δρόμοι* (ιστορικοί χάρτες), *Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες*, *Μ' ένα λεωφορείο όλοι τριγυρνάμε μέσα στην πόλη* (χάρτες πόλεων), *Χρονολόγιο*.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν κι άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Κάθε βιβλίο ιστορίας και γεωγραφίας.

ΟΙ ΧΑΡΤΕΣ

Ταξιδεύοντας τότε και τώρα

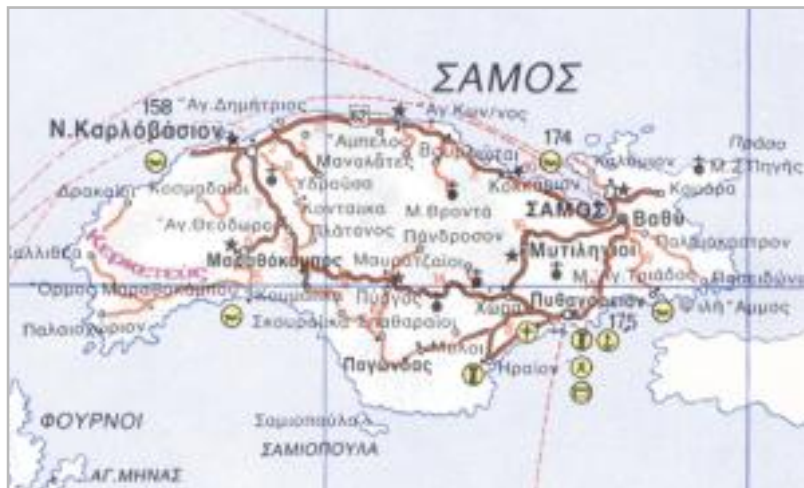
Φαντάσου ότι ετοιμάζεσαι για ένα μακρύ ταξίδι.

Το πρώτο που θα κάνεις είναι να προμηθευτείς ένα χάρτη κι ένα βιβλίο-οδηγό για την περιοχή που θα επισκεφτείς.

Τα ίδια έπρεπε να έχει κι ο ταξιδιώτης της βυζαντινής εποχής μαζί του στο ταξίδι: ένα γεωγραφικό χάρτη, ένα βιβλίο με ταξιδιωτικές περιγραφές που λεγόταν *Οδοιπορικόν* και τα *Ερανίσματα*, έναν κατάλογο με τις πόλεις των επαρχιών της αυτοκρατορίας.

Όμως ούτε ο χάρτης του, ούτε το βιβλίο του έμοιαζαν με τα δικά μας.

Αυτός είναι ο χάρτης του Πτολεμαίου, ενός γνωστού χαρτογράφου της αρχαιότητας. Αυτό το χάρτη θα είχες ίσως δει αν ζούσες στη βυζαντινή εποχή.

Αν ζούσες αργότερα, στα μέσα του 16ου αιώνα, και ήσουνα ναυτικός, θα είχες στο καράβι σου έναν πορτολάνο, δηλαδή ένα ναυτικό χάρτη σαν κι αυτόν της εικόνας. Στον πορτολάνο θα έβλεπες σημειωμένα τις ακτές, τα νησιά, τα λιμάνια, τις ξέρες. Θα μπορούσες επίσης να υπολογίσεις την απόσταση ανάμεσα στα νησιά και τις ακτές.

ΟΙ ΧΑΡΤΕΣ

Διασταυρώσεις

- * Αφετηρία για τη συζήτηση περί χαρτών μπορούν να αποτελέσουν όλοι οι χάρτες που υπάρχουν στα διδακτικά εγχειρίδια.
- * Ειδικότερα, στα εγχειρίδια: *Εδώ, εκεί κι αλλού* (χάρτες του ουρανού και της γης, κλιματολογικοί χάρτες κ.ά.), *Μια μέρα δρόμος* (γεωφυσικοί χάρτες, χάρτης αποδημίας των πουλιών κ.ά.), *Ένα μήνυμα σου στέλνω* (μέσα μεταφοράς, το δίκτυο των μεταφορών, μέσα επικοινωνίας κ.ά.), *Εμπορικοί δρόμοι* (ιστορικοί χάρτες), *Ο γύρος της Ελλάδας σε 15 ημέρες*, *Μ' ένα λεωφορείο όλοι τριγυρνάμε μέσα στην πόλη* (χάρτες πόλεων), *Χρονολόγιο*.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν κι άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Κάθε βιβλίο ιστορίας και γεωγραφίας.

Ταξίδια στις βυζαντινές θάλασσες, Υπουργείο Πολιτισμού, 1997.

Ο ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ

Η Χάρτα

Ο Ρήγας γεννήθηκε στο Βελεστίνο, ένα χωριό της Θεσσαλίας, το 1757 και πέθανε στο Βελιγράδι το 1798. Εκείνη την εποχή οι άνθρωποι χρησιμοποιούσαν σαν επώνυμο το όνομα του τόπου της καταγωγής τους. Η υπογραφή του ήταν Ρήγας Βελεστινλής Θετταλός, δηλαδή Ρήγας από το Βελεστίνο της Θεσσαλίας. Επειδή όμως στα αρχαία χρόνια το Βελεστίνο ονομαζόταν Φεραί, του έδωσαν αργότερα το όνομα Φεραίος.

Εκείνη την εποχή η περιοχή που καλύπτει τη σημερινή Ελλάδα ήταν τμήμα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Ο Ρήγας σπούδασε στην Κωνσταντινούπολη, έμαθε γαλλικά, ιταλικά και γερμανικά και μελέτησε πολλά από τα έργα των φιλοσόφων της εποχής του.

Δύο χρόνια πριν πεθάνει, το 1796, εκδίδει ένα χάρτη των Βαλκανίων, τη Χάρτα.

Σ' αυτό το χάρτη ο Ρήγας παρουσίαζε τους γεωγραφικούς όρους, τα αρχαία και τα νεότερα

τοπωνύμια, ιστορικά στοιχεία για κάθε λογής μνημεία και γεγονότα, ονόματα διαφόρων προσωπικοτήτων.

Ο χάρτης του Ρήγα έμοιαζε με ένα μεγάλο βιβλίο ιστορίας και γεωγραφίας και όχι με χάρτη που μπορούσες να τον χρησιμοποιήσεις σε ταξίδι.

Ο ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ

Διασταυρώσεις

- * Χρονολόγιο, σελ. 22-23.
- * Οθωμανική αυτοκρατορία, Βαλκάνια, ελληνικές παροικίες, Εμπορικοί δρόμοι, σελ. 11-12, 14.
- * Χάρτες, σε κάθε εγχειρίδιο και ειδικότερα στο *Εδώ, εκεί κι αλλού*.
- * Νεοελληνικός Διαφωτισμός, *Θυμόμαστε και γιορτάζουμε*, σελ. 22-23.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν κι άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

- Μαρία Σκιαδαρέση, *Ρήγας Βελεστινλής*, εκδ. Μεταίχμιο, 1998.
Ιστορία του νέου ελληνισμού, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, τ. 1, 2003.
Ιστορία του ελληνικού έθνους, Εκδοτική Αθηνών, τ. 10, 1976.
Βίκτωρ Μελάς, *Η Χάρτα του Ρήγα*, ΜΙΕΤ, 1997.
Θεσσαλία, εκδ. Παπαδήμα, 2001.
Ιστορικά, εκδ. Ελευθεροτυπία, τ. 161, 2002.

Ο ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ

Η ζωή είναι ένα μεγάλο ταξίδι

Ο Ρήγας Φεραίος ταξίδεψε πολύ κι έζησε σε πολλά μέρη.

Πάνω στη Χάρτα που σχεδίασε ο Ρήγας βλέπεις τα ταξίδια της ζωής του.

1757 Γεννήθηκε στο Βελεστίνο.

1770-1780 Πήγε σχολείο στη Ζαγορά του Πηλίου και στα Αμπελάκια.

1780 Σπούδασε στην Κωνσταντινούπολη.

1787 Έγινε γραμματέας του Αλέξανδρου Υψηλάντη* και πήγε μαζί του στη Μολδαβία.

Τον ίδιο χρόνο πήγε στη Βλαχία κοντά στο Νικόλαο Μαυρογένη*.

1787-1790 Ταξίδεψε στο Βουκουρέστι, στη Βιέννη και στο Ιάσιο. Σ' αυτές τις πόλεις ήρθε σ' επαφή με τις ελληνικές

κοινοότητες της διασποράς, μελέτησε τα έργα των Γάλλων φιλοσόφων του Διαφωτισμού και τις αρχές της Γαλλικής Επανάστασης.

Στη Βιέννη τύπωσε στο ελληνικό τυπογραφείο των Αδελφών Πουλίου τα πρώτα του βιβλία: ένα εκπαιδευτικό βιβλίο για τη Φυσική και μια συλλογή από νουβέλες.

1791 Έγινε γραμματέας του Μιχαήλ Σούτσου* κι εγκαταστάθηκε στο Βουκουρέστι.

1794 Ταξίδεψε στην Τεργέστη.

1796 Τύπωσε το πρώτο φύλλο της Χάρτας στη Βιέννη.

1797 Ολοκληρώθηκε η έκδοση της Χάρτας. Η αυστριακή αστυνομία συνέλαβε το Ρήγα Φεραίο στην Τεργέστη και τον κατηγορήσε ότι ετοιμάζε μια συνωμοσία εναντίον της Οθωμανικής αυτοκρατορίας που ήταν σύμμαχος των Αυστριακών.

1798 Δικάστηκε μαζί με τους συντρόφους του στη Βιέννη. Ο Ρήγας Φεραίος και οι σύντροφοί του εκτελέστηκαν στο Βελιγράδι.

*Οι Αλέξανδρος Υψηλάντης, Νικόλαος Μαυρογένης και Μιχαήλ Σούτσος ήταν οσποδάροι, δηλαδή ηγεμόνες, διορισμένοι από την οθωμανική διοίκηση στις παραδουνάβιες επαρχίες.

Ο ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ

Διασταυρώσεις

- * Οθωμανική αυτοκρατορία, Βαλκάνια, ελληνικές παροικίες, *Εμπορικοί δρόμοι*, σελ. 11-12, 14.
- * Χάρτες, σε κάθε εγχειρίδιο και ειδικότερα στο *Εδώ, εκεί κι αλλού*.
- * Νεοελληνικός Διαφωτισμός, *Θυμόμαστε και γιορτάζουμε*, σελ. 22-23.
- * Χρονολόγιο, σελ. 22-23.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν κι άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, *Ευρώ, ένα νόμισμα για την Ευρώπη*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 2000.

Ζακ Λε Γκοφ, *Η Ευρώπη, μια αφήγηση για παιδιά και νέους*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1997.

Μαρία Σκιαδαρέση, *Ρήγας Βελεστινλής*, εκδ. Μεταίχμιο, 1998.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, Εκδοτική Αθηνών, τ. 10, 1976.

Ιστορία του νέου ελληνισμού, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, τ. 1, 2003.

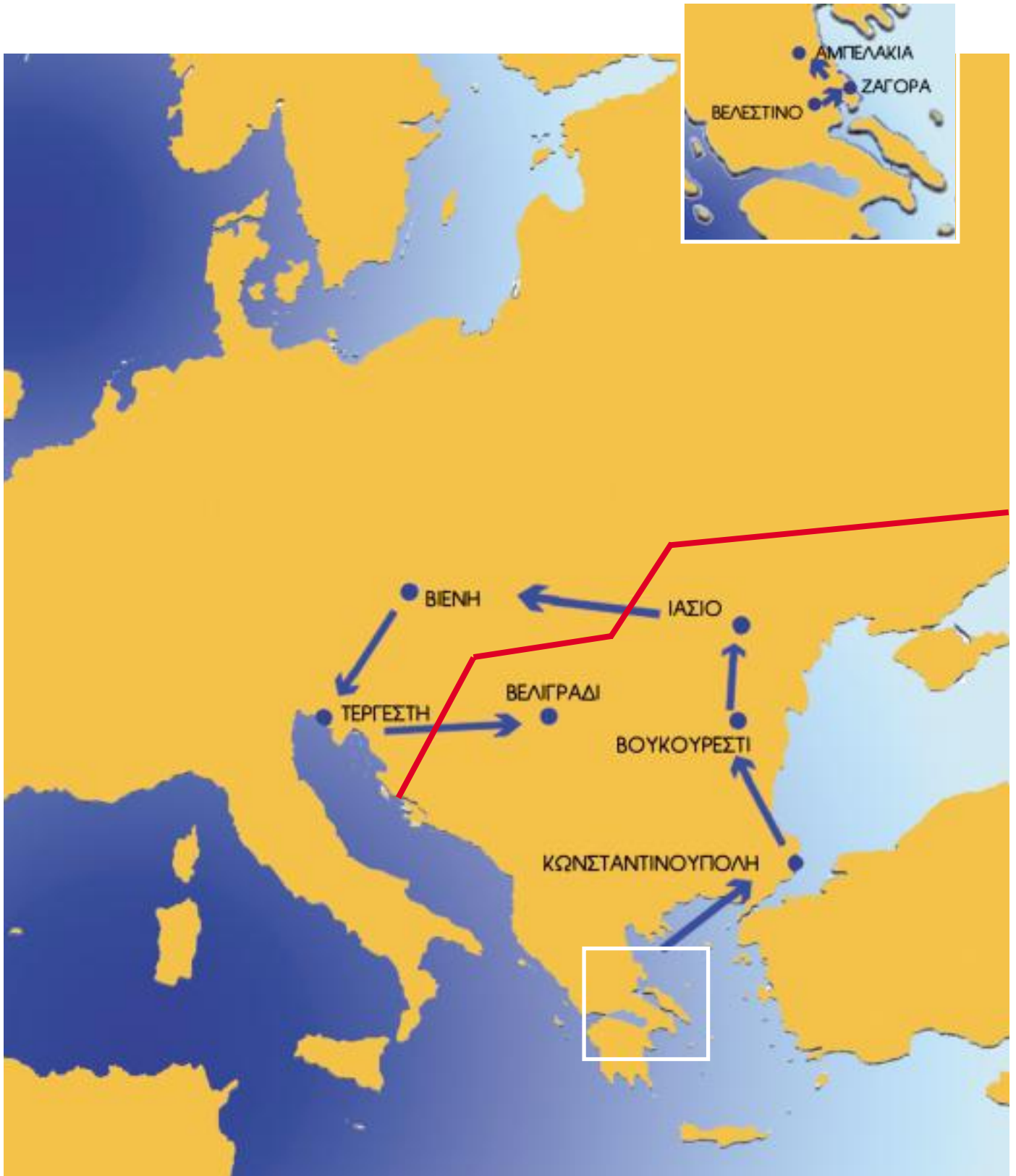
Βίκτωρ Μελάς, *Η Χάρτα του Ρήγα*, ΜΙΕΤ, 1997.

Θεσσαλία, εκδ. Παπαδήμα, 2001.

Ιστορικά, εκδ. Ελευθεροτυπία, τ. 161, 2002.

Ο ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ

Η ζωή είναι ένα μεγάλο ταξίδι

Ο ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ

Διασταυρώσεις

- * Οθωμανική αυτοκρατορία, Βαλκάνια, ελληνικές παροικίες, *Εμπορικοί δρόμοι*, σελ. 11-12, 14.
- * Χάρτες, σε κάθε εγχειρίδιο και ειδικότερα στο *Εδώ, εκεί κι αλλού*.
- * Νεοελληνικός Διαφωτισμός, *Θυμόμαστε και γιορτάζουμε*, σελ. 22-23.
- * Χρονολόγιο, σελ. 22-23.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν κι άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, *Ευρώ, ένα νόμισμα για την Ευρώπη*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 2000.

Ζακ Λε Γκοφ, *Η Ευρώπη, μια αφήγηση για παιδιά και νέους*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1997.

Μαρία Σκιαδαρέση, *Ρήγας Βελεστινλής*, εκδ. Μεταίχμιο, 1998.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, Εκδοτική Αθηνών, τ. 10, 1976.

Ιστορία του νέου ελληνισμού, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, τ. 1, 2003.

Βίκτωρ Μελάς, *Η Χάρτα του Ρήγα*, ΜΙΕΤ, 1997.

Θεσσαλία, εκδ. Παπαδήμα, 2001.

Ιστορικά, εκδ. Ελευθεροτυπία, τ. 161, 2002.

Ο ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ

Ο Διαφωτισμός

Ο Ρήγας Φεραίος έζησε στο δεύτερο μισό του 18ου αιώνα. Ήταν ένας από εκείνους που στήριξαν τις αλλαγές που έφεραν οι νέες ιδέες για την παιδεία, την επιστήμη και την πολιτική που συζητούσαν στην Ευρώπη εκείνη την εποχή.

Οι φιλόσοφοι στη Γαλλία, στην Αγγλία και αλλού στην Ευρώπη υποστήριξαν ότι:

- * Η λογική σκέψη και η γνώση μπορούν να κάνουν καλύτερη τη ζωή των ανθρώπων και να οδηγήσουν στην πρόοδο.
- * Οι άνθρωποι είναι ελεύθεροι και ίσοι απέναντι στο νόμο.

Την ίδια εποχή οι επιστήμονες ανακάλυψαν τα μυστικά των φυσικών νόμων. Μέχρι τότε η θρησκεία ήταν ο αναγνωρισμένος τρόπος για να εξηγούνται τα φυσικά φαινόμενα.

Οι ιστορικοί ονόμασαν εκείνη την εποχή *Αιώνα των Φώτων* γιατί τότε αναπτύχθηκε η *κριτική σκέψη* που φώτισε, κατά κάποιον τρόπο, όλες τις δραστηριότητες των ανθρώπων. Τότε γράφτηκαν μερικά πολύ σημαντικά έργα: η *εγκυκλοπαίδεια*, που περιλάμβανε όλες τις καινούριες επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις της εποχής, νομικά και πολιτικά βιβλία όπως *Το πνεύμα των νόμων* και *Το κοινωνικό συμβόλαιο*.

Στις χώρες της Ευρώπης, στη Γαλλία, στην Αγγλία κι αλλού επικράτησε η άποψη ότι η ζωή των φτωχών θα καλύτερευε με την εκπαίδευση. Έτσι ιδρύθηκαν πολλά σχολεία. Στα σχολεία, εκείνη την εποχή, εφαρμόστηκε μια καινούρια παιδαγωγική που υποστήριζε ότι τα παιδιά είναι παιδιά και γι' αυτό πρέπει η εκπαίδευση να είναι προσαρμοσμένη στην ηλικία τους. Σχολεία ιδρύθηκαν και στο χώρο της σημερινής Ελλάδας, που τότε βρισκόταν υπό οθωμανική κυριαρχία, στη Λάρισα, στον Τίρναβο, στην Πάτμο, στην Τρίπολη στα Ιωάννινα και αλλού.

Ο ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ

Διασταυρώσεις

- * Ο Διαφωτισμός, Χρονολόγιο, σελ. 22-23, Θυμόμαστε και γιορτάζουμε, σελ. 21-23.
- * Η εκπαίδευση των παιδιών, Μ' ένα λεωφορείο όλοι τριγυρνάμε μέσα στην πόλη, σελ. 12-13, 55.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν κι άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, *Ευρώ, ένα νόμισμα για την Ευρώπη*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 2000.

Ζακ Λε Γκοφ, *Η Ευρώπη, μια αφήγηση για παιδιά και νέους*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1997.

Μαρία Σκιαδαρέση, *Ρήγας Βελεστινλής*, εκδ. Μεταίχμιο, 1998.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, Εκδοτική Αθηνών, τ. 10, 1976.

Ιστορία του νέου ελληνισμού, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, τ. 1, 2003.

Βίκτωρ Μελάς, *Η Χάρτα του Ρήγα*, ΜΙΕΤ, 1997.

Θεσσαλία, εκδ. Παπαδήμα, 2001.

Ιστορικά, εκδ. Ελευθεροτυπία, τ. 161, 2002.

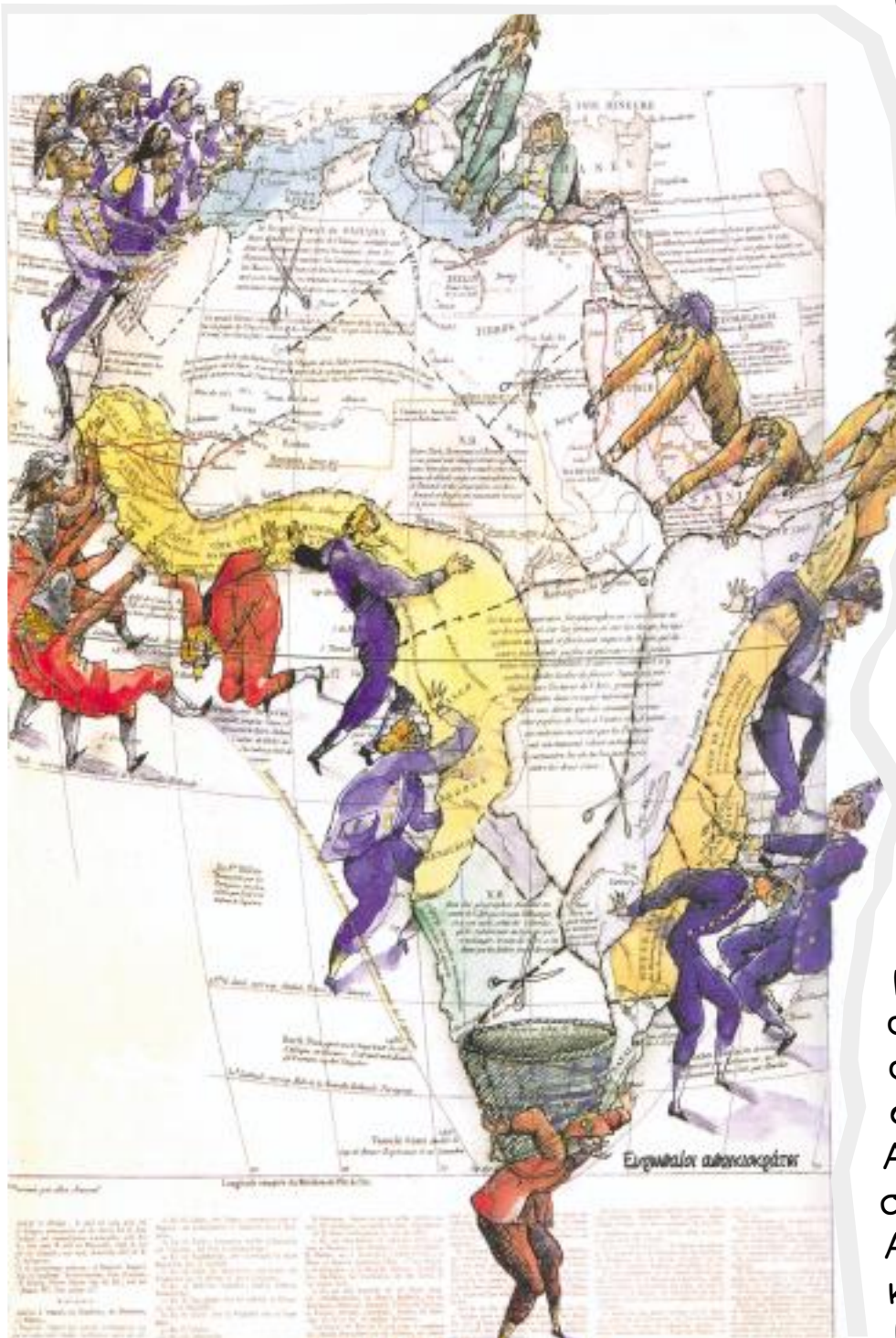
Ο ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ

Ο κόσμος την εποχή του Ρήγα Φεραίου

Από το 15ο αιώνα και μετά, τα μεγάλα ευρωπαϊκά κράτη, η Ισπανία, η Πορτογαλία, η Αγγλία, θέλοντας να βρουν νέους εμπορικούς δρόμους, οργάνωναν εξερευνητικές αποστολές.

Οι θαλασσοπόροι έφτασαν στην Αμερική, στην Αυστραλία, στην Ωκεανία και οι εξερευνητές εξερεύνησαν την Αφρική και τις άλλες ηπείρους.

Τα ευρωπαϊκά κράτη ίδρυσαν εκεί αποικίες από τις οποίες προμηθεύονταν πρώτες ύλες. Την ίδια

εποχή άρχισε και το εμπόριο των δούλων από τη μαύρη Αφρική προς την Αμερική.

Εκατοντάδες χιλιάδες Αφρικανοί μεταφέρθηκαν στο Νέο Κόσμο για να δουλέψουν στις ευρωπαϊκές αποικίες.

Έτσι, στο τέλος του 18ου αιώνα, οι Ευρωπαίοι είχαν δημιουργήσει μεγάλα αποικιακά κράτη.

Είχαν δηλαδή επεκτείνει την κυριαρχία τους στις άλλες ηπείρους.

Ο κόσμος ήταν μοιρασμένος: οι Άγγλοι, οι Γάλλοι, οι Ολλανδοί είχαν αποικίες στη μαύρη Αφρική, στην Αμερική, στην Ασία και στην Αυστραλία, οι Ισπανοί και οι Πορτογάλοι στη Νότια Αμερική.

Ο ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ

Διασταυρώσεις

- * Ο Διαφωτισμός, Χρονολόγιο, σελ. 2-3, 22-23, Θυμόμαστε και γιορτάζουμε, σελ. 21-23.
- * Οι εξερευνήσεις, Οι εμπορικοί δρόμοι, σελ. 18-24.
- * Η εγκατάσταση των Ευρωπαίων στις άλλες ηπείρους, Χρονολόγιο, σελ. 20-24.
- * Ο αποικισμός στην αρχαιότητα, Χρονολόγιο, σελ. 12, και Το παζάρι και ο κόσμος του, σελ. 18, καθώς και οι καρτέλες περί αποικισμού.
- * Γεωγραφία: τα σύγχρονα κράτη που αντιστοιχούν στις πρώην αποικίες.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν κι άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, *Ευρώ, ένα νόμισμα για την Ευρώπη*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 2000.

Ζακ Λε Γκοφ, *Η Ευρώπη, μια αφήγηση για παιδιά και νέους*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1997.

Ο ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ

Η Οθωμανική αυτοκρατορία στο τέλος του 18ου αιώνα

Την ίδια εποχή, στην Ανατολή κυριαρχούσε η Οθωμανική αυτοκρατορία. Η Οθωμανική αυτοκρατορία δημιουργήθηκε μετά από πολέμους. Ήταν ένα μεγάλο κράτος όπου ζούσαν λαοί με διαφορετικές γλώσσες και θρησκείες. Η Οθωμανική αυτοκρατορία περιλάμβανε τα Βαλκάνια, τις περιοχές γύρω από τον Εύξεινο Πόντο, τη Μέση Ανατολή, την Αίγυπτο, τη βόρεια Αφρική και την Αραβική χερσόνησο.

Ο ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ

Διασταυρώσεις

- * Ο Διαφωτισμός, Χρονολόγιο, σελ. 2-3, 22-23, Θυμόμαστε και γιορτάζουμε, σελ. 21-23.
- * Οι εξερευνήσεις, Οι εμπορικοί δρόμοι, σελ. 18-24.
- * Η εγκατάσταση των Ευρωπαίων στις άλλες ηπείρους, Χρονολόγιο, σελ. 20-24.
- * Ο αποικισμός στην αρχαιότητα, Χρονολόγιο, σελ. 12, και Το παζάρι και ο κόσμος του, σελ. 18, καθώς και οι καρτέλες περί αποικισμού.
- * Γεωγραφία: τα σύγχρονα κράτη που αντιστοιχούν στις πρώην αποικίες.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν κι άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, *Ευρώ, ένα νόμισμα για την Ευρώπη*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 2000.

Ζακ Λε γκοφ, *Η Ευρώπη, μια αφήγηση για παιδιά και νέους*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1997.

Μαρία Σκιαδαρέση, *Ρήγας Βελεστινλής*, εκδ. Μεταίχμιο, 1998.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, Εκδοτική Αθηνών, τ. 10, 1976.

Ιστορία του νέου ελληνισμού, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, τ. 1, 2003.

Βίκτωρ Μελάς, *Η Χάρτα του Ρήγα*, ΜΙΕΤ, 1997.

Θεσσαλία, εκδ. Παπαδήμα, 2001.

Ιστορικά, εκδ. Ελευθεροτυπία, τ. 161, 2002.

Ο ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ

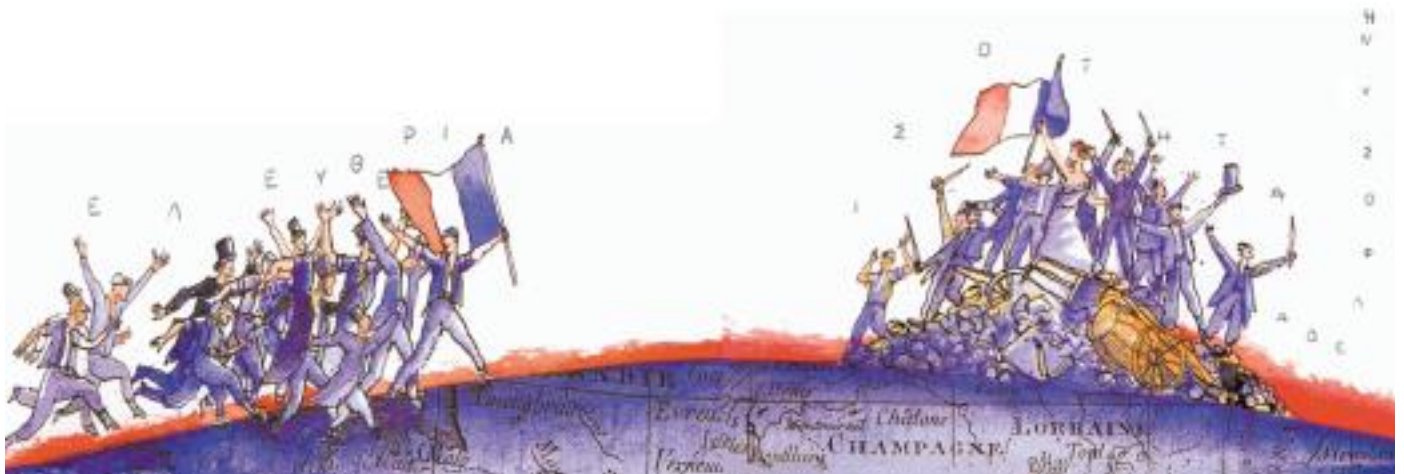
Οι μεγάλες επαναστάσεις

Στο τέλος του 18ου αιώνα έγιναν δυο μεγάλες επαναστάσεις επηρεασμένες από τις ιδέες του Διαφωτισμού.

Το 1776 ξέσπασε η Αμερικανική Επανάσταση. Μέχρι εκείνη την εποχή το μεγαλύτερο τμήμα της Βόρειας Αμερικής ήταν αποικία της Αγγλίας. Οι Άγγλοι διοικούσαν τη χώρα και οι κάτοικοι πλήρωναν φόρους στον Άγγλο βασιλιά.

Οι Αμερικανοί αποφάσισαν να επαναστατήσουν εναντίον της Αγγλίας για να κερδίσουν την ανεξαρτησία τους.

Στη Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας από τους Άγγλους γράφει ότι "Όλοι οι άνθρωποι γεννήθηκαν ίσοι και έχουν τα ίδια δικαιώματα στη ζωή, στην ελευθερία και στην αναζήτηση ευτυχίας".

Λίγα χρόνια αργότερα, το 1789, ο γαλλικός λαός επαναστάτησε εναντίον των ευγενών και του βασιλιά. Ο λαός ζητούσε ίσα δικαιώματα για όλους τους πολίτες. Στη Γαλλική Επανάσταση το κύριο σύνθημα ήταν:

"Ελευθερία, Ισότητα, Αδελφότητα"

Ο Ρήγας Φεραίος επηρεάστηκε από τις ιδέες της Αμερικανικής και της Γαλλικής Επανάστασης. Πίστευε ότι οι λαοί έπρεπε να ζουν σε ανεξάρτητα κράτη και ότι οι πολίτες του κάθε κράτους έπρεπε να είναι ίσοι. Γι' αυτό έγραψε επαναστατικές προκηρύξεις ώστε να διαδώσει αυτές τις ιδέες στους λαούς που κατοικούσαν στις ευρωπαϊκές περιοχές της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Ο ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ

Διασταυρώσεις

- * Ο Διαφωτισμός, Χρονολόγιο, σελ. 22-23, Θυμόμαστε και γιορτάζουμε, σελ. 2-3, 21-23.
- * Η Γαλλική Επανάσταση, η Αμερικανική Επανάσταση, Το παζάρι και ο κόσμος του, σελ. 11.
- * Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1948), Το παζάρι και ο κόσμος του, σελ. 32-33.
- * Ο αποικισμός στην αρχαιότητα, Χρονολόγιο, σελ. 12, και Το παζάρι και ο κόσμος του, σελ. 18, καθώς και οι καρτέλες περί αποικισμού.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν κι άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, *Ευρώ, ένα νόμισμα για την Ευρώπη*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 2000.

Ζακ Λε Γκοφ, *Η Ευρώπη, μια αφήγηση για παιδιά και νέους*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1997.

Ο 19ος ΑΙΩΝΑΣ: ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΙΣ

Η δημιουργία των εθνικών κρατών

Να ένας χάρτης της Ευρώπης στις αρχές του 19ου αιώνα. Όπως διαπιστώνεις, τα σύνορα των χωρών ήταν πολύ διαφορετικά από τα σημερινά. Οι περισσότερες από τις αλλαγές αυτές έγιναν το 19ο αιώνα, τον αιώνα των επαναστάσεων και των εθνικών κρατών.

Σε όλη τη διάρκεια του 19ου αιώνα πολλοί λαοί που ανήκαν σε μεγαλύτερες αυτοκρατορίες και βασιλεία πολέμησαν γιατί ήθελαν να είναι ανεξάρτητοι. Ήθελαν δηλαδή να ορίσουν μόνοι τους την τύχη τους. Έτσι δημιουργήθηκαν τα εθνικά κράτη.

Οι λαοί που επαναστάτησαν πίστευαν ότι είχαν πολλά κοινά που τους ένωναν: πίστευαν ότι το κοινό τους παρελθόν, η κοινή γλώσσα ή η θρησκεία, θα μπορούσε να τους οδηγήσει σε ένα κοινό μέλλον. Ωστόσο, σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη υπάρχουν μειονότητες, δηλαδή ομάδες πληθυσμού που έχουν διαφορετική γλώσσα, θρησκεία και συνήθειες. Σήμερα οι μειονότητες έχουν ίσα δικαιώματα με όλους τους υπόλοιπους πολίτες.

Να παρατηρήσεις το χάρτη της Ευρώπης. Ποια κράτη δημιουργήθηκαν το 19ο αιώνα;

Οι αναταράξεις και οι ανακατατάξεις των συνόρων στην Ευρώπη συνεχίστηκαν μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα. Οι περισσότερες έληξαν με το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, το 1918. Ωστόσο, αλλαγές στο χάρτη της Ευρώπης έγιναν και μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ακόμη και πρόσφατα, στις χώρες της ανατολικής και της νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Ο 19ος ΑΙΩΝΑΣ: ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΙΣ

Διασταυρώσεις

- * *Θυμόμαστε και γιορτάζουμε, σελ. 2-3, 20-30.*
- * *Χρονολόγιο, σελ. 22-28.*
- * *Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.*

Βιβλιογραφία

Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, Το ευρώ, ένα νόμισμα για την Ευρώπη, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1999.

Ζακ Λε Γκοφ, Η Ευρώπη, μια αφήγηση για παιδιά και νέους, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1997.

ΥΠΕΠΘ - Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Ο ευρωπαϊκός πολιτισμός και οι ρίζες του, εκδ. ΟΕΔΒ, 1998.

Το νέο ελληνικό κράτος

Ο αγώνας για την ανεξαρτησία της Ελλάδας άρχισε το 1821. Αυτοί που τον ξεκίνησαν είχαν επηρεαστεί από τις ιδέες της Γαλλικής επανάστασης. Το ελληνικό κράτος έγινε ανεξάρτητο το 1830.

Να παρατηρήσεις τα σύνορα της Ελλάδας (Ιόνια νησιά 1864, Θεσσαλία 1881, Κρήτη 1913, Μακεδονία 1913, Θράκη 1923, Ήπειρος, νησιά ανατολικού Αιγαίου 1913, Δωδεκάνησα 1947).

Η Ελλάδα τότε είχε μικρότερη έκταση. Μέχρι να φτάσει στα σημερινά της σύνορα πέρασαν πολλά χρόνια και έγιναν πολλοί πόλεμοι.

Στο χάρτη βλέπεις τις αλλαγές των συνόρων όχι μόνο της Ελλάδας αλλά και των άλλων βαλκανικών κρατών. Η Αλβανία έγινε ανεξάρτητη το 1912, η Σερβία, η Βουλγαρία και η Ρουμανία το 1878.

Διασταυρώσεις

- * *Θυμόμαστε και γιορτάζουμε, σελ. 2-3, 20-30.*
- * *Χρονολόγιο, σελ. 22-28.*
- * *Γαλλική επανάσταση, Διαφωτισμός, στις καρτέλες με θέμα το Ρήγα Φεραίο.*
- * *Αυτές οι διασταυρώσεις είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.*

Βιβλιογραφία

Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, Το ευρώ, ένα νόμισμα για την Ευρώπη, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1999.

Ζακ Λε Γκοφ, Η Ευρώπη, μια αφήγηση για παιδιά και νέους, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1997.

ΥΠΕΠΘ - Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Ο ευρωπαϊκός πολιτισμός και οι ρίζες του, εκδ. ΟΕΔΒ, 1998.

Ο 19ος ΑΙΩΝΑΣ: ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΙΣ

Η βιομηχανική επανάσταση

Το 19ο αιώνα στην Αγγλία και στις άλλες χώρες της δυτικής Ευρώπης κατασκευάστηκαν μηχανές και δημιουργήθηκαν βιομηχανίες.

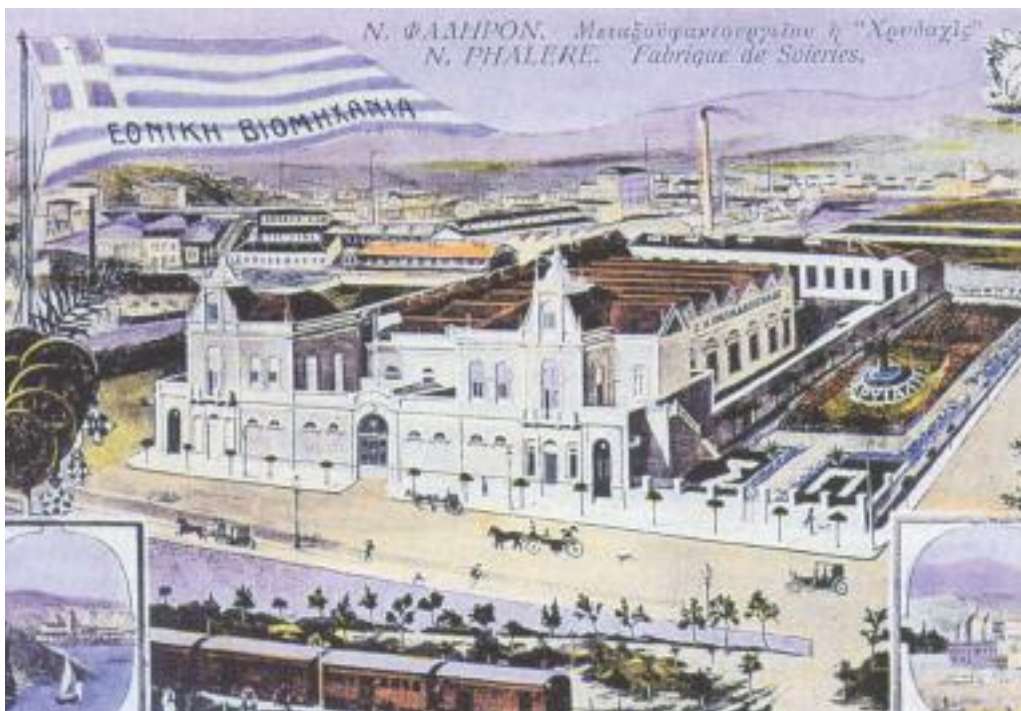
Οι βιομηχανίες για να κινηθούν χρειάζονταν ενέργεια (άνθρακα) και εργατικά χέρια. Στα εργοστάσια δούλευαν εργάτες, άντρες, γυναίκες και παιδιά, για πάρα πολλές ώρες και με πολύ μικρό μισθό.

Για να μεταφέρουν τα προϊόντα άρχισαν να χρησιμοποιούνται ατμοκίνητα τρένα και ατμόπλοια, ανοίχτηκαν δρόμοι. Τέλος, τα λιμάνια έγιναν πιο μεγάλα για να χωράνε περισσότερα και μεγαλύτερα πλοία.

Όταν ανακαλύφθηκε ο ηλεκτρισμός, καινούριες μηχανές βοήθησαν τη βιομηχανία να αναπτυχθεί ακόμα περισσότερο.

Με τη βιομηχανική επανάσταση οι χώρες της δυτικής Ευρώπης πλούτισαν από το εμπόριο.

Όμως η εργασία στα εργοστάσια ήταν πολύ σκληρή!

Πολλοί από αυτούς που εργάζονταν στην παραγωγή των προϊόντων άρχισαν να οργανώνονται και να διεκδικούν καλύτερα μεροκάματα και συνθήκες δουλειάς. Έτσι, έφτιαξαν συνδικάτα για να υποστηρίξουν τις διεκδικήσεις τους.

Διασταυρώσεις

- * Χρονολόγιο, σελ. 22-28.
- * Τεχνολογία, εφευρέσεις, μεταφορές, Ένα μήνυμα σου στέλνω, σελ. 18-52, Οι εμπορικοί δρόμοι, σελ. 10-13.
- * Προϊόντα από μακρινές χώρες, Τα προϊόντα στην αγορά, σελ. 17-19, Τι ωραία που μυρίζει..., σελ. 21-27.
- * Αυτές οι διασταυρώσεις είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Νιλ Άρντλι, *Το λεξικό των επιστημών*, εκδ. Ερευνητές, 1994.

Νιλ Άρντλι, *Ανακαλύπτω την τεχνολογία*, εκδ. Ερευνητές, 1996.

Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, *Το ευρώ, ένα νόμισμα για την Ευρώπη*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1999.

Ζακ Λε Γκοφ, *Η Ευρώπη, μια αφήγηση για παιδιά και νέους*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1997.

ΥΠΕΠΘ - Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Ο ευρωπαϊκός πολιτισμός και οι ρίζες του*, εκδ. ΟΕΔΒ, 1998.

Μακριά από την Ευρώπη

Στο τέλος του 18ου αιώνα και στις αρχές του 19ου οι Ευρωπαίοι άποικοι της Αμερικής πολέμησαν για την ανεξαρτησία τους από τους Ισπανούς, τους Πορτογάλους, τους Άγγλους και τους Γάλλους, που είχαν εκεί αποικίες από πολλούς αιώνες.

Έτσι στη Βόρεια Αμερική, οι άποικοι διεκδίκησαν την ανεξαρτησία τους και δημιουργήθηκαν ο Καναδάς και οι Ηνωμένες Πολιτείες. Οι ντόπιοι όμως κάτοικοι, οι Ινδιάνοι, έμειναν στο περιθώριο. Επίσης, στις Ηνωμένες Πολιτείες είχαν μεταφερθεί εκατοντάδες χιλιάδες Αφρικανοί δούλοι, που δούλευαν στις φυτείες των λευκών. Η δουλεία καταργήθηκε το 1865, όταν έληξε ο αμερικανικός εμφύλιος πόλεμος.

Ο Σιμόν Μπολιβάρ οργάνωσε μαζί με άλλους τις επαναστάσεις στη Νότια Αμερική. Τον ζωγράφισε ο Νίκος Εγγονόπουλος, ένας Έλληνας ζωγράφος

και ποιητής. Στο ποίημα που έγραψε γι' αυτόν αναφέρονται τα ανεξάρτητα κράτη που δημιουργήθηκαν στη Νότια Αμερική. Διάβασε μερικούς στίχους:

...Μπολιβάρ! όνομα από μέταλλο και ξύλο, είσουνα ένα λουλούδι μέσ' στους μπαχτσέδες της Νότιας Αμερικής...

...Μπολιβάρ! Κράζω τ' όνομά σου...

...μέχρι του Παναμά, της Γκουατεμάλα, της Νικαράγκουα, του Οντουράς, της Αϊτής, του Σαν Ντομίνγκο, του Περού, της Βενεζουέλας, της Χιλής, της Αργεντινής, της

Βραζιλίας, Ουρουγουάης, Παραγουάης, του Ισημερινού, ακόμα και του Μεξικού... Μ' ένα σκληρό λιθάρι σκαλίζω το ονομά σου πάνω στην πέτρα, νάρχουνται αργότερα οι άνθρωποι να προσκυνούν...

Διασταυρώσεις

- * *Θυμόμαστε και γιορτάζουμε, σελ. 2-3, 20-30.*
- * *Χρονολόγιο, σελ. 22-28.*
- * *Ευρωπαϊκές αποικίες, στις καρτέλες με θέμα το Ρήγα Φεραίο.*
- * *Αποικισμός στην αρχαιότητα, στις καρτέλες με το ίδιο θέμα.*
- * *Αυτές οι διασταυρώσεις είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.*

Βιβλιογραφία

Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, Το ευρώ, ένα νόμισμα για την Ευρώπη, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1999.

Ζακ Λε Γκοφ, Η Ευρώπη, μια αφήγηση για παιδιά και νέους, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1997.

ΥΠΕΠΘ - Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Ο ευρωπαϊκός πολιτισμός και οι ρίζες του, εκδ. ΟΕΔΒ, 1998.

Οι Ευρωπαίοι στις άλλες ηπείρους

Στην εικόνα βλέπεις ένα μισοφαγωμένο μήλο. Έτσι φαντάστηκε την Αφρική ένας εικονογράφος.

Γιατί τη ζωγράφισε έτσι;

Η Αφρική δεν ανήκε πια στους κατοίκους της. Την είχαν μοιραστεί οι Ευρωπαίοι, κυρίως οι Γάλλοι και οι Άγγλοι.

Το 19ο αιώνα τα ευρωπαϊκά κράτη κατέκτησαν καινούρια εδάφη στην Ασία και στην Αφρική και ίδρυσαν νέες αποικίες.

Αυτό έγινε γιατί μερικά ευρωπαϊκά κράτη, η Αγγλία, η Γαλλία, η Ολλανδία, η Γερμανία, είχαν αναπτύξει τη βιομηχανία τους και χρειάζονταν πρώτες ύλες-προϊόντα όπως το βαμβάκι, τα μέταλλα, η ξυλεία, οι πολύτιμες πέτρες και άλλα-που δεν υπήρχαν σε αφθονία στην περιοχή τους. Χρειάζονταν επίσης αγορές για να πουλούν τα προϊόντα που κατασκεύαζαν.

Η μεγαλύτερη αποικιακή χώρα ήταν η Βρετανική αυτοκρατορία. Έλεγαν μάλιστα ότι σ' αυτήν ο ήλιος δεν έδυε ποτέ.

Διασταυρώσεις

- * *Θυμόμαστε και γιορτάζουμε, σελ. 2-3, 20-30.*
- * *Χρονολόγιο, σελ. 22-28.*
- * *Ευρωπαϊκές αποικίες, στις καρτέλες με θέμα το Ρήγα Φεραίο.*
- * *Αποικισμός στην αρχαιότητα, στις καρτέλες με το ίδιο θέμα.*
- * *Αυτές οι διασταυρώσεις είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.*

Βιβλιογραφία

Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, Το ευρώ, ένα νόμισμα για την Ευρώπη, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1999.

Ζακ Λε Γκοφ, Η Ευρώπη, μια αφήγηση για παιδιά και νέους, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1997.

ΥΠΕΠΘ - Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Ο ευρωπαϊκός πολιτισμός και οι ρίζες του, εκδ. ΟΕΔΒ, 1998.

Ο 19ος ΑΙΩΝΑΣ: ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΙΣ

Οι επιστημονικές ανακαλύψεις

- 1807 Τα πρώτα ατμόπλοια διασχίζουν τις θάλασσες.
- 1816 Εφευρίσκεται το στηθοσκόπιο.
- 1821 Παράγεται κίνηση από τον ηλεκτρισμό.
- 1824 Εφευρίσκεται το τσιμέντο.
- 1825 Οι πρώτοι ατμοκίνητοι σιδηρόδρομοι.
- 1831 Εφευρίσκεται ο ηλεκτροκινητήρας.
- 1839 Εφευρίσκεται η φωτογραφία.

- 1843 Το πρώτο υπερωκεάνιο διασχίζει τους ωκεανούς.
- 1844 Λειτουργεί ο τηλεγράφος.
- 1852 Τα ψηλά κτίρια αποκτούν ανελκυστήρες.
- 1858 Σχεδιάζονται τα ψυγεία.
- 1862 Εφευρίσκονται τα πολυβόλα.
- 1867 Εφευρίσκεται η γραφομηχανή.
- 1876 Εφευρίσκεται το τηλέφωνο.
- 1879 Εφευρίσκεται το ηλεκτρικό φως.
- 1884 Κυκλοφορούν στο εμπόριο τα στυλό.
- 1889 Οι πρώτες κινηματογραφικές ταινίες.

Διασταυρώσεις

- * Χρονολόγιο, σελ. 22-28.
- * Τεχνολογία, εφευρέσεις, μεταφορές, Ένα μήνυμα σου στέλνω, σελ. 18-52, Οι εμπορικοί δρόμοι, σελ. 10-13.
- * Προϊόντα από μακρινές χώρες, Τα προϊόντα στην αγορά, σελ. 17-19, Τι ωραία που μυρίζει..., σελ. 21-27.
- * Αυτές οι διασταυρώσεις είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Νιλ Άρντλι, *Το λεξικό των επιστημών*, εκδ. Ερευνητές, 1994.

Νιλ Άρντλι, *Ανακαλύπτω την τεχνολογία*, εκδ. Ερευνητές, 1996.

Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, *Το ευρώ, ένα νόμισμα για την Ευρώπη*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, 1999.

Ζακ Λε Γκοφ, *Η Ευρώπη, μια αφήγηση για παιδιά και νέους*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1997.

ΥΠΕΠΘ - Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Ο ευρωπαϊκός πολιτισμός και οι ρίζες του*, εκδ. ΟΕΔΒ, 1998.

Ο Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ένα παιδί διηγείται:

«Μια μέρα είδα στην εφημερίδα μια φωτογραφία που μου έκανε μεγάλη εντύπωση. Ήταν ένα παιδί που είχε σηκώσει τα χέρια του ψηλά σαν να ήταν στρατιώτης που τον έχουν συλλάβει.

Γιατί οι στρατιώτες απειλούσαν το παιδί; Μήπως η φωτογραφία είχε τραβηχτεί σε καιρό πολέμου;

-Σε ποιον πόλεμο; ρώτησα τον παπού μου.

Ο παππούς μου είπε πως, όταν ήταν νεαρός, περίπου πενήντα χρόνια πριν, ο κόσμος είχε ζήσει ένα μεγάλο πόλεμο. Αυτός ο πόλεμος είχε κρατήσει έξι χρόνια, από το 1939 μέχρι το 1945. Είχε αναστατώσει και καταστρέψει κράτη στην Ευρώπη, στην Ασία και στην Αφρική. Ακόμα, είχε στοιχίσει στην ανθρωπότητα περίπου εξήντα εκατομμύρια νεκρούς.

-Όπως καταλαβαίνεις, είπε ο παππούς, ο πόλεμος ήταν παγκόσμιος, ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. Και δεν ήταν ο μόνος που έζησε ο κόσμος στον 20ό αιώνα. Είχε γίνει κι άλλος ένας μεγάλος πόλεμος, ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, το 1914, που κράτησε μέχρι το 1918.

Θυμάμαι ότι το 1939 οι Γερμανοί Ναζί άρχισαν να καταλαμβάνουν πολλές ευρωπαϊκές χώρες, την Πολωνία, τη Γαλλία, την Ολλανδία, το Βέλγιο, τη Δανία, τη Γιουγκοσλαβία, την Ελλάδα... Επιτέθηκαν στη Σοβιετική Ένωση, κατέλαβαν τη Βόρεια Αφρική. Είχαν συμμάχους τους Ιταλούς και τους Ιάπωνες. Από την άλλη πλευρά ήταν οι Σύμμαχοι, οι Άγγλοι, οι Αμερικανοί, οι Σοβιετικοί και όλοι εκείνοι που αντιστέκονταν στους κατακτητές. Η Γερμανία του Χίτλερ και η Ιταλία του Μουσολίνι νικήθηκαν. Τον Αύγουστο του 1945, οι Αμερικανοί έριξαν ατομικές βόμβες στη Χιροσίμα και στο Ναγκασάκι, στην Ιαπωνία.

Οι πόλεις καταστράφηκαν και εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι σκοτώθηκαν.

Ο πόλεμος τελείωσε, αλλά εμείς θα τον θυμόμαστε για πάντα.

-Να φανταστείς, συνέχισε ο παππούς, ότι όσοι είχαμε ραδιόφωνο ακούγαμε κρυφά στα σπίτια μας εκπομπές που μιλούσαν για την εξέλιξη του πολέμου και σημειώναμε στο χάρτη τη θέση των στρατευμάτων.»

Ο Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Διασταυρώσεις

- * Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, χρονολογίες και γεγονότα, Χρονολόγιο, σελ. 30.
- * Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, Θυμόμαστε και γιορτάζουμε, σελ. 4-7.
- * Παλιές εφημερίδες, παλιές φωτογραφίες, Ο κόσμος του παππού και της γιαγιάς, σελ. 17-18.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 15, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

Ο Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Η ιταλική επίθεση στην Ελλάδα

Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος άρχισε όταν η Γερμανία του Χίτλερ κατέλαβε το 1939 την Πολωνία.

Πολύ σύντομα, ο γερμανικός στρατός κατέλαβε ένα μεγάλο μέρος της Ευρώπης. Στις 28 Οκτωβρίου 1940, οι σύμμαχοί τους, οι Ιταλοί του Μουσολίνι, επιτέθηκαν στην Ελλάδα. Ο πρωθυπουργός της Ελλάδας, ο Ιωάννης Μεταξάς, αν και ήταν δικτάτορας, κάλεσε τους Έλληνες να αντισταθούν.

Μια γιαγιά θυμάται:

«Εκείνο το πρωί ακούσαμε τις σειρήνες.
Τι συνέβαινε;
Έβαλα αμέσως το ραδιόφωνο για ν' ακούσω τις ειδήσεις.
Οι Ιταλοί είχαν επιτεθεί στην Ελλάδα!
-Σήμερα δεν θα πάτε στο σχολείο, είπα στα παιδιά μου. Έγινε πόλεμος.
Αργότερα κατέβηκα στο κέντρο της πόλης.

Παντού έβλεπα σημαίες, ανθρώπους να τραγουδούν εμβατήρια και φορτηγά γεμάτα στρατιώτες που πήγαιναν στις μονάδες τους. Το απόγευμα πήγαμε στο σιδηροδρομικό σταθμό να αποχαιρετήσουμε τον αδελφό μου που πήγαινε στο μέτωπο. Οι μέρες περνούσαν. Ο στρατός νικούσε τους Ιταλούς.

Ο αδελφός μου μας έστειλε πολλά γράμματα από το μέτωπο. Τα έχω φυλάξει.»

Ο Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Διασταυρώσεις

- * Το έπος του '40, χρονολογίες και γεγονότα, Χρονολόγιο, σελ. 30.
- * 28η Οκτωβρίου, Θυμόμαστε και γιορτάζουμε, σελ. 4-6.
- * Παλιές εφημερίδες, παλιές φωτογραφίες, Ο κόσμος του παππού και της γιαγιάς, σελ. 12-17.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Οδυσσέας Ελύτης, Άσμα ηρωικό και πένθιμο για το χαμένο ανθυπολοχαγό της Αλβανίας, εκδ. Ίκαρος, 1996.

Κώστας Χατζηπατέρας - Μαρία Φαφαλιού, Μαρτυρίες '40-'41, εκδ. Κέδρος, 1988.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 15, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

Η γερμανική κατοχή

Σελίδες από το ημερολόγιο της Μαρίας:

«Εδώ και αρκετές μέρες, η γερμανική σημαία κυματίζει στην πόλη μας. Είναι κόκκινη με έναν αγκυλωτό σταυρό στη μέση...

... Παντού βλέπω αφίσες στους δρόμους γραμμένες στα γερμανικά. Ρώτησα να μάθω τι γράφουν. Μου είπαν ότι γράφουν οδηγίες για τον πληθυσμό: **Να παραδοθούν όλα τα ραδιόφωνα. Να γίνεται συσκότιση μετά τη δύση του ήλιου. Να κολληθεί στα τζάμια μπλε χαρτί. Απαγορεύεται η κυκλοφορία το βράδυ...**

... Κάθε απόγευμα, μόλις σκοτεινιάσει, κλεινόμαστε στο σπίτι μας. Ανάβουμε κάτι μικρούς γλόμπους σαν καντηλάκια, γιατί οι Γερμανοί απαγορεύουν να καίμε πολύ ηλεκτρικό...

... Άκουσα ότι ο κόσμος υποφέρει από την πείνα. Ο γερμανικός στρατός παίρνει όσα αγαθά παράγονται για τους στρατιώτες του. Πολλά μαγαζιά έκλεισαν γιατί δεν έχουν τίποτα να πουλήσουν. Πολλοί πεθαίνουν στους δρόμους. Πεινάω κι εγώ. Το ψωμί το μοιράζουν με το δελτίο. Η μητέρα μου φτιάχνει μια άνοστη νερόβραστη σούπα με αγριόχορτα που μαζεύει από τα χωράφια... Άκουσα πως πολλοί άνθρωποι πουλάνε ό,τι έχουν για λίγο λάδι...

... Οργανώθηκαν συσσίτια. Μοιράζουν δηλαδή φαγητό στον κόσμο. Κάθε πρωί στεκόμαστε στην ουρά μ' ένα κύπελλο στο χέρι για να πάρουμε τη μερίδα μας...

... Πολλές φήμες κυκλοφορούν από στόμα σε στόμα. Ακούσαμε ότι οι Γερμανοί του Χίτλερ μαζεύουν τους Εβραίους συμπολίτες μας, τους βάζουν σε τρένα και τους στέλνουν κάπου μακριά...

Πριν τους πάρουν, τους υποχρέωσαν να έχουν ραμμένο στο μανίκι τους ένα κίτρινο αστέρι. Έτσι ξεχώριζαν...

... Πού και πού βλέπω συνθήματα γραμμένα στους τοίχους.

Ζήτω η Ελευθερία. Κάτω ο φασισμός. Έλληνες οργανωθείτε στην Αντίσταση. Οι γονείς μου είπαν ότι τα γράφουν οι πατριώτες που συμμετέχουν στις αντιστασιακές οργανώσεις που πολεμούν τους Ναζί.»

Ο Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Διασταυρώσεις

- * Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, χρονολογίες και γεγονότα, Χρονολόγιο, σελ. 30.
- * Γερμανική κατοχή, Θυμόμαστε και γιορτάζουμε, σελ. 8.
- * Παλιές εφημερίδες, παλιές φωτογραφίες, Ο κόσμος του παππού και της γιαγιάς, σελ. 12-17.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Άλκη Ζέη, Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου, εκδ. Κέδρος, 2003.

Ζωρζ Σαρρή, Κόκκινη κλωστή δεμένη, εκδ. Πατάκη, 2002.

Σπύρος Τσίρος, Οι πήλινες μούσες, εκδ. Κέδρος, 1988.

Κώστας Χατζηπατέρας - Μαρία Φαφαλιού-Δραγώνα, Μαρτυρίες '41-'44,

Η Αθήνα της Κατοχής, τ. 1-2, εκδ. Κέδρος, 2002, 2003.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 15, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

Η Αντίσταση

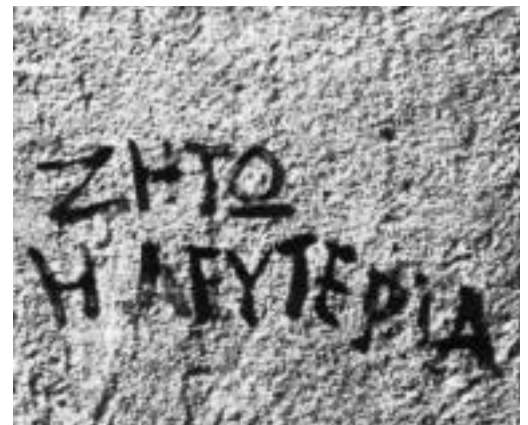
Στην Ελλάδα, αλλά και σε όλες τις χώρες που είχαν κατακτήσει οι Γερμανοί το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, οργανώθηκαν αντιστασιακές οργανώσεις για να τους πολεμήσουν.

Οι αντιστασιακές οργανώσεις έκαναν σαμποτάζ, φυγάδευαν ανθρώπους που κινδύνευαν, κρατούσαν το ηθικό των κατακτημένων ψηλά.

Γράφει η Μαρία στο ημερολόγιό της:

«... Καμιά φορά, το πρωί, βλέπουμε συνθήματα γραμμένα πάνω στους τοίχους των σπιτιών.

Τα γράφουν τις σκοτεινές νύχτες, με κίνδυνο της ζωής τους, όσοι συμμετέχουν στις αντιστασιακές οργανώσεις. Τα συνθήματα μιλούν για την ελευθερία και καλούν τους πολίτες να αντισταθούν...

...Οι Γερμανοί, όσους συλλαμβάνουν, τους φυλακίζουν και τους βασανίζουν για να μαρτυρήσουν κι άλλους συντρόφους τους.

Από στόμα σε στόμα κυκλοφορεί η είδηση ότι στη Θεσσαλία, στη Στερεά και σ' άλλα μέρη γυναίκες και άντρες οργανώνουν τον απελευθερωτικό στρατό...

... Άκουσα ακόμα ότι πολλά μέρη είναι ελεύθερα.

Εκεί, στην Ελεύθερη Ελλάδα, οι αντάρτες έχουν οργανώσει σχολεία για τα παιδιά ...»

Ο Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Διασταυρώσεις

- * Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, χρονολογίες και γεγονότα, Χρονολόγιο, σελ. 30-31.
- * Αντίσταση, Απελευθέρωση, Θυμόμαστε και γιορτάζουμε, σελ. 8-12.
- * Παλιές εφημερίδες, παλιές φωτογραφίες, Ο κόσμος του παππού και της γιαγιάς, σελ. 14-17.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Άλκη Ζέη, *Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου*, εκδ. Κέδρος, 2003.
Χάρης Σακελλαρίου, *Αντιστασιακά παιδικά διηγήματα*, εκδ. Κέδρος, 1977.
Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 15, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

Πράξεις αντίστασης

Στην Ελλάδα, αλλά και σε όλες τις χώρες που είχαν κατακτήσει οι Γερμανοί το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, οργανώθηκαν αντιστασιακές οργανώσεις για να τους πολεμήσουν. Οι αντιστασιακές οργανώσεις έκαναν σαμποτάζ, φυγάδευαν ανθρώπους που κινδύνευαν, κρατούσαν το ηθικό των κατακτημένων ψηλά.

Γράφει η Μαρία στο ημερολόγιό της:

«... Κάποιος μας είπε επίσης ότι ένα βράδυ κατέβηκε η κόκκινη σημαία με τον αγκυλωτό σταυρό από την Ακρόπολη της Αθήνας. Κανείς δεν ήξερε ποιος το έκανε. Μας είπε ότι σ' ολόκληρη την Αθήνα οι Γερμανοί είχαν τοιχοκολλήσει προκηρύξεις που έγραφαν ότι **Όποιος κρύψει εκείνον ή εκείνους που κατέβασαν τη γερμανική σημαία, θα εκτελείται!** Είμαι σίγουρη ότι κανένας δεν θα τους προδώσει!

... Μια μέρα, γυρνώντας στο σπίτι από το σχολείο, βρήκα στο δρόμο προκηρύξεις. Τις έχωσα κρυφά στην μπλούζα μου κι έτρεξα να τις δείξω στους δικούς μου. Φοβόμουνά πολύ γιατί τις προκηρύξεις τις τυπώνουν παράνομα οι αντιστασιακές οργανώσεις. Όταν έφτασα στο σπίτι μου τις έβγαλα και διαβάσαμε ότι ανατινάχτηκε η γέφυρα του Γοργοπόταμου. Μου είπαν ότι αυτό το σαμποτάζ ήταν σπουδαία πράξη αντίστασης, γιατί έτσι κόπηκε η σιδηροδρομική γραμμή που χρησιμοποιούν οι Γερμανοί για να μεταφέρουν στρατό και πολεμοφόδια ...»

Από τις αρχές του 1943 οι Σύμμαχοι αρχίζουν να νικούν σε όλα τα μέτωπα. Χώρες και πόλεις απελευθερώνονται η μία μετά την άλλη. Όλοι γιόρταζαν και πανηγύριζαν το τέλος αυτού του άγριου πολέμου. Η Ελλάδα απελευθερώθηκε τον Οκτώβριο του 1944. Το Μάιο του 1945 η Γερμανία υπόγραψε συνθήκη ειρήνης.

Ο Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Διασταυρώσεις

- * Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, χρονολογίες και γεγονότα, Χρονολόγιο, σελ. 30-31.
- * Αντίσταση, Απελευθέρωση, Θυμόμαστε και γιορτάζουμε, σελ. 8-12.
- * Παλιές εφημερίδες, παλιές φωτογραφίες, Ο κόσμος του παππού και της γιαγιάς, σελ. 14-17.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Άλκη Ζέη, *Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου*, εκδ. Κέδρος, 2003.
Χάρης Σακελλαρίου, *Αντιστασιακά παιδικά διηγήματα*, εκδ. Κέδρος, 1977.
Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 15, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

Ο Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Το έπος του '40

Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος άρχισε όταν η Γερμανία του Χίτλερ κατέλαβε το 1939 την Πολωνία. Πολύ σύντομα, ο γερμανικός στρατός κατέλαβε ένα μεγάλο μέρος της Ευρώπης. Στις 28 Οκτωβρίου 1940, οι σύμμαχοί τους, οι Ιταλοί του Μουσολίνι, επιτέθηκαν στην Ελλάδα. Ο πρωθυπουργός της Ελλάδας, ο Ιωάννης Μεταξάς, αν και ήταν δικτάτορας, κάλεσε τους Έλληνες να αντισταθούν.

Οι στρατιώτες έστελναν γράμματα:

Αγαπημένοι μου,

Απ' όσον φερνάμε μας υψόχονται με σημαίες...

...Η ζωή μας στο μέτωπο δεν είναι και τόσο εύκολη...

*Έχουμε όμως γίνει νοικοκύρηδες φρούτης
χραμής.*

*Όλες τις δουλειές τις κάνουμε μόνοι μας.
Μέχρι και μωσουλιάδα βάζουμε ψάνη στα βουνά...
Να μας στέλνετε ό,τι μωσρεύει: ελιές, μωσικότα,
μαξιμάδια...*

Είμαστε στρατιώτες και νοσοκόμοι μαζί...

*Οι γιατροί δεν φρολαβαίνουν τους
τραυματίες...*

*...Ο μεγαλύτερος εχθρός μας είναι ο βαρύς
χειμώνας.*

*Χιόνια, χιόνια... Δύο μέτρα και ψάνη.
Είμαστε ξυλιασμένοι απ'ό το φοβερό κρύο...*

Στείλτε μας μάλλινα γάντια και κάλτσες...

ο Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Διασταυρώσεις

- * Το έπος του '40, χρονολογίες και γεγονότα, Χρονολόγιο, σελ. 30.
- * 28η Οκτωβρίου, Θυμόμαστε και γιορτάζουμε, σελ. 4-6.
- * Παλιές εφημερίδες, παλιές φωτογραφίες, Ο κόσμος του παππού και της γιαγιάς, σελ. 12- 17.
- * Οι διασταυρώσεις αυτές είναι ενδεικτικές. Ενδεχομένως υπάρχουν και άλλες συνδέσεις που μπορείτε να τις χρησιμοποιήσετε ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.

Βιβλιογραφία

Οδυσσέας Ελύτης, Άσμα ηρωικό και πένθιμο για το χαμένο ανθυπολοχαγό της Αλβανίας, εκδ. Ίκαρος, 1996.

Κώστας Χατζηπατέρας - Μαρία Φαφαλιού, Μαρτυρίες '40-'41, εκδ. Κέδρος, 1988.

Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. 15, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

ΚΑΡΤΕΛΕΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Σημειώσεις για τους εκπαιδευτικούς

- * Οι Καρτέλες Ιστορίας (Κ.Ι.) περιλαμβάνουν κείμενα για τους μαθητές με βασικές ιστορικές, πληροφορίες και εικονογραφικό υλικό. Περιλαμβάνουν επίσης βιβλιογραφία για τον/την εκπαιδευτικό καθώς και συνδέσεις (Διασταυρώσεις) με τα άλλα αντικείμενα του προγράμματος, δηλαδή παραπομπές στα σχολικά βιβλία και υλικά για τη μειονοτική εκπαίδευση.
- * Τα κείμενα που υπάρχουν στις Κ.Ι. είναι γραμμένα έτσι ώστε να φαίνεται ότι ανήκουν σε διαφορετικά είδη; γράμματα, ημερολόγια, άρθρα από εφημερίδες, διηγήσεις, μύθους. Σε κάθε καρτέλα μπορεί να υπάρχουν διαφορετικά είδη κειμένων.
- * Οι Κ.Ι. είναι θεματικές και αναφέρονται σε μεγάλα ιστορικά θέματα. Το κάθε θέμα οργανώνεται σε ενότητες, οι οποίες συνδέονται και μεταξύ τους και με την υπόλοιπη διδακτέα ύλη.
- * Θέματα:

Προϊστορία

- Η μινωική Κρήτη
- Οι Μυκηναίοι
- Οι Θεοί των αρχαίων Ελλήνων
- Η μυθολογία της Θράκης

Αρχαιότητα

- Ο αποικισμός
- Οι Περσικοί πόλεμοι
- Ο Μέγας Αλέξανδρος
- Οι Ρωμαίοι

Μεσαίωνας

- Η Βυζαντινή αυτοκρατορία
- Οι Οθωμανοί
- Το Ισλάμ
- Οι χάρτες

Νεότερα χρόνια

- Ο Ρήγας Φεραίος
- Ο 19ος αιώνας
- Ο Β΄ Παγκόσμιος πόλεμος

Μέθοδος εργασίας

- * **Δεν είναι υποχρεωτικό** να δουλευτόύν όλες οι Κ.Ι. του κάθε θέματος. Οι Κ.Ι. είναι έτσι φτιαγμένες ώστε να δουλεύονται **αυτόνομα**, γιατί η καθεμία προσεγγίζει το ίδιο θέμα από διαφορετική άποψη. Όπου συμβαίνει αυτό, υπάρχει κοινή **εισαγωγή στις καρτέλες**. Ανάλογα με την πορεία των μαθημάτων, ο/η κάθε εκπαιδευτικός είναι ελεύθερος να χρησιμοποιήσει όσες Κ.Ι. θέλει από το κάθε θέμα.
- * Η σχέση Κ.Ι. και σχολικών βιβλίων και υλικών για τη μειονοτική εκπαίδευση είναι **αμφίδρομη**; άλλοτε η αφορμή για τη επεξεργασία των Κ.Ι. θα προκύπτει από τα σχολικά βιβλία και υλικά για τη μειονοτική εκπαίδευση κι άλλοτε οι Κ.Ι. θα οδηγούν σ' αυτά.
- * Μια σειρά θεμάτων συνδέεται απόλυτα με τη διδακτέα ύλη της Ιστορίας κάθε τάξης έτσι όπως αυτή οργανώνεται από το ΥΠΕΠΘ. Άλλα θέματα διατρέχουν την ιστορία όλων των τάξεων.
- * Το υλικό των Κ.Ι. μπορούμε να το επεξεργαστούμε με μαθητές **διαφορετικών επιπέδων**. Ο/Η εκπαιδευτικός οργανώνει το μάθημα αναλόγως δίνοντας βάρος στο κείμενο, σ' ένα τμήμα του ή στο εικονογραφικό υλικό.

ΚΑΡΤΕΛΕΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

- * Τα μαθήματα είναι έτσι διαρθρωμένα ώστε η διδασκαλία να πηγαιίνει από το ένα θέμα στο άλλο: γύρω από τη βασική ενότητα μπορούν να αναπτυχθούν και άλλες που συνδέονται μ' αυτήν και που αφορούν διαφορετικά θέματα. Οι Κ.Ι. δουλεύονται κάπως «συνειρμικά». Στα κείμενα υπάρχουν «ανοιχτά πεδία» για περαιτέρω αναζητήσεις εκ μέρους παιδιών και δασκάλων.
- * Οι **Διασταυρώσεις**, στην πίσω όψη των Κ.Ι. είναι οι συνδέσεις με τα άλλα αντικείμενα του σχολικού προγράμματος. Άλλοτε ανοίγονται σε νέες ενότητες, άλλοτε επεξηγούν συγκεκριμένα θέματα που προκύπτουν από τα κείμενα, άλλοτε παραπέμπουν στα σχολικά βιβλία και υλικά για τη μειονοτική εκπαίδευση και γενικά οδηγούν στη **διαθεματική** οργάνωση του μαθήματος.
- * Οι Διασταυρώσεις που προτείνονται είναι **ενδεικτικές**. Ενδεχομένως υπάρχουν κι άλλες συνδέσεις που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ανάλογα με τη δυναμική του μαθήματος.
- * Οι αναφορές που υπάρχουν στις Διασταυρώσεις μπορούν να οδηγήσουν σε **δραστηριότητες** από τα παιδιά (κολλάζ, κατασκευή πληροφοριακών πανώ, σύνταξη κειμένων, οργάνωση μιας μικρής έρευνας, κ.ά.). Όπου είναι δυνατόν ο/η εκπαιδευτικός επεξεργάζεται μαζί με τα παιδιά τις δραστηριότητες που προτείνονται από τα σχολικά βιβλία και υλικά για τη μειονοτική εκπαίδευση με τα οποία συνδέουμε τις καρτέλες.
- * Στη **Βιβλιογραφία** περιλαμβάνονται βιβλία για παιδιά και μεγάλους. Ο/Η εκπαιδευτικός θα μπορεί να βρει στη βιβλιογραφία στοιχεία για τη δική του πληρέστερη ενημέρωση καθώς και κείμενα από βιβλία για παιδιά που ενδεχομένως θα μπορεί να χρησιμοποιήσει στην τάξη.
- * Στη Βιβλιογραφία υπάρχουν, όπου κρίνεται αναγκαίο, πληροφορίες για γενικότερα θέματα.
- * Σε αρκετές Κ.Ι. υπάρχουν ιδιαίτερες αναφορές στη Θράκη.
- * Σε κάθε καρτέλα υπάρχει αναφορά στη γεωγραφία. Είναι σημαντικό να γνωρίζουν τα παιδιά το χώρο και μάλιστα σε σχέση με τα σημερινά δεδομένα. Η χρήση του χάρτη επιβάλλεται ώστε να πάρει σάρκα και οστά η ιστορία.
- * Η έννοια του παρελθόντος χρόνου είναι πολύ ασαφής για τα παιδιά του δημοτικού. Έτσι, όπου είναι δυνατόν δίνουμε στοιχεία που να δείχνουν τη συνέχεια ανάμεσα στο τότε και στο σήμερα. Σκόπιμο είναι να χρησιμοποιείται το **Χρονολόγιο** και η ιστορική γραμμή.
- * Οι Κ.Ι. συνδέονται και με τα σχολικά βιβλία και υλικά για τη μειονοτική εκπαίδευση του γλωσσικού μαθήματος. Αρκεί μια λέξη, μια πρόταση ή μια εικόνα για να περάσει η τάξη στη μελέτη κάποιας Κ.Ι.
- * Οι Κ.Ι. **δεν είναι πλήρες σώμα μαθημάτων Ιστορίας** και δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως τέτοιο.

Μαρίζα Ντεκάστρο
Παιδαγωγός-Συγγραφέας βιβλίων για παιδιά